

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

επί του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης

«Κώδικας Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών»

ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ

Μέρος Α', άρθρα 12-20 · Μέρος Γ', άρθρα 74-156 · άρθρο 204

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Δρ. Ρία Παπαδημητρίου

Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω, Γενική Διευθύντρια startADR

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

Οκτώβριος 2026

© startADR | Ινστιτούτο Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών – Δρ. Ρία Παπαδημητρίου, 2026.
Επιτρέπεται η παράθεση αποσπασμάτων με ρητή αναφορά της πηγής.

Περιεχόμενα

Εισαγωγικό σημείωμα

Σύνοψη των βασικών θέσεων

Μέρος Α΄ – Κοινές διατάξεις που αφορούν τη διαμεσολάβηση

Μέρος Γ΄ – Διαμεσολάβηση

Κεφάλαιο Α΄ – Γενικές διατάξεις (άρθρα 74–76)

Κεφάλαιο Β΄ – Διαδικασία (άρθρα 77–88)

Κεφάλαιο Γ΄ – Κίνητρα (άρθρα 89–90)

Κεφάλαιο Δ΄ – Ειδικές μορφές διαμεσολάβησης (άρθρα 91–122)

Κεφάλαια Ε΄–Ζ΄ – Ανάθεση, αμοιβές, Μητρώα, διαβάθμιση, πειθαρχικό δίκαιο (άρθρα 123–143)

Κεφάλαια Η΄–Θ΄ – Κατάρτιση, φορείς, εκπαιδευτές, μεταβατικές διατάξεις (άρθρα 144–156)

Έναρξη ισχύος

Παράρτημα – Νομοτεχνικά σφάλματα

Εισαγωγικό σημείωμα

Το παρόν κείμενο συγκεντρώνει τις παρατηρήσεις του startADR επί των διατάξεων του σχεδίου νόμου «Κώδικας Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών» που αφορούν τη διαμεσολάβηση, όπως αυτές κατατέθηκαν στη δημόσια ηλεκτρονική διαβούλευση (opengov.gr). Εξετάστηκαν κατ' άρθρο οι κοινές διατάξεις του Μέρους Α' που επηρεάζουν άμεσα τη διαμεσολάβηση (άρθρα 12 έως 20), το σύνολο του Μέρους Γ' (άρθρα 74 έως 156) και το άρθρο 204 ως προς την έναρξη ισχύος του Μέρους Γ', σε συστηματική αντιπαραβολή με τον ν. 4640/2019.

Για κάθε άρθρο επισημαίνονται πρώτα τα θετικά στοιχεία της προτεινόμενης ρύθμισης και ακολουθούν συγκεκριμένες προτάσεις βελτίωσης, συχνά με προτεινόμενη διατύπωση. Στο τέλος παρατίθεται ενιαίο παράρτημα των νομοτεχνικών σφαλμάτων που εντοπίστηκαν, ώστε να διευκολυνθεί ο τελικός νομοτεχνικός έλεγχος του σχεδίου.

Ο φορέας χαιρετίζει την πρωτοβουλία κωδικοποίησης, η οποία συγκροτεί για πρώτη φορά σε ενιαία βάση το θεσμικό πλαίσιο της εναλλακτικής επίλυσης διαφορών και καταθέτει τις παρατηρήσεις του με στόχο να αποκτήσει η χώρα έναν Κώδικα λειτουργικό, συνταγματικά θωρακισμένο και φιλικό προς τον πολίτη.

Σύνοψη των βασικών θέσεων

Κατάργηση του συστήματος διαβάθμισης των διαμεσολαβητών (άρθρα 123 και 133). Προτείνεται η πλήρης απόλειψη της διαβάθμισης. Τα κριτήρια που θεσπίζονται είναι αποκλειστικά χρονικά και ποσοτικά και δεν αξιολογούν την επάρκεια. Η εισαγωγική συνεδρία δεν αποτελεί διαδικασία διαμεσολάβησης και δεν μπορεί να προσμετρηθεί ως εμπειρία, ενώ η ορθή μονάδα μέτρησης της εμπειρίας είναι ο χρόνος διαμεσολάβησης και όχι ο αριθμός των υποθέσεων. Ο αποκλεισμός νομίμως διαπιστευμένων επαγγελματιών από ολόκληρες κατηγορίες υποθέσεων με κριτήριο την αρχαιότητα προσκρούει στα άρθρα 4, 5 και 25 του Συντάγματος και εγείρει ζήτημα συμβατότητας με τα άρθρα 49 και 56 ΣΛΕΕ και τις Οδηγίες 2005/36/EK και 2006/123/EK.

Προσιτό κόστος και πρόσβαση στη δικαιοσύνη (άρθρα 125 και 126). Προτείνεται η διατήρηση της αμοιβής της εισαγωγικής συνεδρίας στα 50 ευρώ και του ενός γραμματίου προκαταβολής εισφορών κατά τον ν. 4640/2019. Η αμοιβή των 100 ευρώ ανά ώρα κρίνεται εύλογη για την πραγματική διαμεσολάβηση. Όταν η εισαγωγική συνεδρία αποτελεί υποχρεωτική προϋπόθεση της δικαστικής προστασίας, η σωρευτική επιβάρυνση που εισάγουν τα δύο άρθρα, εξεταζόμενα τόσο χωριστά όσο και από κοινού, εγείρει ζήτημα συμβατότητας με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και με τη νομολογία του ΔΕΕ (Alassini, C-317/08· Menini, C-75/16).

Υποχρεωτική προδικαστική προσφυγή χωρίς κίνδυνο για το δικαίωμα δικαστικής προστασίας (άρθρα 12 έως 20). Προτείνεται ρητή αποσύνδεση της επιλογής μεθόδου από δικονομικές κυρώσεις, επιφύλαξη υπέρ της έγκυρης συμφωνίας διαιτησίας, επαναφορά της υποχρέωσης ενημέρωσης του εντολέα για όλες τις μεθόδους και είσπραξη της κύρωσης μόνο μετά την τελεσιδικία.

Ίση μεταχείριση στην κατάρτιση και τη μετεκπαίδευση (άρθρα 146, 150 και 151). Για τους εκπαιδευτές προτείνονται διαζευκτικά κριτήρια (τίτλος σπουδών ή μετεκπαίδευση ή εμπειρία), ρητή αναγνώριση, πέραν της πιστοποίησης του Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π., και της πιστοποίησης εκπαιδευτικής επάρκειας στη διαμεσολάβηση από πρόγραμμα τουλάχιστον σαράντα ωρών και έναρξη ισχύος των νέων προσόντων δύο τουλάχιστον έτη μετά τη δημοσίευση, με εφαρμογή σε όλους, καθώς η εξαίρεση των ήδη ασκούντων εισάγει διάκριση. Η πρόσθετη νομική ενότητα για τους μη νομικούς συνιστά συγκεκριμένη διάκριση, ενώ η μετεκπαίδευση πρέπει να είναι ενιαία για όλους και όχι κλιμακωμένη ανά βαθμίδα.

Θεσμική εμπορική διαμεσολάβηση και από ιδιωτικούς φορείς (άρθρα 120 έως 122). Προτείνεται η θεσμική εμπορική διαμεσολάβηση να μπορεί να παρέχεται και από ιδιωτικούς φορείς, κατά το πρότυπο του άρθρου 66 παρ. 3 έως 5, και ο μηχανισμός ορισμού διαμεσολαβητή να λειτουργεί μέσω των θεσμικών φορέων διαμεσολάβησης.

Διαφάνεια (άρθρο 142). Η δημοσίευση συγκεντρωτικών και ανωνυμοποιημένων στατιστικών στοιχείων πρέπει να είναι υποχρεωτική και όχι δυνητική, καθώς η έλλειψη αξιόπιστων δεδομένων υπήρξε διαχρονικά εμπόδιο στην τεκμηριωμένη αξιολόγηση του θεσμού.

Συγχρονισμός της έναρξης ισχύος (άρθρα 99, 155 και 204). Καμία υποχρεωτική διαδικασία δεν πρέπει να τίθεται σε ισχύ πριν υπάρξουν οι δομές και τα πρόσωπα που απαιτούνται για τη διεξαγωγή της. Ιδίως η κτηματολογική διαμεσολάβηση τίθεται σε ισχύ πριν από τη χορήγηση των ειδικών σημάνσεων, με κίνδυνο οριστικής απώλειας εμπράγματων δικαιωμάτων.

Συνολικός νομοτεχνικός έλεγχος. Εντοπίστηκε σειρά σφαλμάτων εσωτερικής παραπομπής, με χαρακτηριστικότερη τη συστηματική παραπομπή στο άρθρο 152 αντί για το άρθρο 154. Τα σφάλματα συγκεντρώνονται στο Παράρτημα.

Μέρος Α' – Κοινές διατάξεις που αφορούν τη διαμεσολάβηση

Άρθρο 12

Το άρθρο 12 εισάγει για πρώτη φορά στην ελληνική έννομη τάξη γενικό πλαίσιο συσχέτισης των μεθόδων εναλλακτικής επίλυσης διαφορών, κάτι που δεν ήταν δυνατό υπό τον ν. 4640/2019 ως νόμο μίας μεθόδου. Θετικά είναι η ενδεικτική απαρίθμηση κριτηρίων επιλογής και ιδίως η ρητή αναφορά στις ειδικές ανάγκες των μερών, που ενισχύει την προσβασιμότητα των ευάλωτων προσώπων σε συνδυασμό με το άρθρο 8. Θετική είναι και η σαφής οριοθέτηση της ιδιωτικής αυτονομίας έναντι των διατάξεων υποχρεωτικής προσφυγής στην παρ. 3. Για να μη δημιουργηθεί ανασφάλεια δικαίου και να μη θιγεί η πρόσβαση στο δικαστήριο, προτείνονται τα εξής:

- **Ρητή αποσύνδεση της παρ. 1 από δικονομικές κυρώσεις.** Η υποχρέωση «καλής πίστης και αναλογικότητας» κατά την επιλογή μεθόδου δεν έχει προσδιορισμένο περιεχόμενο. Η αναλογικότητα είναι αρχή που δεσμεύει την κρατική εξουσία (25 παρ. 1 Σ), όχι τον ιδιώτη που επιλέγει δικαιοδοτική οδό. Σε συνδυασμό με τα άρθρα 18 παρ. 7 και 89 παρ. 1 εδ. γ', που επιτρέπουν συνεκτίμηση της συμπεριφοράς των μερών στα έξοδα, η διάταξη ενέχει τον κίνδυνο να θεωρηθεί «κακόπιστη» η ίδια η προσφυγή στο δικαστήριο. Αυτό θα αναιρούσε τον εθελοντικό χαρακτήρα της διαμεσολάβησης (άρθρο 3 περ. γ' του Κώδικα) και θα προσέκρουε στα άρθρα 20 παρ. 1 Σ, 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ και 47 ΧΘΔΕΕ, καθώς και στη νομολογία Alassini (C-317/08) και Menini (C-75/16). Προτείνεται η προσθήκη εδαφίου: «Η επιλογή μεθόδου, η μη αποδοχή μεθόδου που δεν επιβάλλεται από τον παρόντα Κώδικα και η προσφυγή στο δικαστήριο μετά την τήρηση της υποχρεωτικής προδικαστικής προσφυγής δεν συνιστούν καθαντές παράβαση της παρ. 1 και δεν συνεκτιμώνται σε βάρος του μέρους, με την επιφύλαξη των άρθρων 18 και 89.»
- **Προσδιορισμός του αποδέκτη της παρ. 2.** Η απρόσωπη διατύπωση («λαμβάνεται υπόψη») δεν επιτρέπει να κριθεί αν η διάταξη απευθύνεται στα μέρη, οπότε επαναλαμβάνει την παρ. 1 και το άρθρο 9, ή στο δικαστήριο, οπότε θεσπίζει κριτήριο κρίσης χωρίς αντίστοιχη αρμοδιότητα. Προτείνεται είτε η απάλειψή της είτε η ενσωμάτωσή της στην παρ. 1 ως κριτηρίου που σταθμίζουν τα μέρη.
- **Διευκρίνιση ότι η παρ. 3 δεν θίγει τη συμφωνία διαιτησίας.** Κατά γράμμα, η παρ. 3 γεννά αμφιβολία αν σε διαφορές του άρθρου 19 που καλύπτονται από ρήτρα διαιτησίας απαιτείται εισαγωγική συνεδρία. Η αμφιβολία αποκτά πρακτική διάσταση όταν ασκηθεί αγωγή παρά τη ρήτρα. Κατά το άρθρο 31 η παραπομπή στη διαιτησία ζητείται μόνο «κατά τη συζήτηση», οπότε ο εναγόμενος εκτίθεται στο μεταξύ στην υποχρέωση εισαγωγικής συνεδρίας, στη δαπάνη της (άρθρο 17 παρ. 6) και στην κύρωση του άρθρου 18. Προτείνεται η προσθήκη: «Η παρούσα δεν θίγει την έγκυρη συμφωνία διαιτησίας. Επί διαφοράς που καλύπτεται από τέτοια συμφωνία, η μη συμμετοχή του εναγομένου σε εισαγωγική συνεδρία δεν συνιστά αδικαιολόγητη αποχή κατά το άρθρο 18.»
- **Επαναφορά και διεύρυνση της υποχρέωσης ενημέρωσης του εντολέα.** Το άρθρο 12 προϋποθέτει ενημερωμένη επιλογή, αλλά ο Κώδικας δεν προβλέπει κανέναν μηχανισμό ενημέρωσης πριν από αυτήν. Το άρθρο 203 περ. δ' καταργεί το άρθρο 3 παρ. 2 του ν. 4640/2019 (έγγραφο ενημέρωση από τον πληρεξούσιο δικηγόρο) χωρίς αντικατάσταση. Η εισαγωγική συνεδρία ενημερώνει μόνο για τη διαμεσολάβηση (άρθρο 3 περ. ζ') και έπεται της

επιλογής. Για τη δικαστική μεσολάβηση και τη διαιτησία δεν προβλέπεται καμία ενημέρωση. Προτείνεται η προσθήκη παραγράφου 4, ήτοι ο πληρεξούσιος δικηγόρος ενημερώνει εγγράφως τον εντολέα, πριν από την άσκηση της αγωγής, για όλες τις μεθόδους του Κώδικα, το κόστος, τη διάρκεια και τις έννομες συνέπειές τους, με έντυπο που εγκρίνεται με υπουργική απόφαση. Το έντυπο να κατατίθεται με την αγωγή, και η έλλειψή του να αντιμετωπίζεται ως αναπληρώσιμη τυπική παράλειψη κατά το άρθρο 227 ΚΠολΔ και όχι ως απαράδεκτο.

Άρθρο 13

Το άρθρο 13 επιχειρεί να δώσει στους πολίτες και στις επιχειρήσεις έναν πρακτικό προσανατολισμό για την επιλογή μεθόδου. Θετικό στοιχείο είναι η ρητή αναγνώριση, στην παρ. 3, ότι η διαμεσολάβηση και η δικαστική μεσολάβηση μπορούν να συνδυάζονται με τη διαιτησία σε κάθε στάδιο. Θετική είναι επίσης η πρόβλεψη ενιαίου κανόνα εκτίμησης της αξίας του αντικειμένου με παραπομπή στον ΚΠολΔ (παρ. 4). Η σύνδεση όμως της προτίμησης μεθόδου με την οικονομική αξία της διαφοράς δημιουργεί σοβαρές αντιφάσεις και ανασφάλεια δικαίου. Προτείνονται τα εξής:

- **Απάλειψη των παρ. 1 και 2.** Ο όρος «προκρίνεται» δεν έχει αποδέκτη ούτε έννομη συνέπεια. Η παρ. 6 καθιστά το άρθρο ενδοτικό, οπότε οι παρ. 1 και 2 είτε δεν έχουν κανονιστικό περιεχόμενο, και τότε ανήκουν στην αιτιολογική έκθεση, είτε θα χρησιμοποιηθούν ως κριτήριο δυσμενούς αξιολόγησης των μερών (άρθρα 12 παρ. 1, 18 παρ. 7, 89). Το δεύτερο θα προσέκρουε στην ελεύθερη επιλογή μεθόδου (άρθρο 5 παρ. 1) και στον συναινετικό θεμέλιο της διαιτησίας (άρθρο 3 περ. α', 20 παρ. 1 Σ, 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ, ΕΔΔΑ Mutu και Pechstein κατά Ελβετίας, 2018).
- **Η αξία και η πολυπλοκότητα δεν είναι κριτήρια καταλληλότητας της διαμεσολάβησης.** Οι υψηλής αξίας εμπορικές διαφορές είναι το κατεξοχήν πεδίο της εμπορικής διαμεσολάβησης, την οποία ο Κώδικας ρυθμίζει ειδικά στα άρθρα 120 και 121. Η τεχνική πολυπλοκότητα αντιμετωπίζεται με τεχνικούς συμβούλους και πραγματογνώμονες (άρθρο 11) και με συνδιαμεσολαβητή κατάλληλης ειδικότητας (άρθρο 122 παρ. 3). Ο ίδιος ο Κώδικας, στο άρθρο 123 παρ. 5, προβλέπει διαμεσολάβηση σε διαφορές άνω των 200.000 € και σε διασυνοριακές διαφορές ανεξαρτήτως αξίας, με όριο μάλιστα διαφορετικό από εκείνο του άρθρου 13. Αυτό ισχύει με την επιφύλαξη του σχολίου μας στο άρθρο 123 για την κατάργηση της διαβάθμισης. Η διάταξη, όπως είναι διατυπωμένη, στέλνει στην αγορά το μήνυμα ότι η διαμεσολάβηση είναι μέθοδος για μικρές διαφορές, αντίθετα με τον σκοπό του ίδιου του Κώδικα (άρθρο 1).
- **Ο διεθνής χαρακτήρας δεν μπορεί να αποτελεί λόγο απομάκρυνσης από τη διαμεσολάβηση.** Η Οδηγία 2008/52/ΕΚ αφορά ακριβώς τις διασυνοριακές διαφορές (άρθρα 1-2) και διασφαλίζει την εκτελεστότητα των συμφωνιών διαμεσολάβησης (άρθρο 6). Η «ανάγκη διεθνούς εκτελεστότητας» εκτός Ένωσης οφείλεται στο ότι η Ελλάδα δεν συγκαταλέγεται στα συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης της Σιγκαπούρης για τη Διαμεσολάβηση. Προτείνεται, αντί για νομοθετική προτίμηση της διαιτησίας, να δρομολογηθεί η υπογραφή και κύρωση της Σύμβασης, σε συντονισμό με την Ευρωπαϊκή Ένωση.
- **Μεταφορά και διόρθωση των παρ. 3-5.** Η παρ. 3 να μεταφερθεί στο άρθρο 15, με το οποίο έχει ενιαίο αντικείμενο. Οι παρ. 4 και 5 να μεταφερθούν σε αυτοτελή γενικό κανόνα εκτίμησης της αξίας, που είναι αναγκαίος για τα άρθρα 18 παρ. 2 και 19 παρ. 1 περ. δ'. Από την παρ. 5 να απαλειφθεί ο αόριστος όρος «συνδεδεμένες διαφορές» και να αντικατασταθεί με ρητή

παραπομπή στο άρθρο 10 ΚΠολΔ, ώστε να μη δημιουργείται σύγκρουση με τον κανόνα στον οποίο ήδη παραπέμπει η παρ. 4.

Άρθρο 14

Το άρθρο 14 επιχειρεί ορθά να προστατεύσει ευάλωτα μέρη και να αποκλείσει από τις μεθόδους ΕΕΔ διαφορές που από τη φύση τους δεν προσφέρονται για συναινετική επίλυση. Θετικά είναι η ρητή προστασία των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, σύμφωνα με το άρθρο 48 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης (ν. 4531/2018), και η απαίτηση μεταγενέστερης της διαφοράς συμφωνίας για τις καταναλωτικές διαφορές, που προστατεύει από προδιατυπωμένες ρήτρες. Η διατύπωση «εξαιρούνται και δεν υπάγονται» όμως αποκλείει όχι μόνο την υποχρεωτική προδικαστική προσφυγή αλλά και την εκούσια διαμεσολάβηση και κάθε άλλη μέθοδο. Αυτό συνιστά περιορισμό της ιδιωτικής αυτονομίας που υπερβαίνει τον σκοπό της διάταξης. Ο ν. 4640/2019 όριζε το πεδίο της διαμεσολάβησης μόνο με το κριτήριο της εξουσίας διάθεσης (άρθρο 3 παρ. 1) και προέβλεπε εξαιρέσεις μόνο από την υποχρεωτική αρχική συνεδρία (άρθρο 6 παρ. 2). Προτείνονται τα εξής:

- **Διάκριση μεταξύ εξαίρεσης από το υποχρεωτικό στάδιο και αποκλεισμού της εκούσιας προσφυγής.** Να αναδιατυπωθεί η παρ. 1 ώστε να διακρίνει ρητά τις διαφορές που εξαιρούνται από την υποχρεωτική προδικαστική προσφυγή των άρθρων 16-19 από εκείνες που, λόγω της φύσης τους, δεν επιδέχονται καμία μέθοδο εναλλακτικής επίλυσης. Ο πλήρης αποκλεισμός πρέπει να περιορίζεται σε περιπτώσεις έλλειψης εξουσίας διάθεσης ή συλλογικών διαδικασιών, όπως το κληρονομητήριο και η ικανοποίηση δανειστών της κληρονομιάς.
- **Απάλειψη της περ. α' (καταναλωτικές διαφορές κοινής ωφέλειας).** Ο όρος «υπηρεσίες κοινής ωφέλειας» δεν ορίζεται στο άρθρο 3. Επί της ουσίας, η εξαίρεση αντιβαίνει στην κατεύθυνση του ενωσιακού δικαίου. Οι τομεακές οδηγίες απαιτούν πρόσβαση των καταναλωτών σε εξωδικαστική επίλυση, για παράδειγμα το άρθρο 26 της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/944 και το άρθρο 25 της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1972. Η απόφαση Alassini (C-317/08) αφορούσε ακριβώς διαφορές ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Η απόλυτη διατύπωση, σε συνδυασμό με το άρθρο 4 παρ. 3, δημιουργεί και αβεβαιότητα για τη λειτουργία των φορέων ΕΕΔ του άρθρου 18 ν. 2251/1994. Προτείνεται οι διαφορές αυτές να ακολουθούν το καθεστώς της παρ. 2, με ρητή επιφύλαξη ότι δεν θίγονται οι φορείς εναλλακτικής επίλυσης καταναλωτικών διαφορών και οι τομεακοί μηχανισμοί.
- **Σαφές κριτήριο και ενιαία ορολογία στην περ. β' (ενδοοικογενειακή βία).** Ο όρος «συνδέονται» είναι αόριστος και διαφέρει από τη διατύπωση του άρθρου 176, που τροποποιεί το 1514 ΑΚ. Προτείνεται: (α) πλήρης και χωρίς προϋποθέσεις εξαίρεση από την υποχρεωτική προδικαστική προσφυγή, όταν υπάρχει έγκληση, εκκρεμής ποινική διαδικασία, μέτρα προστασίας ή δήλωση του θιγόμενου μέρους, ώστε το θύμα να μην εκτίθεται σε συνάντηση με τον δράστη. (β) Δυνατότητα εκούσιας διαμεσολάβησης μόνο με ρητό αίτημα του θιγόμενου μέρους, από διαμεσολαβητή με σήμανση οικογενειακής διαμεσολάβησης (άρθρο 94 παρ. 1) και υπό τις εγγυήσεις του άρθρου 93 παρ. 1 περ. δ'. Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (άρθρο 48) απαγορεύει μόνο τις υποχρεωτικές διαδικασίες.
- **Περιορισμός της περ. γ' (άγνωστη διαμονή) στο πρόσωπο και στο υποχρεωτικό στάδιο.** Η διάταξη εξαιρεί ολόκληρη τη διαφορά, ακόμη και ως προς τα μέρη γνωστής διαμονής. Το άρθρο 186 ακολουθεί ορθότερα τη λύση της εξαίρεσης μόνο του προσώπου άγνωστης διαμονής από την πρόσκληση. Προτείνεται ενιαία ρύθμιση κατά το πρότυπο του άρθρου 186. Προτείνεται

επίσης απόδειξη της άγνωστης διαμονής με τα στοιχεία που απαιτεί ο ΚΠολΔ για την επίδοση σε πρόσωπο άγνωστης διαμονής, ώστε να αποτρέπεται η παράκαμψη του υποχρεωτικού σταδίου. Οι όροι «διάδικος» και «χρόνος υπαγωγής» να αντικατασταθούν από τους όρους «μέρος» και «χρόνος αποστολής της πρόσκλησης του άρθρου 17».

- **Ευθυγράμμιση της παρ. 2 με την Οδηγία 2013/11/ΕΕ και τη Menini.** Κατά το άρθρο 10 παρ. 1 της Οδηγίας, η προγενέστερη ρήτρα δεν δεσμεύει τον καταναλωτή, αλλά μπορεί να δεσμεύει τον έμπορο. Προτείνεται η ίδια ασύμμετρη λύση. Επιπλέον, αφού η εισαγωγική συνεδρία δεν είναι διαμεσολάβηση, οι καταναλωτικές διαφορές του άρθρου 19 παρ. 1 περ. δ' υπάγονται σε αυτήν. Κατά την απόφαση Menini (C-75/16), ο καταναλωτής δεν μπορεί να υποχρεωθεί να αποδείξει εύλογο λόγο για να απόσχει ή να αποχωρήσει. Προτείνεται ρητή πρόβλεψη ότι η κύρωση του άρθρου 18 δεν επιβάλλεται σε καταναλωτή και ότι ο καταναλωτής ενάγων δεν προκαταβάλλει το σύνολο της δαπάνης κατά το άρθρο 17 παρ. 6.
- **Ενιαίος ορισμός της καταναλωτικής διαφοράς.** Η παρ. 2 χρησιμοποιεί λειτουργικό ορισμό, ενώ το άρθρο 23 παρ. 4 παραπέμπει στον ν. 2251/1994. Προτείνεται ενιαίος ορισμός στο άρθρο 3, στον οποίο να παραπέμπουν αμφότερες οι διατάξεις.

Άρθρο 15

Το άρθρο 15 αναγνωρίζει για πρώτη φορά ρητά τη δυνατότητα συνδυασμού μεθόδων εναλλακτικής επίλυσης διαφορών. Εξυπηρετεί έτσι τις ανάγκες της σύγχρονης εμπορικής πρακτικής και ευθυγραμμίζει την ελληνική έννομη τάξη με τα διεθνή πρότυπα. Θετική είναι και η θέσπιση της εμπιστευτικότητας ως κανόνα κατά τη μετάβαση από μέθοδο σε μέθοδο. Για να λειτουργήσει όμως η διάταξη με ασφάλεια δικαίου, χρειάζονται τα εξής:

- **Ενοποίηση με το άρθρο 13 παρ. 3 και δυνατότητα παράλληλου συνδυασμού.** Το άρθρο 15 παρ. 1 αναφέρεται σε «διαδοχικό» συνδυασμό, ενώ το άρθρο 13 παρ. 3 επιτρέπει συνδυασμό με τη διαιτησία «σε κάθε στάδιο». Προτείνεται να μεταφερθεί η παρ. 3 του άρθρου 13 στο άρθρο 15 και να διαγραφεί η λέξη «διαδοχικά», ώστε να καλύπτεται ρητά και ο παράλληλος συνδυασμός (arb-med-arb). Προτείνεται επίσης να προβλεφθεί ότι το διαιτητικό δικαστήριο, με κοινό αίτημα των μερών, αναστέλλει τη διαιτητική διαδικασία για όσο διαρκεί η διαμεσολάβηση, με αντίστοιχη αναστολή των προθεσμιών της διαιτησίας.
- **Ρητός κανόνας για το ίδιο πρόσωπο σε διπλό ρόλο (med-arb, arb-med).** Ο Κώδικας δεν ρυθμίζει αν ο διαμεσολαβητής μπορεί να ενεργήσει στη συνέχεια ως διαιτητής στην ίδια διαφορά, ή αντίστροφα. Κατά το άρθρο 78 παρ. 4, ο διαμεσολαβητής λαμβάνει σε χωριστές συναντήσεις πληροφορίες που δεν γνωστοποιούνται στο άλλο μέρος. Ως διαιτητής θα έκρινε με υλικό που ο αντίδικος δεν μπορεί να αντικρούσει, κατά παράβαση της ίσης μεταχείρισης και της ακρόασης (άρθρο 45), με κίνδυνο εξαίρεσης (άρθρο 37) και ακύρωσης της απόφασης (άρθρο 63). Προτείνεται, κατά το πρότυπο του άρθρου 13 του Πρότυπου Νόμου UNCITRAL για τη Διεθνή Εμπορική Διαμεσολάβηση (2018), η προσθήκη: «Ο διαμεσολαβητής δεν ενεργεί ως διαιτητής στη διαφορά που αποτέλεσε αντικείμενο της διαμεσολάβησης, ούτε ο διαιτητής ως διαμεσολαβητής, εκτός εάν όλα τα μέρη συναινούν εγγράφως μετά την περάτωση της διαμεσολάβησης.»

- **Εναρμόνιση των καθεστώτων άρσης της εμπιστευτικότητας.** Η παρ. 2 απαιτεί έγγραφη απόφαση των μερών. Το άρθρο 6 παρ. 2 περ. α' αρκείται σε απλή συμφωνία. Το άρθρο 78 παρ. 7 δεν επιτρέπει άρση με συμφωνία των μερών. Προτείνεται ενιαίος κανόνας με τρία σκέλη:
 1. Έγγραφη συμφωνία όλων των μερών για τις δικές τους δηλώσεις και τα έγγραφα.
 2. Πρόσθετη συναίνεση του μέρους που παρέσχε πληροφορίες σε χωριστή συνάντηση (άρθρο 78 παρ. 4).
 3. Απαγόρευση εξέτασης του διαμεσολαβητή ως μάρτυρα χωρίς και τη δική του συναίνεση. Η ουδετερότητα του διαμεσολαβητή προστατεύει τον θεσμό συνολικά και δεν ανήκει στη διάθεση των μερών μιας συγκεκριμένης διαφοράς.
- **Ρητή παραπομπή στο άρθρο 59.** Προτείνεται να ορισθεί ρητά ότι συμφωνία που επιτυγχάνεται σε διαμεσολάβηση κατά τη διάρκεια διαιτησίας μπορεί να καταγραφεί ως διαιτητική απόφαση κατά το άρθρο 59. Έτσι εξασφαλίζεται η διεθνής εκτελεστότητά της στο πλαίσιο της Σύμβασης της Νέας Υόρκης του 1958, και ο συνδυασμός μεθόδων ανταποκρίνεται στην ανάγκη διεθνούς εκτελεστότητας χωρίς να αποκλείεται η διαμεσολάβηση.

Άρθρο 16

Το άρθρο 16 βελτιώνει ουσιαστικά το σύστημα του ν. 4640/2019 σε δύο σημεία. Πρώτον, εξισώνει τη δικαστική μεσολάβηση με τη διαμεσολάβηση ως τρόπο εκπλήρωσης της προδικαστικής υποχρέωσης, αίροντας το διπλό βάρος που δημιουργούσε το άρθρο 6 παρ. 3 του ν. 4640/2019. Δεύτερον, επεκτείνει την επιδίκαση ως δικαστικών εξόδων σε όλα τα έξοδα της προδικαστικής προσφυγής και όχι μόνο στα έξοδα γνωστοποίησης. Για την ασφάλεια δικαίου προτείνονται τα εξής:

- **Διόρθωση του τίτλου.** Ο τίτλος «Επιλογή μεθόδου εναλλακτικής επίλυσης διαφορών» δεν αποδίδει το περιεχόμενο, που είναι η υποχρεωτική προδικαστική προσφυγή και το απαράδεκτο της συζήτησης. Προτείνεται ο τίτλος «Υποχρεωτική προδικαστική προσφυγή».
- **Ακριβής διατύπωση της προδικαστικής υποχρέωσης στην παρ. 1.** Η φράση «προσφυγή σε διαμεσολάβηση» υποδηλώνει υποχρεωτική διαμεσολάβηση. Από τα άρθρα 17 και 80 όμως προκύπτει ότι απαιτείται μόνο εισαγωγική συνεδρία, η οποία κατά το άρθρο 3 περ. ζ' δεν αποτελεί διαδικασία διαμεσολάβησης. Η υποχρεωτική διαμεσολάβηση θα αντέβαινε στον εθελοντικό χαρακτήρα της (άρθρο 3 περ. γ') και στη νομολογία Alassini (C-317/08) και Menini (C-75/16). Προτείνεται η διατύπωση: «...εάν δεν έχει προηγηθεί εισαγωγική συνεδρία διαμεσολάβησης, κατά το Μέρος Γ', ή εισαγωγική συνεδρία δικαστικής μεσολάβησης, κατά το Μέρος Δ' του παρόντος Κώδικα».
- **Ενιαίος κανόνας απόδειξης και θεραπείας.** Το άρθρο 17 παρ. 5 απαιτεί «πρακτικό μη επίτευξης συμφωνίας». Το άρθρο 80 παρ. 11–14 προβλέπει υπόμνημα και απαράδεκτο σε περίπτωση μη κατάθεσης. Το άρθρο 227 παρ. 1 περ. ε' ΚΠολΔ, όπως τροποποιείται με το άρθρο 179, χαρακτηρίζει την τήρηση της προδικαστικής προσφυγής αναπληρώσιμη τυπική παράλειψη. Προτείνεται το άρθρο 16 να ορίζει:
 1. ότι η τήρηση αποδεικνύεται με το υπόμνημα των άρθρων 80 ή 162 ή με το πρακτικό συμφωνίας ή μη επίτευξης συμφωνίας, που κατατίθεται με τις προτάσεις,

2. ότι, αν η εισαγωγική συνεδρία έλαβε χώρα αλλά δεν προσκομίστηκε το έγγραφο, εφαρμόζεται το άρθρο 227 ΚΠολΔ,
 3. ότι, αν η εισαγωγική συνεδρία δεν έλαβε χώρα, η συζήτηση είναι απαράδεκτη, αλλά η αγωγή μπορεί να επαναφερθεί για συζήτηση με νέα κλήση μετά την τήρηση της υποχρέωσης, χωρίς νέα άσκηση. Η τελευταία πρόβλεψη είναι αναγκαία, γιατί κατά το άρθρο 17 παρ. 3 η παραγραφή δεν αναστέλλεται.
- **Ενημέρωση για το κόστος κάθε μεθόδου.** Η επιλογή της παρ. 2 έχει οικονομικές συνέπειες, αφού η δικαστική μεσολάβηση απαιτεί παράβολο 150 € (άρθρο 161 παρ. 4). Προτείνεται η πρόσκληση του άρθρου 17 να αναφέρει υποχρεωτικά το κόστος κάθε μεθόδου, σε συνδυασμό με την υποχρέωση ενημέρωσης του εντολέα που προτείνουμε στο άρθρο 12.
 - **Ακριβής διατύπωση της παρ. 3.** Η συμφωνία δεν «αποτελεί» αυτόματα εκτελεστό τίτλο, αλλά μόνο υπό τις προϋποθέσεις των Μερών Γ' και Δ'. Προτείνεται η διατύπωση «δύναται να αποτελέσει εκτελεστό τίτλο, υπό τις προϋποθέσεις...».
 - **Συμπλήρωση της παρ. 4.** Προτείνεται να διευκρινισθεί ότι τα έξοδα περιλαμβάνουν την αμοιβή του διαμεσολαβητή, τα έξοδα γνωστοποίησης και την αμοιβή του νομικού παραστάτη. Προτείνεται επίσης να ρυθμισθεί η περίπτωση που δεν ακολουθεί δίκη. Ο επισπεύδων προκαταβάλλει το σύνολο της δαπάνης (άρθρο 17 παρ. 6), αν και αυτή βαρύνει τα μέρη κατ' ισομοιρία, και δεν έχει πρόσφορη οδό για να αναζητήσει το μέρος του αντιδίκου. Η απλούστερη λύση είναι καθένα από τα μέρη να καταβάλλει απευθείας το μερίδιό του.
 - **Ρητή επιφύλαξη υπέρ της συμφωνίας διαιτησίας.** Προτείνεται η προσθήκη: «Η παρ. 1 δεν εφαρμόζεται σε διαφορά που καλύπτεται από έγκυρη συμφωνία διαιτησίας.» Χωρίς την επιφύλαξη αυτή, ο εναγόμενος που επικαλείται τη συμφωνία διαιτησίας, κάτι που κατά το άρθρο 31 γίνεται μόνο «κατά τη συζήτηση», εκτίθεται στο μεταξύ στην υποχρέωση εισαγωγικής συνεδρίας και στην κύρωση του άρθρου 18.

Άρθρο 17

Το άρθρο 17 ρυθμίζει με σαφή βήματα τη διαδικασία της προδικαστικής προσφυγής. Εισάγει ένα αναγκαίο στάδιο επιλογής μεταξύ διαμεσολάβησης και δικαστικής μεσολάβησης και προβλέπει σύντομες προθεσμίες, που εξυπηρετούν την ταχύτητα της διαδικασίας. Θετική είναι και η δυνατότητα η πρόσκληση να περιέχεται στην ίδια την αγωγή, σε συνδυασμό με το άρθρο 215 παρ. 2 ΚΠολΔ όπως τροποποιείται με το άρθρο 178. Για να είναι το σύστημα συμβατό με την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και να εφαρμόζεται με ασφάλεια, προτείνονται τα εξής:

- **Αναστολή της παραγραφής και της αποσβεστικής προθεσμίας (αντικατάσταση της παρ. 3).** Η παρ. 3 αποκλείει ρητά την αναστολή, αντίθετα με το άρθρο 9 παρ. 1 του ν. 4640/2019, που προέβλεπε αναστολή από την έγγραφη γνωστοποίηση της συνεδρίας. Η αναστολή της παραγραφής αποτελεί προϋπόθεση νομιμότητας της υποχρεωτικής εξωδικαστικής προσπάθειας κατά τις αποφάσεις Alassini (C-317/08) και Menini (C-75/16). Η ρύθμιση είναι και εσωτερικά αντιφατική, αφού η εκούσια διαμεσολάβηση (άρθρο 85) και η δικαστική μεσολάβηση (άρθρο 165) αναστέλλουν την παραγραφή, ενώ η υποχρεωτική συνεδρία όχι. Προτείνεται η διατύπωση: «Η κοινοποίηση της πρόσκλησης της παρ. 1 αναστέλλει την παραγραφή των αξιώσεων και την αποσβεστική προθεσμία άσκησης των δικαιωμάτων μέχρι τη σύνταξη του υπομνήματος ή του

πρακτικού που περατώνει τη διαδικασία, εφαρμοζομένων αναλόγως των παρ. 2 του άρθρου 85 και 2 του άρθρου 165.»

- **Τύπος της πρόσκλησης και της γνωστοποίησης της συνεδρίας.** Το άρθρο 18 επιβάλλει κύρωση έως 1.000 € σε μέρος που απέχει «παρότι προσκλήθηκε νομίμως». Ο Κώδικας όμως δεν ορίζει ούτε τον τρόπο κοινοποίησης της πρόσκλησης ούτε τον τρόπο και την ελάχιστη προθεσμία γνωστοποίησης της ημερομηνίας από τον διαμεσολαβητή (άρθρο 80 παρ. 6). Προτείνεται, κατά το πρότυπο του άρθρου 7 παρ. 2 του ν. 4640/2019, έγγραφη κοινοποίηση με δικαστικό επιμελητή, συστημένη επιστολή ή ηλεκτρονικό μέσο με απόδειξη παραλαβής. Για τη γνωστοποίηση της ημερομηνίας της συνεδρίας προτείνεται ελάχιστη προθεσμία πέντε ημερών.
- **Ελάχιστο περιεχόμενο της πρόσκλησης.** Ο αντιδίκος καλείται να επιλέξει μέθοδο εντός δεκαπέντε ημερών, και η σιωπή του έχει έννομη συνέπεια. Προτείνεται η πρόσκληση να περιέχει υποχρεωτικά, πέρα από το αντικείμενο και την προτεινόμενη μέθοδο:

ενημέρωση για το κόστος κάθε μεθόδου, συμπεριλαμβανομένου του παραβόλου της δικαστικής μεσολάβησης (άρθρο 161 παρ. 4),

ενημέρωση για τη δυνατότητα κοινής επιλογής διαμεσολαβητή (άρθρο 80 παρ. 2),

ενημέρωση ότι η σιωπή οδηγεί σε εισαγωγική συνεδρία διαμεσολάβησης,

ενημέρωση για τις συνέπειες της αδικαιολόγητης αποχής (άρθρο 18).

Για τον σκοπό αυτό προτείνεται τυποποιημένο έντυπο που εγκρίνεται με υπουργική απόφαση.

- **Συντονισμός των προθεσμιών.** Η εικοσαήμερη προθεσμία της παρ. 2 δεν συντονίζεται με το άρθρο 80 παρ. 7, που αφήνει τον χρόνο στην κρίση του διαμεσολαβητή, ούτε με τις διαδοχικές προθεσμίες διορισμού του άρθρου 80 παρ. 3 και 4. Προτείνονται τα εξής:

(α) ρητή παραπομπή του άρθρου 80 παρ. 7 στην προθεσμία του άρθρου 17 παρ. 2,

(β) παράταση σε τριάντα ημέρες όταν μέρος κατοικεί στο εξωτερικό και εξαίρεση του μηνός Αυγούστου, όπως προέβλεπε το άρθρο 7 παρ. 3 και 7 του ν. 4640/2019,

(γ) ρητή πρόβλεψη ότι η υπέρβαση της προθεσμίας για λόγους που δεν καταλογίζονται στον επισπεύδοντα δεν επηρεάζει το παραδεκτό της συζήτησης.

- **Διόρθωση της ορολογίας στην παρ. 5.** Το έγγραφο που συντάσσεται κατά το πέρας της εισαγωγικής συνεδρίας είναι το υπόμνημα (άρθρα 3 περ. κγ', 80 παρ. 11–14 και 162), όχι το «πρακτικό μη επίτευξης συμφωνίας», το οποίο συντάσσεται μετά από διαμεσολάβηση ή δικαστική μεσολάβηση (άρθρα 82 και 169). Η διατύπωση δεν καλύπτει ούτε την περίπτωση απουσίας του αντιδίκου. Προτείνεται η διατύπωση: «Η συζήτηση της αγωγής είναι παραδεκτή εφόσον προσκομισθεί το υπόμνημα των άρθρων 80 ή 162 ή το πρακτικό μη επίτευξης συμφωνίας των άρθρων 82 ή 169.»
- **Αποσαφήνιση της παρ. 6.** Προτείνεται να διευκρινισθεί αν η παρ. 6 εφαρμόζεται και στην εισαγωγική συνεδρία δικαστικής μεσολάβησης, όπου η επιβάρυνση των μερών έχει τη μορφή παραβόλου (άρθρο 161 παρ. 4). Προτείνεται επίσης καθένα από τα μέρη να καταβάλλει απευθείας το μεριδίό του, κατά την πρότασή μας στο άρθρο 16. Για το ύψος της δαπάνης ισχύει η πρότασή μας στο άρθρο 125.

Άρθρο 18

Το άρθρο 18 βελτιώνει τη ρύθμιση του άρθρου 7 παρ. 6 του ν. 4640/2019 σε δύο σημεία. Αντικαθιστά τον όρο «ποιινή» με τον ορθότερο όρο «κύρωση», που αποδίδει τον δικονομικό της χαρακτήρα, και απαιτεί ειδική αιτιολογία ως προς τη συμπεριφορά του μέρους και το ύψος της κύρωσης. Αναγνωρίζεται επίσης η ανάγκη να διασφαλισθεί η πραγματική συμμετοχή στο υποχρεωτικό στάδιο. Επειδή όμως η κύρωση αγγίζει τα όρια της εθελοντικότητας της διαμεσολάβησης και της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, προτείνονται τα εξής:

- **Περιορισμός της κύρωσης στη μη προσέλευση.** Η διατύπωση «άρνηση συμμετοχής ή αποχή» μπορεί να αναγνωσθεί ως κύρωση για την άρνηση συνέχισης σε διαμεσολάβηση μετά την εισαγωγική συνεδρία ή για τη μη αποδοχή της προτεινόμενης μεθόδου (άρθρο 17 παρ. 2). Και οι δύο είναι ελευθερίες που κατοχυρώνει ο ίδιος ο Κώδικας (άρθρα 3 περ. γ', 5 παρ. 1 και 80 παρ. 11 περ. γ'). Κύρωση για την άσκησή τους θα καθιστούσε στην πράξη υποχρεωτική την ίδια τη διαμεσολάβηση, αντίθετα με τη νομολογία Alassini (C-317/08) και Menini (C-75/16). Προτείνεται, σε συμφωνία με το άρθρο 17 παρ. 4, η διατύπωση: «Σε περίπτωση αδικαιολόγητης μη προσέλευσης μέρους στην εισαγωγική συνεδρία...». Προτείνεται επίσης να διευκρινισθεί ότι η προσέλευση χωρίς νομικό παραστάτη δεν συνιστά μη προσέλευση.
- **Κριτήρια δικαιολογημένης αποχής και προηγούμενη ακρόαση.** Ο Κώδικας δεν ορίζει πότε η αποχή είναι «αδικαιολόγητη». Προτείνεται ενδεικτική απαρίθμηση δικαιολογημένων λόγων:

έλλειψη νόμιμης πρόσκλησης με αποδεδειγμένη παραλαβή,

ανωτέρα βία ή σοβαρό κώλυμα που δεν μπορούσε να καλυφθεί με τηλεδιάσκεψη ή εκπροσώπηση (άρθρο 80 παρ. 9),

ενδείξεις ενδοοικογενειακής βίας.

Επειδή η κύρωση μπορεί να επιβληθεί αυτεπαγγέλτως, προτείνεται ρητή υποχρέωση του δικαστηρίου να καλεί το μέρος να εκθέσει τους λόγους της αποχής πριν από την επιβολή της (άρθρο 20 παρ. 2 Σ).

- **Άρση της σώρευσης κυρώσεων.** Η ίδια αποχή επισύρει χρηματική κύρωση (παρ. 1) και συνεκτίμηση στη δικαστική δαπάνη, η οποία προβλέπεται τρεις φορές: στην παρ. 7, στο άρθρο 80 παρ. 13 και στο άρθρο 162 παρ. 7. Προτείνεται να διαγραφούν τα τελευταία εδάφια των άρθρων 80 παρ. 13 και 162 παρ. 7 και να διατηρηθεί μόνο η παρ. 7, με την προσθήκη: «...λαμβανομένης υπόψη της τυχόν επιβληθείσας κατά την παρ. 1 κύρωσης, ώστε η συνολική επιβάρυνση να είναι ανάλογη προς τη συμπεριφορά του μέρους.»
- **Απάλειψη του αυξημένου κατώτατου ορίου της παρ. 3.** Στην κτηματολογική διαμεσολάβηση αντίδικος του ιδιώτη είναι το Δημόσιο, ΟΤΑ ή ΝΠΔΔ (άρθρα 19 παρ. 2 και 100). Όταν απέχει το Δημόσιο, η κύρωση υπέρ ΤΑ.Χ.ΔΙ.Κ. είναι απλή μεταφορά μεταξύ δημόσιων πόρων και δεν έχει αποτρεπτική λειτουργία. Η αποτελεσματική συνέπεια είναι ήδη το τεκμήριο μη προβολής δικαιωμάτων του άρθρου 100 παρ. 4. Το κατώτατο όριο των 500 € βαρύνει έτσι κυρίως τους ιδιώτες και δεν δικαιολογείται από κανέναν διακριτό σκοπό. Προτείνεται η διαγραφή της παρ. 3 και η εφαρμογή του γενικού πλαισίου της παρ. 2.
- **Αυτοτελής προσβολή της κύρωσης.** Κατά την παρ. 5, η κύρωση προσβάλλεται μόνο με το ένδικο μέσο κατά της απόφασης επί της ουσίας. Έτσι το μέρος που νίκησε στην ουσία αλλά

τιμωρήθηκε δεν έχει ένδικο μέσο, αφού στερείται έννομου συμφέροντος να προσβάλει την απόφαση επί της ουσίας. Προτείνεται: «Η απόφαση περί επιβολής χρηματικής κύρωσης προσβάλλεται με το ένδικο μέσο που επιτρέπεται κατά της οριστικής απόφασης επί της ουσίας, και αυτοτελώς ως προς την κύρωση.»

- **Εξαίρεση των καταναλωτών.** Κατά την απόφαση Menini (C-75/16), ο καταναλωτής δεν μπορεί να υποχρεωθεί να αποδείξει εύλογο λόγο για να απόσχει από την εξωδικαστική διαδικασία. Προτείνεται η προσθήκη: «Η κύρωση της παρ. 1 δεν επιβάλλεται σε μέρος που είναι καταναλωτής, κατά την παρ. 2 του άρθρου 14.»

Άρθρο 19

Το άρθρο 19 διευρύνει το πεδίο της υποχρεωτικής προδικαστικής προσφυγής, ενισχύοντας τη θέση της διαμεσολάβησης στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης. Διατηρεί τη συνέχεια με το άρθρο 6 του ν. 4640/2019 ως προς το κριτήριο της εξουσίας διάθεσης και τις οικογενειακές διαφορές. Θετικά είναι:

η αναγνώριση ότι η τήρηση της ρήτρας διαμεσολάβησης ή δικαστικής μεσολάβησης επέχει θέση προδικαστικής προσφυγής (παρ. 4), που αίρει το διπλό βάρος του άρθρου 6 παρ. 1 περ. γ' του ν. 4640/2019,

η ρητή διατήρηση της δυνατότητας λήψης ασφαλιστικών μέτρων (παρ. 3), σύμφωνα με την απόφαση Alassini (C-317/08).

Για να είναι η διεύρυνση αναλογική και λειτουργική, προτείνονται τα εξής:

- **Όριο αξίας στις περ. β' και ζ'.** Η περ. δ' συνδέει την υπαγωγή με όριο 10.000 €, ενώ οι περ. β' (περιουσιακές διαφορές του άρθρου 614 ΚΠολΔ) και ζ' (διαφορές με ΔΕΚΟ) δεν θέτουν κανένα όριο. Διαφορές ελάχιστης αξίας, όπως μισθωτικές διαφορές για λίγα μισθώματα, υπάγονται έτσι σε υποχρεωτική συνεδρία με νομικό παραστάτη (άρθρο 80 παρ. 8), δαπάνη (άρθρο 17 παρ. 6) και απειλή κύρωσης έως 1.000 € (άρθρο 18). Το συνολικό κόστος μπορεί να είναι δυσανάλογο προς το αντικείμενο και να δυσχεραίνει την πρόσβαση στη δικαιοσύνη κατά την έννοια της απόφασης Menini (C-75/16). Προτείνεται το ίδιο όριο αξίας της περ. δ' να εφαρμόζεται και στις περ. β' και ζ'.
- **Ειδική πρόβλεψη για τις εργατικές διαφορές.** Οι εργατικές διαφορές, που εμπίπτουν στην περ. β', υπόκεινται σε βραχείες αποσβεστικές προθεσμίες. Σε συνδυασμό με το άρθρο 17 παρ. 3, ο εργαζόμενος κινδυνεύει να απωλέσει το δικαίωμά του. Προτείνεται:

(α) στις διαφορές αυτές η πρόσκληση να απευθύνεται υποχρεωτικά με την αγωγή, εφόσον δεν γίνει δεκτή η πρότασή μας για αναστολή της παραγραφής στο άρθρο 17,

(β) συντονισμός με τη συμφιλιωτική διαδικασία ενώπιον της Επιθεώρησης Εργασίας, ώστε η προηγούμενη προσφυγή σε αυτήν να επέχει θέση προδικαστικής προσφυγής ή τουλάχιστον να μην απαιτούνται δύο διαδοχικές εξωδικαστικές προσπάθειες για την ίδια διαφορά.

- **Ρητή ρύθμιση της θέσης του Δημοσίου, ΟΤΑ και ΝΠΔΔ.** Ο Κώδικας δεν επαναλαμβάνει την εξαίρεση του άρθρου 6 παρ. 2 του ν. 4640/2019. Έτσι οι αστικές διαφορές με το Δημόσιο εμπίπτουν πλέον στην περ. δ'. Η εκπροσώπηση, η εξουσία συμβιβασμού και οι συνέπειες της μη συμμετοχής ρυθμίζονται όμως μόνο για την κτηματολογική διαμεσολάβηση (άρθρο 100). Προτείνεται είτε η ρητή επαναφορά της εξαίρεσης είτε, κατά προτίμηση, η επέκταση του

άρθρου 100 σε κάθε διαφορά του άρθρου 19 στην οποία μέρος είναι το Δημόσιο, ΟΤΑ ή ΝΠΔΔ, με ρητή πρόβλεψη για την εξουσία συμβιβασμού των εκπροσώπων τους.

- **Διόρθωση του άρθρου 159 παρ. 1 ώστε η δικαστική μεσολάβηση να είναι πράγματι διαθέσιμη.** Τα άρθρα 16 και 17 παρουσιάζουν τη δικαστική μεσολάβηση ως εναλλακτική για κάθε διαφορά του άρθρου 19. Το άρθρο 159 παρ. 1 όμως περιορίζει κατά γράμμα την υπαγωγή στις διαφορές του άρθρου 76 παρ. 2 περ. α'–γ' (συμβάσεις με το Δημόσιο, αποζημιώσεις κατά ΟΤΑ και ΝΠΔΔ, ΔΕΚΟ). Έτσι αποκλείονται οι οικογενειακές, κληρονομικές, περιουσιακές και λοιπές διαφορές της τακτικής διαδικασίας. Προτείνεται η διατύπωση του άρθρου 159 παρ. 1: «Στη δικαστική μεσολάβηση δύνανται να υπαχθούν οι διαφορές του άρθρου 19 του παρόντος και οι διαφορές της παρ. 2 του άρθρου 76...».
- **Προθεσμία του άρθρου 693 ΚΠολΔ (παρ. 3).** Η έναρξη της προθεσμίας για την άσκηση της κύριας αγωγής από τη σύνταξη του «πρακτικού μη επίτευξης συμφωνίας» δεν είναι αναγκαία, αφού κατά το άρθρο 17 παρ. 1 η αγωγή μπορεί να ασκηθεί πριν από τη συνεδρία. Είναι επίσης επικίνδυνη: αν δεν απευθυνθεί ποτέ πρόσκληση, η προθεσμία δεν αρχίζει ποτέ και το ασφαλιστικό μέτρο διατηρείται επ' αόριστον. Προτείνεται η διατύπωση: «...η οποία αρχίζει από τη σύνταξη του υπομνήματος των άρθρων 80 ή 162 ή του πρακτικού μη επίτευξης συμφωνίας, εφόσον η πρόσκληση του άρθρου 17 απευθυνθεί εντός της προθεσμίας που ορίζει ο δικαστής· διαφορετικά, η προθεσμία αρχίζει κατά τις γενικές διατάξεις.»
- **Διόρθωση παραπομπής στην παρ. 4.** Η παρ. 4 παραπέμπει στο άρθρο 158 για τη ρήτρα δικαστικής μεσολάβησης. Η ρήτρα ρυθμίζεται στο άρθρο 160 (βλ. και άρθρο 159 παρ. 2 περ. δ'). Προτείνεται η αντικατάσταση του «άρθρο 158» με «άρθρο 160».

Άρθρο 20

Το άρθρο 20 ορθά περιορίζει την εξουσιοδότηση στα τεχνικά ζητήματα της είσπραξης της κύρωσης του άρθρου 18. Επίσης, σε αντίθεση με το άρθρο 7 παρ. 6 του ν. 4640/2019, δεν επιτρέπει την αναπροσαρμογή του ύψους της κύρωσης με υπουργική απόφαση, αφήνοντας τα όριά της στον νόμο, όπως απαιτεί η αρχή της νομιμότητας. Για την ασφάλεια δικαίου προτείνονται τα εξής:

- **Αντικατάσταση του όρου «καταλογισμός» από τον όρο «βεβαίωση».** Η κύρωση επιβάλλεται από το δικαστήριο με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση (άρθρο 18 παρ. 4) και δεν υπάρχει διοικητικό στάδιο καταλογισμού. Ο όρος δημιουργεί τον κίνδυνο να ρυθμιστούν με κανονιστική πράξη ζητήματα που ανήκουν στη δικαστική κρίση, κατά υπέρβαση του άρθρου 43 παρ. 2 Σ. Προτείνεται η διατύπωση: «...καθορίζεται η διαδικασία βεβαίωσης και είσπραξης της χρηματικής κύρωσης της παρ. 6 του άρθρου 18».
- **Είσπραξη μόνο μετά την τελεσιδικία.** Το άρθρο 18 παρ. 6 προβλέπει «αμελλητί» γνωστοποίηση στο ΤΑ.Χ.ΔΙ.Κ., ενώ η κύρωση προσβάλλεται με το ένδικο μέσο κατά της απόφασης επί της ουσίας (άρθρο 18 παρ. 5). Η είσπραξη πριν από την τελεσιδικία θα οδηγούσε σε καταβολές που ενδέχεται να επιστραφούν και θα αποδυνάμωνε το ένδικο μέσο. Προτείνεται η προσθήκη στο άρθρο 18 παρ. 6 ή στο άρθρο 20: «Η χρηματική κύρωση εισπράττεται μετά την τελεσιδικία της απόφασης που την επιβάλλει.»
- **Άμεση παραπομπή στον ΚΕΔΕ και προθεσμία έκδοσης.** Για να μην εξαρτάται η είσπραξη από την έκδοση της κοινής υπουργικής απόφασης, προτείνεται να ορισθεί ευθέως ότι η κύρωση εισπράττεται κατά τον Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων (ν. 4978/2022), με την κοινή

υπουργική απόφαση να ρυθμίζει μόνο τις τεχνικές λεπτομέρειες. Προτείνεται επίσης να τεθεί προθεσμία έκδοσής της, για παράδειγμα τρεις μήνες από την έναρξη ισχύος του Κώδικα.

- **Πρόσθετη εξουσιοδότηση για τυποποιημένα έντυπα.** Το Μέρος Α΄ δεν προβλέπει τυποποίηση της πρόσκλησης του άρθρου 17. Η τυποποίηση αυτή θα έδινε σαφές περιεχόμενο στη «νόμιμη πρόσκληση» του άρθρου 18 και θα εξασφάλιζε την ενημερωμένη επιλογή μεθόδου που προϋποθέτει το άρθρο 12. Προτείνεται η προσθήκη εδαφίου: «Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης εγκρίνονται: α) το τυποποιημένο έντυπο της πρόσκλησης του άρθρου 17, το οποίο περιλαμβάνει ενημέρωση για το κόστος κάθε μεθόδου, τη δυνατότητα κοινής επιλογής διαμεσολαβητή και τις συνέπειες της αδικαιολόγητης μη προσέλευσης, και β) το έντυπο ενημέρωσης του εντολέα από τον πληρεξούσιο δικηγόρο για τις μεθόδους εναλλακτικής επίλυσης διαφορών.»

Μέρος Γ΄ – Διαμεσολάβηση

Κεφάλαιο Α΄ – Γενικές διατάξεις (άρθρα 74–76)

Άρθρο 74

Προτείνεται να προστεθεί στο τέλος της διάταξης η φράση «χωρίς να θίγεται το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας και το δικαίωμα στον νόμιμο δικαστή». Ο σκοπός του άρθρου διατυπώνεται κυρίως με όρους δημόσιας πολιτικής, δηλαδή αποσυμφόρηση των δικαστηρίων και αποτελεσματικότητα. Ταυτόχρονα, ο Κώδικας διατηρεί την υποχρεωτική προδικαστική προσφυγή με χρηματική κύρωση. Γι' αυτό είναι σκόπιμο να ορίζεται ρητά ήδη από τη διάταξη του σκοπού ότι η διαμεσολάβηση λειτουργεί συμπληρωματικά προς τη δικαστική προστασία και όχι ως φραγμός σε αυτήν (άρθρα 8 και 20 Σ, άρθρο 6 ΕΣΔΑ). Η προσθήκη θα λειτουργεί και ως ερμηνευτική κατευθυντήρια γραμμή για το σύνολο του Μέρους Γ΄.

Άρθρο 75

Η χρήση του όρου «ιδίως» είναι ορθή, διότι επιτρέπει την προσαρμογή του πλαισίου στην πρακτική που θα διαμορφωθεί. Η ενδεικτική απαρίθμηση όμως δεν αποτυπώνει ούτε το ήδη υφιστάμενο περιεχόμενο του Μέρους Γ΄, καθώς παραλείπει το θεσμικό πλαίσιο άσκησης του λειτουργήματος (κατάρτιση, διαπίστευση, μητρώα, πειθαρχικό δίκαιο, αμοιβές). Προτείνεται η προσθήκη σχετικής περίπτωσης. Προτείνεται επίσης η εναρμόνιση της περ. γ΄ με το άρθρο 83, ώστε να γίνεται λόγος για εκτελεστότητα των «συμφωνιών» και όχι των «πρακτικών».

Άρθρο 76

Η ρητή υπαγωγή στη διαμεσολάβηση διαφορών με το Δημόσιο, τους ΟΤΑ και τα ν.π.δ.δ. (παρ. 2) αποτελεί σημαντική και θετική διεύρυνση σε σχέση με τον ν. 4640/2019. Οι κανόνες εκπροσώπησης και συμμετοχής των δημόσιων φορέων του άρθρου 100 είναι λειτουργικοί, αλλά εντάσσονται συστηματικά στην κτηματολογική διαμεσολάβηση. Προτείνεται λοιπόν να ορίζεται ρητά ότι εφαρμόζονται σε όλες τις διαφορές της παρ. 2 του άρθρου 76, με πρόβλεψη και για το όργανο έγκρισης του συμβιβασμού. Προτείνεται επίσης επανεξέταση της περ. β΄. Οι αξιώσεις των άρθρων 105–106 ΕισΝΑΚ είναι κατά κανόνα διοικητικές διαφορές, εκτός του πεδίου της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ, και η υπαγωγή τους σε ένα καθεστώς δομημένο στην πολιτική δικονομία χρειάζεται ειδική ρύθμιση.

Κεφάλαιο Β΄ – Διαδικασία (άρθρα 77–88)

Άρθρο 77

Η δυνατότητα του δικαστηρίου να καλεί τα μέρη σε διαμεσολάβηση σε κάθε βαθμό δικαιοδοσίας είναι θετική. Ο κανόνας όμως ότι στην τακτική διαδικασία η συζήτηση δεν αναβάλλεται (παρ. 3 περ. α΄) στερεί την πρόσκληση από πρακτικό αποτέλεσμα, αφού η δίκη προχωρά σε απόφαση ενώ η διαμεσολάβηση μόλις ξεκινά. Αυτό ισχύει ιδίως μετά την κατάργηση του άρθρου 214Γ ΚΠολΔ.

Προτείνεται να προβλεφθεί αναβολή και στην τακτική διαδικασία, κατόπιν κοινού αιτήματος των διαδίκων και για ορισμένο ανώτατο χρόνο, και να διευκρινιστεί το καθεστώς στην κατ' έφεση δίκη. Επιπλέον, η παραπομπή της παρ. 1 περ. β' στην «παρ. 2» πρέπει να διορθωθεί σε «παρ. 3». Προτείνεται τέλος να επαναφερθούν η διαμεσολάβηση που διατάσσεται από δικαστήριο άλλου κράτους-μέλους και ο ορισμός της διασυνοριακής διαφοράς, σύμφωνα με την Οδηγία 2008/52/ΕΚ.

Άρθρο 78

Η διατήρηση της αυτοπρόσωπης παράστασης στις καταναλωτικές διαφορές και τις μικροδιαφορές είναι ορθή και σύμφωνη με την Οδηγία 2013/11/ΕΕ, όπως αναθεωρήθηκε. Προτείνεται να συμπληρωθεί με ρητή πρόβλεψη ότι ο καταναλωτής μπορεί να συνοδεύεται από δικηγόρο. Ως προς τη διεξαγωγή μέσω τηλεδιάσκεψης, η απαίτηση εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπογραφής θέτει υψηλό τεχνικό κατώφλι για τα μέρη. Η εναλλακτική υπογραφή «με άλλον τρόπο που διασφαλίζει την ταυτοποίηση του υπογράφοντος και την ακεραιότητα του εγγράφου» είναι ορθή, αλλά χρειάζεται διευκρίνιση ως προς τα μέσα που την πληρούν. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό επειδή το πρακτικό προορίζεται να αποτελέσει εκτελεστό τίτλο. Για να μην επιβαρυνθεί η διάταξη και να μη δεσμευτεί σε συγκεκριμένες τεχνολογικές λύσεις που ενδέχεται να μεταβληθούν, προτείνεται η διευκρίνιση αυτή να γίνει στην αιτιολογική έκθεση.

Άρθρο 79

Η παρ. 2 κατοχυρώνει ρητά ότι η εισαγωγική συνεδρία που διενεργήθηκε πριν από την άσκηση της αγωγής καλύπτει την υποχρεωτική προδικαστική διαδικασία. Επιβεβαιώνει έτσι νομοθετικά την ερμηνεία που εφαρμοζόταν ήδη υπό τον ν. 4640/2019 και αποτρέπει την άσκοπη επανάληψη της διαδικασίας, λ.χ. σε περίπτωση επανάσκηψης αγωγής, και για τον λόγο αυτό είναι θετική. Προτείνεται να διευκρινιστεί στην αιτιολογική έκθεση ότι η κάλυψη ισχύει και όταν η μεταγενέστερη αγωγή στηρίζεται στην ίδια ιστορική βάση. Προτείνεται επίσης να εναρμονιστεί η ορολογία της παρ. 1 («πρακτικό της εισαγωγικής συνεδρίας») με εκείνη του άρθρου 17 παρ. 5 («πρακτικό μη επίτευξης συμφωνίας»), ώστε να μη δημιουργούνται αμφιβολίες ως προς την προϋπόθεση του παραδεκτού.

Άρθρο 80

Ιδιαίτερα θετικές είναι η δυνατότητα ανάθεσης στον ίδιο διαμεσολαβητή κάθε παρεμπόππουσας αγωγής, ανταγωγής, παρέμβασης ή προσεπίκλησης στο πλαίσιο της ίδιας διαφοράς (παρ. 5) και η αναλυτική υποχρέωση ενημέρωσης των μερών (παρ. 10). Με αυτές, η εισαγωγική συνεδρία αποκτά πραγματικό ενημερωτικό περιεχόμενο και παύει να λειτουργεί ως τυπική διαδικαστική προϋπόθεση. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Διαβάθμιση και μεταβατικό καθεστώς.** Η σύνδεση του διορισμού με τη βαθμίδα πιστοποίησης (παρ. 3, σε συνδυασμό με τα άρθρα 123 και 133), χωρίς μέτρα εξισορρόπησης, θα οδηγήσει στη συγκέντρωση των υποθέσεων μεγάλης αξίας και του συνόλου των διασυνοριακών διαφορών σε περιορισμένο κύκλο διαμεσολαβητών, ιδίως λόγω του κριτηρίου των επτά ετών ενεργής διαπίστευσης για την Α' βαθμίδα. Προτείνονται ειδικότερα:

Α. μεταβατική περίοδος, ενδεικτικά τριετής, κατά την οποία μειώνεται το χρονικό κριτήριο ή συνυπολογίζεται και η διαπίστευση υπό προγενέστερα καθεστώτα,

Β. ρητή ρύθμιση του καθεστώτος των διορισμών μέχρι την οριστική κατάταξη των διαμεσολαβητών στις βαθμίδες,

Γ. ανώτατο όριο διορισμών ανά διαμεσολαβητή ανά έτος, ώστε να αποτρέπεται η συγκέντρωση υποθέσεων,

Δ. ρητή διευκρίνιση, στον νόμο ή στην αιτιολογική έκθεση, για το τι συνιστά «διαδικασία διαμεσολάβησης» ως κριτήριο προαγωγής.

- **Γνωστοποίηση της συνεδρίας.** Να επανέλθει η υποχρέωση έγγραφης γνωστοποίησης με απόδειξη παραλαβής και ελάχιστη προθεσμία, όπως προέβλεπε το άρθρο 7 παρ. 2 ν. 4640/2019. Από αυτήν εξαρτάται η νόμιμη κλήτευση και, επομένως, η επιβολή της κύρωσης του άρθρου 18 και η συνεκτίμηση της απουσίας κατά την επιμέτρηση της δικαστικής δαπάνης.
- **Εκπροσώπηση νομικών προσώπων.** Προτείνεται η παρ. 8 του άρθρου 80 να παραπέμπει ρητά στο άρθρο 87, ώστε να καθίσταται σαφές ότι η υποχρεωτική παρουσία του νομικού προσώπου στην εισαγωγική συνεδρία πληρούται και με τη συμμετοχή του υπευθύνου διαχείρισης της διαδικασίας διαμεσολάβησης.
- **Απαράδεκτο λόγω παράλειψης του διαμεσολαβητή.** Να μην κηρύσσεται απαράδεκτη η συζήτηση της αγωγής όταν το υπόμνημα δεν εκδόθηκε από υπαιτιότητα του διαμεσολαβητή (παρ. 14–15), εφόσον αποδεικνύεται η διενέργεια της εισαγωγικής συνεδρίας. Ο διάδικος δεν πρέπει να υφίσταται τις οικονομικές συνέπειες παράλειψης τρίτου προσώπου.
- **Εναρμονίσεις.** Να εναρμονιστεί η ορολογία του «υπομνήματος» με το «πρακτικό της εισαγωγικής συνεδρίας» του άρθρου 79 και το «πρακτικό μη επίτευξης συμφωνίας» του άρθρου 17 παρ. 5. Να συνδεθεί ο χρόνος διεξαγωγής της παρ. 7 με τις προθεσμίες του άρθρου 17 παρ. 2 και να διευκρινιστούν η προθεσμία ολοκλήρωσης και η σχέση με την εκκρεμή δίκη για τη διαμεσολάβηση που συνεχίζεται κατά την παρ. 11 περ. β'.

Άρθρο 81

Η θεσμοθέτηση της πρότασης επίλυσης μπορεί να λειτουργήσει ως χρήσιμο εργαλείο υπέρβασης αδιεξόδων και η υποχρέωση προηγούμενης ενημέρωσης των μερών για τις συνέπειές της (παρ. 2) είναι ορθή εγγύηση. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Το κριτήριο της «κατ' ουσίαν ταύτισης» πρότασης και απόφασης (παρ. 6).** Η προϋπόθεση αυτή είναι, κατά την άποψή μας, εννοιολογικά ασύμβατη με τη φύση της διαμεσολάβησης. Η πρόταση επίλυσης διατυπώνεται, κατά την παρ. 3, βάσει των αναγκών των μερών και ρητά δεν συνιστά νομική αξιολόγηση των θέσεών τους. Δύναται επομένως να περιλαμβάνει όρους μη χρηματικούς και μη αγώγιμους, όπως τη ρύθμιση μελλοντικής συνεργασίας, την ανταλλαγή παροχών, τη σταδιακή αποπληρωμή ή την αποκατάσταση της σχέσης των μερών. Η δικαστική απόφαση, αντιθέτως, κρίνει αποκλειστικά το αίτημα της αγωγής με νομικά κριτήρια. Η σύγκριση δύο μεγεθών διαφορετικής φύσης και λειτουργίας δεν είναι εφικτή με ασφάλεια, ούτε θεραπεύεται με την υποχρέωση ειδικής αιτιολογίας. Εγκυμονεί δε σοβαρότερο κίνδυνο, ήτοι να καταστούν οι προτάσεις συγκρίσιμες με το διατακτικό μιας απόφασης, οι διαμεσολαβητές θα ωθηθούν να τις διατυπώνουν κατά το πρότυπο δικαστικής κρίσης, με αποτέλεσμα η διαμεσολάβηση να μετατραπεί σε οιονεί δικαιοδοτική διαδικασία και να απολέσει το ίδιο το συγκριτικό της πλεονέκτημα, δηλαδή την αναζήτηση λύσεων με βάση τα πραγματικά

συμφέροντα των μερών. Προτείνεται συνεπώς η απαλοιφή του κριτηρίου αυτού ως βάσης επιβολής κυρώσεων.

- **Εμπιστευτικότητα (παρ. 5).** Να μην επισυνάπτεται η πρόταση στο πρακτικό μη επίτευξης συμφωνίας ούτε να αναφέρονται οι λόγοι απόρριψης. Προτείνεται η κατάθεσή της σφραγισμένης και η αποσφράγισή της από το δικαστήριο μόνο μετά τη διάγνωση της ουσίας, αποκλειστικά για την επιμέτρηση της δικαστικής δαπάνης. Η προτεινόμενη διατύπωση αναιρεί το άρθρο 78 παρ. 6 και 7 και το άρθρο 7 της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ, ενώ μετατρέπει τον διαμεσολαβητή σε αναφέροντα προς το δικαστήριο για τη στάση των μερών.
- **Δικαστική δαπάνη (παρ. 6).** Να επανεξεταστεί η επιδίκαση έως διπλάσιας δαπάνης ανεξαρτήτως της έκβασης της δίκης. Η σύνδεση δυσμενούς συνέπειας με τη μη αποδοχή πρότασης που δεν συνιστά νομική αξιολόγηση και διατυπώθηκε χωρίς αποδεικτική διαδικασία δυσχεραίνει την πρόσβαση στη δικαστική προστασία (πρβλ. ΔΕΕ, Menini, C-75/16). Εφόσον διατηρηθεί, να περιοριστεί στις προτάσεις που διατυπώθηκαν κατόπιν αμοιβαίου αιτήματος των μερών (παρ. 1 περ. β') και να προβλεφθεί ρητά ότι δεν επιβάλλεται όταν η απόρριψη ήταν εύλογη υπό τις περιστάσεις. Επισημαίνεται ότι το άρθρο 89 προσθέτει δύο ακόμη κυρώσεις για την ίδια συμπεριφορά, με αποτέλεσμα τριπλή σώρευση, για την οποία γίνεται ιδιαίτερος λόγος στο σχόλιο επί εκείνου του άρθρου.
- **Προθεσμία αποδοχής (παρ. 4).** Η πενήμερη προθεσμία, με τεκμήριο απόρριψης, είναι ανεπαρκής όταν η αποδοχή προϋποθέτει απόφαση συλλογικού οργάνου, ιδίως για τους δημόσιους φορείς του άρθρου 76 παρ. 2. Προτείνεται επιμήκυνσή της και ειδική πρόβλεψη για τις περιπτώσεις αυτές.
- **Αποσαφηνίσεις.** Να διευκρινιστεί τι ισχύει όταν το ένα μόνο μέρος αποδέχεται την πρόταση, καθώς η παρ. 4 αναφέρεται σε απόρριψη «από τα μέρη» και η παρ. 6 σε «το μέρος που απέρριψε». Να αρθεί επίσης η αντίφαση της παρ. 3, η οποία απαιτεί η πρόταση να στηρίζεται στα δεδομένα της διαδικασίας και ταυτόχρονα να μην αναφέρεται σε πληροφορίες που περιήλθαν σε γνώση του διαμεσολαβητή κατά τη διεξαγωγή της.

Άρθρο 82

Η ρητή πρόβλεψη πρακτικού μερικής συμφωνίας (παρ. 2) είναι σημαντική βελτίωση σε σχέση με τον ν. 4640/2019, καθώς αποτυπώνει τη συνήθη πρακτική και επιτρέπει τη μερική εκτελεστότητα με αντίστοιχο περιορισμό του αντικειμένου της δίκης. Θετικές είναι επίσης η ηλεκτρονική κατάθεση μέσω της Ε.Ψ.Π.Δ. (παρ. 4) και η επέκταση του απαραδέκτου στην άσκηση αίτησης (παρ. 3). Προτείνονται τα εξής:

Διόρθωση του τίτλου του άρθρου σε «Σύνταξη και περιεχόμενο **πρακτικού** διαμεσολάβησης».

Αναδιατύπωση της περ. στ' της παρ. 1 σε «τη συμφωνία στην οποία κατέληξαν τα μέρη ή τη **διαπίστωση** περί μη επίτευξης συμφωνίας», κατά το πρότυπο του άρθρου 8 παρ. 1 περ. στ' ν. 4640/2019. Ένα πρακτικό δεν δύναται να περιέχει ως στοιχείο του άλλο πρακτικό, ενώ από το περιεχόμενό του εξαρτάται η γένεση εκτελεστού τίτλου.

Διευκρίνιση της παρ. 5 ως προς το αν η κατάθεση στο Πρωτοδικείο Αθηνών είναι αποκλειστική ή πρόσθετη, με εναρμόνιση προς το άρθρο 169 παρ. 6, καθώς και επέκτασή της σε κάθε τρόπο προσφυγής του άρθρου 77 παρ. 1 και όχι μόνο στη διαμεσολάβηση που διεξάγεται κατόπιν

συμφωνίας των μερών. Απαραίτητος είναι και ο ορισμός της διασυνοριακής διαφοράς στο άρθρο 3, από τον οποίο εξαρτάται πλέον ο τόπος κατάθεσης.

Άρθρο 83

Η ρητή επέκταση της εκτελεστότητας στις οικογενειακές υποθέσεις, ακόμη και όταν το αντικείμενο δεν αποτιμάται σε χρήμα (παρ. 4), καλύπτει υπαρκτό κενό του ν. 4640/2019 και ενισχύει ουσιαδώς τη χρησιμότητα της οικογενειακής διαμεσολάβησης. Θετική είναι και η διεύρυνση των πράξεων εμπράγματος ασφάλειας για τις οποίες το πρακτικό λειτουργεί ως τίτλος (παρ. 3). Προτείνονται τα εξής:

- **Διόρθωση παραπομπής.** Η παρ. 1 παραπέμπει στην περ. ζ' της παρ. 2 του άρθρου 904 ΚΠολΔ, ενώ το άρθρο 183 του σχεδίου εντάσσει τα πρακτικά διαμεσολάβησης στην περ. γ', όπως ορθά αναφέρει και το άρθρο 170 παρ. 1 για τη δικαστική μεσολάβηση.
- **Μηχανισμός εκτέλεσης σε οικογενειακές υποθέσεις.** Να προβλεφθεί ρητά ότι ο δικαιούχος δύναται να ζητήσει από το δικαστήριο την απαγγελία των μέσων έμμεσης εκτέλεσης του άρθρου 950 ΚΠολΔ με βάση το πρακτικό, καθώς η απειλή χρηματικής ποινής και προσωπικής κράτησης δεν δύναται να περιέχεται σε αυτό.
- **Μεταβολή συνθηκών.** Να προβλεφθεί η δυνατότητα τροποποίησης των ρυθμίσεων που αφορούν ανήλικα τέκνα, με νέα διαμεσολάβηση ή προσφυγή στο δικαστήριο, με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του τέκνου.
- **Παρ. 5.** Να απαλειφθεί η αναφορά στα άρθρα 321 και 322 ΚΠολΔ ή, εναλλακτικά, να προστεθεί ρητή επιφύλαξη ότι δεν θίγεται η δυνατότητα προσβολής της συμφωνίας για λόγους ακυρότητας ή ακυρωσίας του ουσιαστικού δικαίου. Το δεδικασμένο προσιδιάζει στη δικαστική απόφαση, ενώ η αποτροπή νέας δίκης εξασφαλίζεται ήδη με το άρθρο 82 παρ. 3.
- **Παρ. 2.** Να αποσαφηνιστεί η σχέση του κανόνα του συμβολαιογραφικού τύπου με τη δυνατότητα μεταγραφής του πρακτικού σε υποθέσεις διανομής κοινού πράγματος.

Άρθρο 84

Η ψηφιακή καταχώριση των πρακτικών στην Ε.Ψ.Π.Δ. είναι θετική, καθώς προσδίδει βεβαία χρονολογία και επιτρέπει την επαλήθευση της γνησιότητάς τους. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Κύρωση.** Να μην συνεπάγεται η μη εμπρόθεσμη ανάρτηση απώλεια της αποδεικτικής ισχύος και της εκτελεστότητας της συμφωνίας (παρ. 1 και 3). Μια διαχειριστική παράλειψη δεν πρέπει να εξαφανίζει το αποτέλεσμα επιτυχούς διαμεσολάβησης εις βάρος των μερών, τα οποία δεν δύνανται να επέμβουν στη σφαίρα ευθύνης του διαμεσολαβητή. Η παράβαση καλύπτεται επαρκώς από το πειθαρχικό δίκαιο των άρθρων 136 και 138. Προτείνεται συνακόλουθα η ανάρτηση να διενεργείται **απροθέσμως**, με απαλοιφή της αποσβεστικής προθεσμίας της παρ. 1 και της κύρωσης της παρ. 3. Επικουρικά, εφόσον διατηρηθεί η προθεσμία, να προβλεφθεί δυνατότητα εκπρόθεσμης ανάρτησης για σπουδαίο λόγο.
- **Υπόχρεος.** Να οριστεί πρωτεύων υπόχρεος για την ανάρτηση, με επικουρική δυνατότητα ανάρτησης από οποιοδήποτε μέρος, καθώς η διατύπωση «με επιμέλεια του διαμεσολαβητή ή των νομικών παραστατών» διαχέει την ευθύνη.

- **Τεχνική αδυναμία.** Εφόσον διατηρηθεί η προθεσμία, να ορίζεται ρητά ότι σε περίπτωση τεχνικής αδυναμίας λειτουργίας της Ε.Ψ.Π.Δ. αυτή εκκινεί από την αποκατάσταση της λειτουργίας του συστήματος, με πρόβλεψη του τρόπου διαπίστωσης και δημόσιας γνωστοποίησης της δυσλειτουργίας.
- **Προστασία δεδομένων και εμπιστευτικότητα.** Να ορίζονται στον νόμο ο υπεύθυνος επεξεργασίας, ο χρόνος τήρησης, τα μέτρα ασφάλειας και η πολιτική διαγραφής, δεδομένου ότι αναρτάται το πλήρες κείμενο της συμφωνίας. Να διευκρινιστεί ότι η επαλήθευση από το δικαστήριο διενεργείται μέσω του κωδικαρίθμου, χωρίς πρόσβαση στο περιεχόμενο, εκτός αν το πρακτικό κατατεθεί από τα μέρη.
- **Ορολογία και παραπομπή.** Να αποσαφηνιστεί ο όρος «πλήρης αποδεικτική ισχύς» της παρ. 2 σε σχέση με τα άρθρα 443 επ. ΚΠολΔ. Η παραπομπή της παρ. 6 στο άρθρο 152 πρέπει να διορθωθεί σε παρ. 3 του άρθρου 154, ενώ επιβάλλεται συνολικός έλεγχος των εσωτερικών παραπομπών του Μέρους Γ', καθώς ανάλογα σφάλματα εντοπίζονται και σε άλλες διατάξεις.

Άρθρο 85

Η αντικατάσταση της αναστολής των δικονομικών προθεσμιών από τον μηχανισμό απόσυρσης της υπόθεσης από το πινάκιο, χωρίς κατάργηση της δίκης (παρ. 3), είναι δικονομικά καθαρότερη και παρέχει στα μέρη χρόνο διαπραγμάτευσης χωρίς την παράλληλη πίεση της δίκης. Θετική είναι και η προϋπόθεση της παρ. 2 ότι οι προθεσμίες συνεχίζονται εφόσον όλα τα μέρη έχουν λάβει γνώση του πρακτικού. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Αναστολή παραγραφής και στην υποχρεωτική διαμεσολάβηση.** Να επανέλθει η ρύθμιση του άρθρου 9 παρ. 1 ν. 4640/2019, ώστε ανασταλτικό αποτέλεσμα να παράγει και η πρόσκληση ή η γνωστοποίηση για τη διεξαγωγή της εισαγωγικής συνεδρίας, με αντίστοιχη τροποποίηση της παρ. 3 του άρθρου 17. Η προτεινόμενη διατύπωση υποχρεώνει τον δικαιούχο σε προδικαστική διαδικασία ενώ η παραγραφή τρέχει, αναγκάζοντάς τον να ασκήσει πρώτα αγωγή, και εγείρει ζήτημα συμβατότητας με το άρθρο 8 της Οδηγίας 2008/52/EK.
- **Εναρμόνιση ορολογίας με το άρθρο 237 ΚΠολΔ.** Το άρθρο 85 παρ. 3 απαιτεί την προσκόμιση επικυρωμένου αντιγράφου του συμφωνητικού υπαγωγής, ενώ το άρθρο 237 παρ. 1, όπως τροποποιείται με το άρθρο 180, αναφέρεται σε ενημέρωση του δικαστηρίου από τον διαμεσολαβητή «που υπογράφει το πρακτικό». Κατά το στάδιο της απόσυρσης δεν υφίσταται ακόμη πρακτικό, αφού η διαδικασία μόλις αρχίζει, ενώ το ισχύον άρθρο 237 ΚΠολΔ αναφέρεται ορθά στο συμφωνητικό. Προτείνεται η επαναφορά του όρου «συμφωνητικό υπαγωγής» και η ρητή αναφορά ότι τη δήλωση δύναται να υποβάλει και οποιοδήποτε από τα μέρη, όπως ορίζει το άρθρο 85 παρ. 3.
- **Απόδειξη γνώσης.** Να οριστεί ο τρόπος με τον οποίο αποδεικνύεται ότι όλα τα μέρη έλαβαν γνώση του πρακτικού κατά την παρ. 2, από την οποία εξαρτάται η επανέναρξη των προθεσμιών.

Άρθρο 86

Η ρύθμιση των συνεπειών της ρήτρας διαμεσολάβησης καλύπτει κενό του ν. 4640/2019 και ενισχύει τη δεσμευτικότητά της, ενώ η παρ. 4, που διατηρεί τη δυνατότητα λήψης ασφαλιστικών μέτρων και προσωρινής διαταγής, είναι ορθή και σύμφωνη με το άρθρο 5 παρ. 2 της Οδηγίας 2008/52/EK. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Άρση της αντίφασης μεταξύ των παρ. 2 και 3.** Οι δύο παράγραφοι προβλέπουν ασύμβατες συνέπειες, απόρριψη ως απαράδεκτου και παραπομπή σε διαμεσολάβηση, για την ίδια ακριβώς περίπτωση, χωρίς να ορίζεται κριτήριο επιλογής. Προτείνεται να διατηρηθεί αποκλειστικά η παραπομπή της παρ. 3 και η παρ. 2 να περιοριστεί στον κανόνα της αυτεπάγγελτης έρευνας και της δυνατότητας προβολής ένστασης. Η απόρριψη της αγωγής επιβαρύνει τον διάδικο με νέο παράβολο, νέες προθεσμίες και κίνδυνο παραγραφής, ενώ ο σκοπός της ρήτρας επιτυγχάνεται πλήρως με την παραπομπή.
- **Έλεγχος του κύρους της ρήτρας.** Να προβλεφθεί ρητά ότι το δικαστήριο ελέγχει προηγουμένως το κύρος και τη μη καταχρηστικότητα της ρήτρας, ιδίως όταν περιέχεται σε γενικούς όρους συναλλαγών, σε σύμβαση προσχώρησης ή σε σύμβαση εξαρτημένης εργασίας. Η προστασία του άρθρου 14 παρ. 2 καλύπτει μόνο τις καταναλωτικές διαφορές, ενώ πλέον η ρήτρα λειτουργεί ως δικονομικό εμπόδιο πρόσβασης στο δικαστήριο.
- **Δικονομική εξειδίκευση της παρ. 3.** Να οριστεί προθεσμία ολοκλήρωσης της διαμεσολάβησης και στην τακτική διαδικασία, κατ' αντιστοιχία προς το τρίμηνο των ειδικών διαδικασιών, καθώς και αν η υπόθεση αποσύρεται από το πινάκιο, δεδομένου ότι η διάταξη του άρθρου 237 ΚΠολΔ εκδίδεται μετά την κατάθεση προτάσεων, οπότε το παράθυρο του άρθρου 85 παρ. 3 έχει ήδη παρέλθει. Να ρυθμιστεί επίσης η τύχη της παραγραφής και των αποσβεστικών προθεσμιών κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης που διεξάγεται κατόπιν παραπομπής.
- **Εναρμόνιση με το άρθρο 160 παρ. 1.** Να συμπληρωθεί η παρ. 1 με αναφορά στο υπόμνημα της εισαγωγικής συνεδρίας του άρθρου 80 παρ. 12, όπως πράττει η αντίστοιχη διάταξη για τη ρήτρα δικαστικής μεσολάβησης.

Άρθρο 87

Η θεσμοθέτηση του υπευθύνου διαχείρισης της διαδικασίας διαμεσολάβησης νομικού προσώπου είναι ιδιαίτερα εύστοχη, καθώς αντιμετωπίζει τη συνηθέστερη αιτία αποτυχίας των διαμεσολαβήσεων με νομικά πρόσωπα, δηλαδή τη συμμετοχή εκπροσώπων χωρίς εξουσία συμβιβασμού. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Εξουσία υπογραφής (παρ. 2 περ. ε').** Ο όρος «πρακτικό περάτωσης» δεν απαντά στο άρθρο 82. Προτείνεται η αντικατάστασή του με την απαρίθμηση του άρθρου 100 παρ. 2, δηλαδή «τα πρακτικά περάτωσης, υπαγωγής σε διαμεσολάβηση και επίτευξης ή μη επίτευξης συμφωνίας», ώστε να μην τίθεται εν αμφιβόλω η εξουσία υπογραφής του εγγράφου που καθίσταται εκτελεστός τίτλος.
- **Προστασία της διαπραγματευτικής ισορροπίας (παρ. 1 περ. β' και δ', παρ. 3).** Να προβλεφθεί ότι ο διαμεσολαβητής βεβαιώνει την ύπαρξη και την επάρκεια της εξουσίας του υπευθύνου, χωρίς τα ποσοτικά όρια συμβιβασμού να γνωστοποιούνται στο έτερο μέρος. Η κοινοποίηση της πλήρους εξουσιοδότησης αποκαλύπτει εκ των προτέρων το ανώτατο όριο διαπραγμάτευσης.
- **Προστασία του καλόπιστου αντισυμβαλλομένου (παρ. 4).** Να ορίζεται ρητά ότι περιορισμοί της εξουσιοδότησης που δεν γνωστοποιήθηκαν δεν αντιτάσσονται στο έτερο μέρος, με επιφύλαξη των άρθρων 211 επ. και 229 ΑΚ, δεδομένου ότι το πρακτικό αποτελεί εκτελεστό τίτλο.

- **Δυνητικός χαρακτήρας του ορισμού (παρ. 1 και 5).** Να αναδιατυπωθεί η παρ. 1, ώστε να προκύπτει ότι ο ορισμός διενεργείται ενόψει συγκεκριμένης διαδικασίας διαμεσολάβησης και δεν αποτελεί γενική υποχρέωση κάθε νομικού προσώπου, σύμφωνα με όσα ορίζει η παρ. 5.
- **Τύπος και σχέση με το άρθρο 100.** Να προβλεφθεί βεβαίωση του γνησίου της υπογραφής ή έκδοση της εξουσιοδότησης μέσω gov.gr, όπως ορίζει το άρθρο 163 παρ. 6 για τη δικαστική μεσολάβηση, και να διευκρινιστεί η σχέση της διάταξης με το άρθρο 100 για το Δημόσιο, τους ΟΤΑ και τα ν.π.δ.δ.

Άρθρο 88

Η αυστηροποίηση των προϋποθέσεων κατ' εξαίρεση ανάληψης καθηκόντων, με απαίτηση ρητής και έγγραφης συγκατάθεσης κατόπιν πλήρους ενημέρωσης και τεκμηριωμένης κρίσης του διαμεσολαβητή (παρ. 1), καθώς και η επέκταση του κωλύματος στους συνεργάτες και τα στελέχη της δομής στην οποία εντάσσεται ο διαμεσολαβητής (παρ. 2 περ. δ' και παρ. 3), αποτελούν σημαντικές βελτιώσεις σε σχέση με τον ν. 4640/2019. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Κύρος του πρακτικού σε περίπτωση απόκρυψης (παρ. 4).** Ο κανόνας ότι το πρακτικό δεν θίγεται, εκτός αν αποδειχθεί ουσιώδης επιρροή στο περιεχόμενο της συμφωνίας, είναι ορθός όταν το κώλυμα γνωστοποιήθηκε και τα μέρη συναίνεσαν. Όταν όμως ο διαμεσολαβητής απέκρυψε τη σύγκρουση συμφερόντων, η απαιτούμενη απόδειξη καθίσταται ανέφικτη, αφού η διαδικασία είναι εμπιστευτική, δεν τηρούνται πρακτικά και ο διαμεσολαβητής δεν εξετάζεται ως μάρτυρας (άρθρο 78 παρ. 7). Προτείνεται να αρκεί, στην περίπτωση αυτή, η απόκρυψη και μόνη, με ρητή επιφύλαξη υπέρ των άρθρων 147 επ., 178 και 179 ΑΚ. Να διευκρινιστεί επίσης το βάρος απόδειξης και η δικονομική οδός προβολής του ισχυρισμού, δεδομένου ότι το πρακτικό αποτελεί εκτελεστό τίτλο.
- **Αποτύπωση στο πρακτικό.** Να συμπληρωθεί το άρθρο 82 με υποχρεωτική μνεία τυχόν γνωστοποιηθέντος κωλύματος και της παρασχεθείσας έγγραφης συναίνεσης, στοιχείο ουσιώδους αποδεικτικής σημασίας για την εφαρμογή της παρ. 4.
- **Επέκταση του πεδίου προσώπων.** Να καταλαμβάνει το άρθρο και τον συνδιαμεσολαβητή (άρθρο 122 παρ. 3), τον βοηθό διαμεσολαβητή και τους ειδικούς επιστήμονες που μετέχουν στη διαδικασία, ιδίως κατά το άρθρο 94 παρ. 2.
- **Δυνατότητα άρσης στην παρ. 3.** Να προβλεφθεί δυνατότητα άρσης της μεταγενέστερης απαγόρευσης ως προς τους συνεργάτες και τα στελέχη της δομής, με ρητή έγγραφη συναίνεση όλων των μερών και εφαρμογή μέτρων αποκλεισμού πρόσβασης στις πληροφορίες της διαμεσολάβησης, καθώς ο καθολικός αποκλεισμός είναι δυσανάλογος για μεγάλες επαγγελματικές δομές.

Κεφάλαιο Γ' – Κίνητρα (άρθρα 89–90)

Άρθρο 89

Το άρθρο 89 προσθέτει, πέραν της δικαστικής δαπάνης έως το διπλάσιο που ήδη προβλέπει το άρθρο 81, δύο ακόμη κυρώσεις για την απόρριψη πρότασης επίλυσης, οι οποίες δύνανται να επιβληθούν σωρευτικά και ανεξαρτήτως της έκβασης της δίκης. Προτείνονται τα εξής:

- **Το κριτήριο της «κατ' ουσίαν ταύτισης» πρότασης και απόφασης.** Η προϋπόθεση εφαρμογής της διάταξης είναι, κατά την άποψή μας, εννοιολογικά ασύμβατη με τη φύση της διαμεσολάβησης. Η πρόταση επίλυσης διατυπώνεται, κατά το άρθρο 81 παρ. 3, βάσει των αναγκών των μερών και ρητά δεν συνιστά νομική αξιολόγηση των θέσεων τους. Δύναται επομένως να περιλαμβάνει όρους μη χρηματικούς και μη αχώγυμους, όπως τη ρύθμιση μελλοντικής συνεργασίας, την ανταλλαγή παροχών, τη σταδιακή αποπληρωμή ή την αποκατάσταση της σχέσης των μερών. Η δικαστική απόφαση, αντιθέτως, κρίνει αποκλειστικά το αίτημα της αγωγής με νομικά κριτήρια. Η σύγκριση δύο μεγεθών διαφορετικής φύσης και λειτουργίας δεν είναι εφικτή με ασφάλεια, ούτε θεραπεύεται με την υποχρέωση ειδικής αιτιολογίας. Εγκυμονεί δε σοβαρότερο κίνδυνο, ήτοι να καταστούν οι προτάσεις συγκρίσιμες με το διατακτικό μιας απόφασης, οι διαμεσολαβητές θα ωθηθούν να τις διατυπώνουν κατά το πρότυπο δικαστικής κρίσης, με αποτέλεσμα η διαμεσολάβηση να μετατραπεί σε οιονεί δικαιοδοτική διαδικασία και να απολέσει το ίδιο το συγκριτικό της πλεονέκτημα, δηλαδή την αναζήτηση λύσεων με βάση τα πραγματικά συμφέροντα των μερών. Προτείνεται συνεπώς η απαλοιφή του κριτηρίου αυτού ως βάσης επιβολής κυρώσεων.
- **Ενοποίηση και αναλογικότητα.** Εφόσον διατηρηθεί μηχανισμός οικονομικού κινήτρου, να καταργηθεί το άρθρο 89 και οι συνέπειες της απόρριψης της πρότασης να ρυθμιστούν ενιαία στο άρθρο 81, με ένα ανώτατο όριο επαύξησης της δικαστικής δαπάνης. Η τριπλή σώρευση κυρώσεων, για συμπεριφορά που συνιστά άσκηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας, υπερβαίνει τα όρια της αναλογικότητας και δύναται, σε υποθέσεις μικρού και μεσαίου αντικειμένου, να υπερβεί την αξία της ίδιας της διαφοράς.
- **Εύλογη απόρριψη.** Να προβλεφθεί ρητά ότι η κύρωση δεν επιβάλλεται όταν η απόρριψη της πρότασης ήταν εύλογη υπό τις περιστάσεις.
- **Εξαίρεση ασθενέστερων μερών.** Να εξαιρεθούν ο καταναλωτής, ο εργαζόμενος και ο δικαιούχος νομικής βοήθειας, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Οδηγίας 2013/11/ΕΕ ως προς το κόστος των διαδικασιών εναλλακτικής επίλυσης για τους καταναλωτές.
- **Διαιτησία (παρ. 2 περ. β').** Να απαλειφθεί η επέκταση στις διαιτητικές αποφάσεις. Η κατανομή των εξόδων στη διαιτησία διέπεται από τη συμφωνία των μερών, ενώ η εφαρμογή της διάταξης προϋποθέτει τη γνωστοποίηση της πρότασης στους διαιτητές, με περαιτέρω κάμψη της εμπιστευτικότητας.
- **Συμπεριφορά στη διαμεσολάβηση.** Να απαλειφθεί από το τελευταίο εδάφιο της παρ. 1 η συνεκτίμηση της συμπεριφοράς των μερών κατά τη διαδικασία διαμεσολάβησης, η οποία αναιρεί το αποδεικτικό κώλυμα του άρθρου 78 παρ. 7 και το άρθρο 7 της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ.
- **Διόρθωση παραπομπής και ορολογίας.** Η παραπομπή της παρ. 1 στην «παρ. 5 του άρθρου 81» πρέπει να διορθωθεί σε «παρ. 6», όπως ορθά αναφέρεται στο τελευταίο εδάφιο της ίδιας παραγράφου. Ανάλογο σφάλμα εντοπίζεται και στο άρθρο 170 παρ. 5, το οποίο παραπέμπει στην παρ. 5 αντί για την παρ. 6 του άρθρου 164. Να οριστεί επίσης ο όρος «εξωδικαστικά έξοδα», ο οποίος δεν απαντά στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

Άρθρο 90

Η απαλλαγή από τέλη και ιδίως η μη καταβολή δικαστικού ενσήμου και αναλογικού τέλους κατά την κατάθεση του πρακτικού (παρ. 2) αποτελούν το ισχυρότερο πραγματικό κίνητρο του Κώδικα, καθώς

επιβραβεύουν τη συναινετική επίλυση χωρίς να επιβαρύνουν την προσφυγή στη δικαιοσύνη. Το άρθρο όμως υπολείπεται του τίτλου του, αφού περιέχει μόνο απαλλαγές από τέλη και κανένα γνήσιο οικονομικό κίνητρο. Προτείνονται τα εξής:

- **ΦΠΑ επί της αμοιβής του διαμεσολαβητή.** Να προβλεφθεί απαλλαγή ή μειωμένος συντελεστής, τουλάχιστον για την υποχρεωτική εισαγωγική συνεδρία του άρθρου 19. Η επιβάρυνση με ΦΠΑ μιας διαδικασίας που ο νόμος καθιστά υποχρεωτική αντιστρατεύεται τον σκοπό προώθησης του θεσμού και πλήττει κυρίως τους ιδιώτες που δεν έχουν δικαίωμα έκπτωσης.
- **Επιστροφή δικαστικού ενσήμου.** Να προβλεφθεί ολική ή μερική επιστροφή του ήδη καταβληθέντος δικαστικού ενσήμου όταν η διαφορά επιλύεται με διαμεσολάβηση και η δίκη καταργείται κατά το άρθρο 82 παρ. 3. Πρόκειται για άμεσο κίνητρο συμβιβασμού σε προχωρημένο στάδιο της δίκης, χωρίς κυρωτικό χαρακτήρα. Ανάλογη ρύθμιση ισχύει στην Ιταλία, όπου αναγνωρίζεται πίστωση φόρου έως 518 ευρώ επί του ενιαίου τέλους που καταβλήθηκε για τη δίκη η οποία καταργήθηκε λόγω της συμφωνίας (άρθρο 20 παρ. 3 d.lgs. 28/2010).
- **Φορολογικά κίνητρα.** Να προβλεφθεί έκπτωση ή προσαυξημένη έκπτωση των δαπανών διαμεσολάβησης από τα ακαθάριστα έσοδα των επιχειρήσεων και αντίστοιχη ελάφρυνση για τα φυσικά πρόσωπα. Ανάλογο μηχανισμό γνωρίζει το ιταλικό δίκαιο, όπου το άρθρο 20 παρ. 3 του d.lgs. 28/2010 αναγνωρίζει πρόσθετη πίστωση φόρου αντίστοιχη προς το ενιαίο τέλος που καταβλήθηκε για τη δίκη η οποία καταργήθηκε λόγω της επίτευξης συμφωνίας.
- **Κόστος για τα ασθενέστερα μέρη.** Να επεκταθεί η νομική βοήθεια του άρθρου 187 και στη συμμετοχή σε εισαγωγική συνεδρία που διενεργείται πριν από την άσκηση της αγωγής, καθώς η προτεινόμενη διατύπωση περιορίζει το ευεργέτημα σε όσους μετέχουν μετά την εκκρεμοδικία, αφήνοντας εκτός τη συνηθέστερη περίπτωση της υποχρεωτικής προδικαστικής προσφυγής.
- **Έκταση της απαλλαγής.** Να διευκρινιστεί ρητά ότι η απαλλαγή της παρ. 1 καταλαμβάνει, πέραν της κατάθεσης του πρακτικού, και κάθε τέλος ή δικαίωμα για την έκδοση απογράφου, σε συνδυασμό με το άρθρο 83 παρ. 1, τα δικαιώματα γραμματείας, καθώς και τα τέλη μεταγραφής ή καταχώρισης του πρακτικού στο κτηματολογικό φύλλο και για τις πράξεις εμπράγματος ασφάλειας που επιτρέπει το άρθρο 83 παρ. 2 και 3. Η ρητή αναφορά είναι αναγκαία, ώστε να μη γεννηθεί αμφιβολία από το γεγονός ότι η κατάθεση και η έκδοση απογράφου ρυθμίζονται σε διαφορετικά άρθρα.

Γενικότερα, επισημαίνεται ότι ο Κώδικας επενδύει δυσανάλογα σε αρνητικά κίνητρα, δηλαδή στη χρηματική κύρωση του άρθρου 18 και στις σωρευτικές συνέπειες των άρθρων 81 και 89, και ελάχιστα σε θετικά. Η ενίσχυση του Κεφαλαίου Γ' με ουσιαστικά οικονομικά κίνητρα θα ήταν αποτελεσματικότερη για την προώθηση του θεσμού και δεν εγείρει ζητήματα συμβατότητας με το δικαίωμα δικαστικής προστασίας.

Κεφάλαιο Δ' – Ειδικές μορφές διαμεσολάβησης (άρθρα 91–122)

Άρθρο 91

Η καθιέρωση κανόνα συμπληρωματικής εφαρμογής των γενικών διατάξεων στις ειδικές μορφές διαμεσολάβησης είναι αναγκαία και ορθή. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Έκταση της παραπομπής.** Η αναφορά μόνο στα Κεφάλαια Α' έως Γ' αφήνει εκτός τα Κεφάλαια Ε' έως Η', δηλαδή την ανάθεση υποθέσεων και τη διαβάθμιση, τις αμοιβές, τα Μητρώα, τα προσόντα, το πειθαρχικό δίκαιο και την κατάρτιση. Με επιχείρημα εξ αντιδιαστολής, οι διαμεσολαβητές των ειδικών μορφών δεν θα υπάγονταν στο πειθαρχικό δίκαιο των άρθρων 134 επ. ούτε στους κανόνες αμοιβών του άρθρου 125. Ότι πρόκειται για αβλεψία προκύπτει από το άρθρο 94 παρ. 3, το οποίο αναγκάζεται να ορίσει ειδικώς την εφαρμογή των γενικών διατάξεων περί αμοιβής στην οικογενειακή διαμεσολάβηση. Προτείνεται η επέκταση της παραπομπής στο σύνολο του Μέρους Γ'.
- **Εξαίρεση σχολικής και πανεπιστημιακής διαμεσολάβησης.** Να εξαιρεθούν ρητά τα Υποκεφάλαια Γ' και Δ' από τη συμπληρωματική εφαρμογή των γενικών διατάξεων, με επιφύλαξη μόνο των θεμελιωδών αρχών. Οι διαδικασίες αυτές διεξάγονται από μη διαπιστευμένους μαθητές και φοιτητές, χωρίς αμοιβή και χωρίς εκτελεστό αποτέλεσμα, οπότε η εφαρμογή διατάξεων όπως η παράσταση με νομικό παραστάτη, η ανάρτηση στην Ε.Ψ.Π.Δ. ή οι κανόνες σύγκρουσης συμφερόντων στερείται νοήματος.
- **Ρητός χαρακτήρας των αποκλίσεων.** Να διευκρινιστεί ότι οι αποκλίσεις από τις γενικές διατάξεις ισχύουν μόνο όπου προβλέπονται ρητά στα επιμέρους Υποκεφάλαια, ώστε να αποφευχθούν ερμηνευτικές αστοχίες, όπως εκείνη που ενδέχεται να ανακύψει από το άρθρο 93 παρ. 2 σε σχέση με το άρθρο 82 παρ. 2 και την εκτελεστότητα των οικογενειακών συμφωνιών.
- **Απαλοιφή επανάληψης.** Να απαλειφθεί το άρθρο 120 παρ. 3, το οποίο επαναλαμβάνει τον κανόνα του άρθρου 91 μόνο για την εμπορική διαμεσολάβηση, και να εναρμονιστούν οι παραπομπές των άρθρων 93 παρ. 1 και 114 ως προς τις γενικές αρχές του Μέρους Α'.

Άρθρο 92

Η καθιέρωση της οικογενειακής διαμεσολάβησης ως αυτοτελούς ειδικής μορφής είναι θετική εξέλιξη, ενώ ο ενδεικτικός χαρακτήρας της απαρίθμησης είναι εδώ λειτουργικός. Προτείνονται τα εξής:

- **Ενδοοικογενειακή βία.** Να εξαιρεθούν ρητά από το πεδίο εφαρμογής οι υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, όπως ήδη προβλέπει το άρθρο 176 του σχεδίου κατά την τροποποίηση του άρθρου 1514 παρ. 2 ΑΚ. Η υποχρέωση διακοπής του άρθρου 93 παρ. 1 περ. δ' λειτουργεί κατασταλτικά και προϋποθέτει ότι τα μέρη έχουν ήδη κληθεί και βρεθεί στον ίδιο χώρο.
- **Προκαταρκτικός έλεγχος καταλληλότητας.** Να προβλεφθεί υποχρέωση του διαμεσολαβητή να διενεργεί, πριν από την πρώτη κοινή συνεδρία, χωριστές προκαταρκτικές επαφές με κάθε μέρος, ώστε να διαπιστώνεται έγκαιρα η καταλληλότητα της υπόθεσης και η ύπαρξη ανισορροπίας δύναμης ή ενδείξεων βίας, οι οποίες σπανίως αποκαλύπτονται ενώπιον αμφοτέρων των μερών.

- **Σχέση με το άρθρο 19 παρ. 1.** Να διευκρινιστεί ότι το άρθρο 92 προσδιορίζει το καθ' ύλην πεδίο της ειδικής μορφής και δεν μεταβάλλει την έκταση των διαφορών που υπάγονται στην υποχρεωτική προδικαστική προσφυγή κατά το άρθρο 592 ΚΠολΔ.

Άρθρο 93

Η αποτύπωση των ειδικών αρχών της οικογενειακής διαμεσολάβησης στην παρ. 1, και ιδίως η ανάδειξη του βέλτιστου συμφέροντος του τέκνου σε υπέρτερο κριτήριο και η υποχρέωση άμεσης διακοπής επί ανισορροπίας δύναμης ή ενδείξεων ενδοοικογενειακής βίας, ανταποκρίνεται στα διεθνή πρότυπα και αποτελεί σημαντική πρόοδο σε σχέση με τον ν. 4640/2019. Προτείνονται τα εξής:

- **Παρ. 2 – υπογραφή του πρακτικού.** Η διάταξη, ως γενικός κανόνας περάτωσης, αποκλίνει από το άρθρο 82 παρ. 2 και συνεπάγεται ότι κανένα πρακτικό οικογενειακής διαμεσολάβησης δεν θα φέρει τις υπογραφές των μερών, με αποτέλεσμα να μη δύναται να καταστεί εκτελεστός τίτλος. Θα αναιρούνταν έτσι η εκτελεστότητα που μόλις καθιέρωσε το άρθρο 83 παρ. 4 και η ποινική προστασία του άρθρου 96. Προτείνεται η αναδιατύπωσή της, ώστε η μονομερής υπογραφή να αφορά αποκλειστικά την περίπτωση διακοπής της διαδικασίας κατά την περ. δ' της παρ. 1 και τη μη επίτευξη συμφωνίας, ενώ το πρακτικό επίτευξης συμφωνίας να υπογράφεται κατά το άρθρο 82 παρ. 2.
- **Συνέπειες της διακοπής.** Να προβλεφθεί ρητά ότι σε περίπτωση διακοπής κατά την περ. δ' συντάσσεται πρακτικό περάτωσης, το οποίο πληροί την προϋπόθεση παραδεκτού του άρθρου 79, χωρίς αναγραφή του λόγου διακοπής, ώστε να μην εμποδίζεται η πρόσβαση του θιγόμενου μέρους στο δικαστήριο και να διαφυλάσσεται η ασφάλειά του.
- **Περ. γ' – γνώμη του τέκνου.** Να παραπέμπει ρητά στο άρθρο 95, ώστε να μην καταλείπεται περιθώριο συλλογής της γνώμης του ανηλίκου εκτός του πλαισίου και των εγγυήσεων που θεσπίζει η διάταξη εκείνη.
- **Περ. α' – συμφέρον του τέκνου και ουδετερότητα.** Να διευκρινιστεί ότι η διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του τέκνου συνίσταται σε υποχρέωση του διαμεσολαβητή να θέτει το ζήτημα υπόψη των γονέων και να δύναται να περατώσει τη διαδικασία όταν η διαφανόμενη λύση αντίκειται προδήλως σε αυτό, χωρίς να υποκαθιστά τα μέρη ούτε να θίγεται η ουδετερότητά του.

Άρθρο 94

Η ανάθεση της οικογενειακής διαμεσολάβησης αποκλειστικά σε διαμεσολαβητές με ειδική σήμανση (παρ. 1) και η δυνατότητα συμμετοχής ειδικών επιστημόνων για την προστασία του βέλτιστου συμφέροντος των ανηλίκων (παρ. 2) είναι ορθές επιλογές. Ο θεσμός όμως της ειδικής σήμανσης, ο οποίος λειτουργεί εδώ ως προϋπόθεση αποκλειστικής αρμοδιότητας και όχι ως απλή πληροφορία του Μητρώου, παραμένει ανεπαρκώς ρυθμισμένος. Προτείνονται τα εξής:

- **Χρονικό κενό εφαρμογής και μεταβατική ρύθμιση.** Κατά το άρθρο 204 παρ. 3, τα άρθρα 91 έως 96 τίθενται σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2027, ενώ το άρθρο 130, του οποίου η παρ. 7 θεσπίζει τις ειδικές σημάνσεις, τίθεται σε ισχύ στις 16 Σεπτεμβρίου 2027. Για διάστημα άνω των οκτώ μηνών ο νόμος θα απαιτεί σήμανση της οποίας η νομική βάση χορήγησης δεν θα έχει ακόμη τεθεί σε ισχύ. Προτείνεται μεταβατική διάταξη κατά την οποία, έως τη χορήγηση των πρώτων σημάνσεων, η οικογενειακή διαμεσολάβηση διεξάγεται από τους διαμεσολαβητές που

είναι ήδη εγγεγραμμένοι στο υφιστάμενο μητρώο οικογενειακών διαμεσολαβητών, οι οποίοι έχουν λάβει τη σχετική εξειδικευμένη εκπαίδευση, με αυτοδίκαιη μετάπτωσή τους στη νέα σήμανση. Προτείνεται επίσης να οριστεί προθεσμία έκδοσης της υπουργικής απόφασης του άρθρου 154 παρ. 1 περ. δ' και, επικουρικά, να εναρμονιστούν οι ημερομηνίες έναρξης ισχύος.

- **Προσδιορισμός των ειδικοτήτων στον νόμο.** Ο Κώδικας δεν ορίζει ποιες είναι οι ειδικότητες, αφήνοντας τις σημάνσεις, τα κριτήρια χορήγησης και τις ελάχιστες ώρες εξειδικευμένης εκπαίδευσης εξ ολοκλήρου στην υπουργική απόφαση του άρθρου 154 παρ. 1 περ. δ'. Δεδομένου ότι από τα άρθρα 94, 99 και 102 προκύπτει ότι τρεις τουλάχιστον σημάνσεις είναι υποχρεωτικές και λειτουργούν ως προϋπόθεση άσκησης του λειτουργήματος, προτείνεται να προσδιορίζονται στον νόμο οι ειδικότητες και οι βασικές προϋποθέσεις χορήγησής τους.
- **Επάρκεια διαμεσολαβητών ανά περιφέρεια.** Δεν ρυθμίζεται τι ισχύει όταν στην οικεία δικαστική περιφέρεια δεν υπάρχει διαμεσολαβητής με την απαιτούμενη σήμανση, σε αντίθεση με τη διαβάθμιση, όπου το άρθρο 80 παρ. 3 προβλέπει διεύρυνση στην εφετειακή περιφέρεια. Σε συνδυασμό με τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της προδικαστικής προσφυγής, η έλλειψη αυτή δύναται να εμποδίσει την πρόσβαση στο δικαστήριο. Προτείνεται αντίστοιχη πρόβλεψη διεύρυνσης.
- **Συμμετοχή ειδικών επιστημόνων.** Να διευκρινιστεί ποιος αποφασίζει τη συμμετοχή και επιλέγει το πρόσωπο, με εναρμόνιση προς το άρθρο 78 παρ. 4 που απαιτεί συμφωνία των μερών, να ρυθμιστεί η αμοιβή τους, ώστε το κόστος να μην καθιστά απαγορευτική μια συμμετοχή αναγκαία για την προστασία του τέκνου, και να ορίζεται ρητά ότι δεσμεύονται από την εμπιστευτικότητα, κατά το πρότυπο του άρθρου 167 παρ. 1 και 2 για τη δικαστική μεσολάβηση.
- **Παρ. 3.** Εφόσον διορθωθεί η έκταση της παραπομπής του άρθρου 91, η διάταξη καθίσταται περιττή και προτείνεται η απαλοιφή της, ώστε να μη γεννάται, εξ αντιδιαστολής, αμφιβολία για την εφαρμογή των κανόνων περί αμοιβών και πειθαρχικού ελέγχου στις λοιπές ειδικές μορφές.

Άρθρο 95

Η θεσμοθέτηση της αυτοτελούς κατ' ιδίαν συνεδρίας με το ανήλικο τέκνο αποτελεί σημαντική καινοτομία και υλοποιεί το δικαίωμα ακρόασης του παιδιού κατά το άρθρο 12 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και το άρθρο 1511 ΑΚ. Ιδιαίτερα ορθή είναι η παρ. 7, που απαγορεύει στον διαμεσολαβητή να συντάσσει έκθεση αξιολόγησης ή να διατυπώνει γνώμη και συστάσεις, αποτρέποντας τη μετατροπή της συνεδρίας σε οιονεί πραγματογνωμοσύνη. Προτείνονται τα εξής:

- **Τρόπος πρόσκλησης (παρ. 3).** Η γνωστοποίηση της πρόσκλησης στο τέκνο με συστημένη επιστολή είναι ακατάλληλο μέσο, ιδίως για τέκνα μικρής ηλικίας, ενώ η επιδιωκόμενη διακριτικότητα είναι φαινομενική, καθώς η επιστολή παραδίδεται στην κατοικία όπου διαμένει ο ένας γονέας. Προτείνεται η πρόσκληση να απευθύνεται στο τέκνο με το περιεχόμενο της παρ. 4, αλλά να διαβιβάζεται μέσω του παιδοψυχολόγου που μετέχει υποχρεωτικά στη διαδικασία.
- **Επέκταση της απαγόρευσης της παρ. 7 στον παιδοψυχολόγο.** Να ορίζεται ρητά ότι και ο παιδοψυχολόγος δεν συντάσσει έκθεση αξιολόγησης ούτε διατυπώνει γνώμη ή συστάσεις, διότι άλλως η εγγύηση της διάταξης καταστρατηγείται μέσω μεταγενέστερης χρήσης της έκθεσής του στη δίκη.

- **Αιτιολογία της άρνησης (παρ. 2).** Να αρθεί η εσωτερική αντίφαση της παραγράφου. Αντί της πρόβλεψης ότι ο διαμεσολαβητής δύναται «χωρίς αιτιολόγηση» να μην προχωρήσει στη συνεδρία, προτείνεται η αιτιολογία να τηρείται στον φάκελο της υπόθεσης χωρίς να γνωστοποιείται στους γονείς, ώστε να προστατεύεται το τέκνο χωρίς να καταργείται ο έλεγχος της κρίσης του διαμεσολαβητή.
- **Συναίνεση των γονέων (παρ. 1).** Η εξάρτηση της ακρόασης από τη συναίνεση αμφοτέρων των γονέων καθιστά το δικαίωμα ανενεργό ακριβώς στις υποθέσεις υψηλής σύγκρουσης. Δεδομένου ότι το δικαίωμα ακρόασης ανήκει στο τέκνο, προτείνεται να προβλεφθεί δυνατότητα διενέργειας της συνεδρίας και επί διαφωνίας των γονέων, καθώς και δυνατότητα του ίδιου του τέκνου να ζητήσει ακρόαση, πάντοτε υπό τις εγγυήσεις της παρ. 5 και υπό την προϋπόθεση θετικής αξιολόγησης καταλληλότητας κατά την παρ. 2.

Άρθρο 96

Η επέκταση του αξιοποιύνου του άρθρου 169Α ΠΚ στην παραβίαση πρακτικού διαμεσολάβησης που αφορά τη γονική μέριμνα και την επιμέλεια ενισχύει ουσιαστικά την πρακτική αξία της οικογενειακής διαμεσολάβησης και συνάδει με την εκτελεστότητα που καθιερώνει το άρθρο 83 παρ. 4. Δεδομένου όμως ότι εισάγεται ποινική κύρωση, απαιτείται αυξημένη σαφήνεια. Προτείνονται τα εξής:

- **Χρόνος γένεσης του αξιοποιύνου.** Να διευκρινιστεί ρητά ότι η ποινική ευθύνη προϋποθέτει την κατάθεση του πρακτικού κατά το άρθρο 82 και την απόκτηση ισχύος εκτελεστού τίτλου κατά το άρθρο 83, ώστε να μην ποινικοποιείται η μη τήρηση ιδιωτικού εγγράφου που ουδέποτε περιήλθε σε δημόσια αρχή. Να ρυθμιστεί επίσης τι ισχύει όταν το πρακτικό στερείται εκτελεστότητας λόγω μη ανάρτησης κατά το άρθρο 84 παρ. 3. Η αρχή της νομιμότητας των ποινών (άρθρο 7 παρ. 1 Σ, άρθρο 1 ΠΚ) επιβάλλει τη διευκρίνιση αυτή.
- **Ρυθμίσεις διατροφής.** Ενώ το άρθρο 83 παρ. 4 περ. γ' προσδίδει ρητά εκτελεστότητα στις ρυθμίσεις διατροφής, το άρθρο 96 και η τροποποίηση του άρθρου 169Α ΠΚ με το άρθρο 177 περιορίζουν την ποινική προστασία στην επιμέλεια, την επικοινωνία και τη γονική μέριμνα. Η ενδεικτική διατύπωση «ιδίως» του άρθρου 96 δεν αίρει το ζήτημα, καθώς το αξιοποιύνο ορίζεται από τον ποινικό κανόνα και η αρχή της νομιμότητας αποκλείει τη διασταλτική του εφαρμογή. Προτείνεται είτε η επέκταση της ποινικής προστασίας και στις ρυθμίσεις διατροφής, είτε η ρητή διευκρίνιση ότι αυτές καλύπτονται από τις γενικές διατάξεις που προστατεύουν ποινικά την υποχρέωση διατροφής, ώστε να μην καταλείπεται κενό στο πλέον συχνά παραβιαζόμενο πεδίο.
- **Ενημέρωση των μερών.** Να προβλεφθεί ρητή υποχρέωση του διαμεσολαβητή να ενημερώνει τα μέρη, πριν από την υπογραφή, για τις ποινικές συνέπειες της παράβασης των όρων του πρακτικού.
- **Πρακτικό δικαστικής μεσολάβησης.** Να καταλαμβάνει η τροποποίηση του άρθρου 169Α ΠΚ και το πρακτικό δικαστικής μεσολάβησης, κατ' αντιστοιχία προς το άρθρο 183, το οποίο εντάσσει αμφότερα τα πρακτικά στους εκτελεστούς τίτλους του άρθρου 904 παρ. 2 ΚΠολΔ. Άλλως, η συμφωνία που επιτυγχάνεται ενώπιον δικαστικού λειτουργού απολαύει ασθενέστερης προστασίας από εκείνη που επιτυγχάνεται ενώπιον ιδιώτη διαμεσολαβητή.
- **Μεταβολή συνθηκών.** Να προβλεφθεί διαδικασία προσαρμογής των ρυθμίσεων που αφορούν ανήλικα τέκνα, καθώς ο γονέας που παρεκκλίνει από ρύθμιση η οποία έχει καταστεί

ακατάλληλη για το τέκνο εκτίθεται πλέον σε ποινική ευθύνη χωρίς θεσμική διέξοδο πλην της προσφυγής στο δικαστήριο.

Άρθρο 97

Η ένταξη της κτηματολογικής διαμεσολάβησης στον Κώδικα είναι θετική, καθώς οι διαφορές από ανακριβείς πρώτες εγγραφές αφορούν συχνά όμορους ιδιοκτήτες και επιδέχονται λύσεις που το δικαστήριο δεν δύναται να διαμορφώσει. Ορθή είναι και η εξαίρεση των πραγμάτων δημόσιας κτήσης και των κοινοχρήστων, τα οποία βρίσκονται εκτός συναλλαγής. Προτείνονται τα εξής:

- **Διασφάλιση της εξαίρεσης της παρ. 2.** Η εξαίρεση παραμένει διακηρυκτική, καθώς δεν ορίζεται ποιος και με ποια διαδικασία διαπιστώνει τον χαρακτήρα του ακινήτου. Προτείνεται να προσκομίζονται υποχρεωτικά, μαζί με το φύλλο βασικών στοιχείων του άρθρου 99 παρ. 2, βεβαιώσεις των αρμόδιων υπηρεσιών περί του ότι το ακίνητο δεν έχει δασικό χαρακτήρα, δεν εμπίπτει σε ζώνη αιγιαλού και παραλίας και δεν ανήκει σε άλλη κατηγορία δημόσιας κτήσης, με ρητή πρόβλεψη ακυρότητας του πρακτικού σε περίπτωση παράλειψης. Η πρόβλεψη είναι αναγκαία ιδίως ενόψει του άρθρου 102, το οποίο επιτρέπει την αναγνώριση κυριότητας από έκτακτη χρησικτησία σε ακίνητα αγνώστου ιδιοκτήτη, σε συνδυασμό με το τεκμήριο μη προβολής δικαιωμάτων του Δημοσίου του άρθρου 100 παρ. 4.
- **Ρητή μνεία κατηγοριών.** Να αναφερθούν ρητά στην παρ. 2 τα δάση και οι δασικές εκτάσεις, καθώς και ο αιγιαλός και η παραλία, ώστε να μην καταλείπεται ερμηνευτική αμφιβολία στις κατηγορίες που εμφανίζουν τη μεγαλύτερη συχνότητα αμφισβήτησης.

Άρθρο 98

Οι δύο ειδικές αρχές της κτηματολογικής διαμεσολάβησης είναι λειτουργικά αναγκαίες, ήτοι η άρση της εμπιστευτικότητας ως προς τα γεωμετρικά και τοπογραφικά στοιχεία καθιστά δυνατή την καταχώριση του πρακτικού στο κτηματολογικό φύλλο, ενώ η διευκρίνιση ότι η γνώση τεχνικών δεδομένων δεν θίγει την ουδετερότητα αποτρέπει άτοπες αμφισβητήσεις. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Οριοθέτηση της περ. α΄.** Να διευκρινιστεί ότι η άρση της εμπιστευτικότητας ισχύει αποκλειστικά σε περίπτωση επίτευξης συμφωνίας και αποκλειστικά για τον σκοπό της καταχώρισης στο κτηματολογικό φύλλο, με ρητή διατήρηση του αποδεικτικού κωλύματος του άρθρου 78 παρ. 7 για την περίπτωση μη επίτευξης συμφωνίας. Η λειτουργική οριοθέτηση αντιστοιχεί στη λογική του άρθρου 7 παρ. 1 στοιχ. β΄ της Οδηγίας 2008/52/EK, το οποίο επιτρέπει την κάμψη της εμπιστευτικότητας μόνον όταν η γνωστοποίηση είναι αναγκαία για την εφαρμογή ή την εκτέλεση της συμφωνίας. Άλλως, τεχνικά στοιχεία που συντάχθηκαν ειδικά για τη διαμεσολάβηση θα δύνανται να χρησιμοποιηθούν στη μεταγενέστερη δίκη, γεγονός που λειτουργεί ως αντικίνητρο αποκάλυψης σε ένα πεδίο όπου η πλήρης τεχνική εικόνα είναι προϋπόθεση επίτευξης συμφωνίας.
- **Οριοθέτηση της περ. β΄.** Ο κτηματολογικός διαμεσολαβητής δεν απαιτείται να είναι νομικός, πλην της περίπτωσης του άρθρου 102, και δύναται επομένως να προέρχεται από τεχνικό κλάδο. Η προτεινόμενη διατύπωση ενδέχεται να ερμηνευθεί ως καλύπτουσα και την προηγούμενη τεχνική εμπλοκή του με το επίδικο ή με όμορα ακίνητα, δηλαδή ως ειδικότερη ρύθμιση που, κατά το άρθρο 91, θα υπερίσχυε των κωλυμάτων των περ. γ΄ και δ΄ της παρ. 2 του άρθρου 88.

Προτείνεται η ακόλουθη διατύπωση: «β) η ουδετερότητα του διαμεσολαβητή δεν θίγεται από τη γνώση των τεχνικών δεδομένων της υπόθεσης που αποκτά στο πλαίσιο της διαδικασίας, με την επιφύλαξη του άρθρου 88». Έτσι καθίσταται σαφές ότι η διάταξη καλύπτει τη γνώση που αποκτάται εντός της διαδικασίας από τα έγγραφα του άρθρου 99 παρ. 2 και όχι την προηγούμενη εμπλοκή υπό άλλη επαγγελματική ιδιότητα, καθώς και ότι καλύπτεται η γνώση και όχι η αξιολόγηση των τεχνικών δεδομένων, ώστε ο διαμεσολαβητής να μην υποκαθιστά τον πραγματογνώμονα.

- **Προστασία τρίτων.** Να προβλεφθεί υποχρέωση του διαμεσολαβητή να διαπιστώνει αν η διαφαινόμενη συμφωνία, ιδίως όταν περιλαμβάνει γεωμετρικές μεταβολές, θίγει δικαιώματα τρίτων που δεν μετέχουν στη διαδικασία, και να μεριμνά για την κλήση τους, κατά τη λογική του άρθρου 80 παρ. 5, το οποίο ήδη επιδιώκει την ενιαία αντιμετώπιση της διαφοράς. Σε αντίθεση με τις λοιπές ειδικές μορφές, η καταχώριση στο κτηματολογικό φύλλο παράγει αντανakλαστικές συνέπειες σε όμορους ιδιοκτήτες.
- **Προστασία της δημόσιας περιουσίας.** Να θεσπιστεί ειδική αρχή ενισχυμένης επιμέλειας του διαμεσολαβητή ως προς τον έλεγχο του χαρακτήρα του ακινήτου, κατά το πρότυπο του ελεγκτικού καθήκοντος που ήδη του αναθέτει το άρθρο 102 παρ. 3, ενόψει της εξαιρέσεως του άρθρου 97 παρ. 2 και του τεκμηρίου μη προβολής δικαιωμάτων του άρθρου 100 παρ. 4.

Άρθρο 99

Η ανάθεση της κτηματολογικής διαμεσολάβησης αποκλειστικά σε διαμεσολαβητές με ειδική σήμανση (παρ. 1) και η υποχρεωτική συνυποβολή των βασικών κτηματολογικών και τεχνικών εγγράφων (παρ. 2) είναι ορθές επιλογές, που διασφαλίζουν την τεχνική επάρκεια της διαδικασίας. Προτείνονται τα εξής:

- **Μεταβατική ρύθμιση, κατεπείγουσα.** Το άρθρο 99, το οποίο δεν περιλαμβάνεται σε καμία περίπτωση της παρ. 3 του άρθρου 204, τίθεται σε ισχύ από τη δημοσίευση του Κώδικα, ενώ το άρθρο 130, που θεσπίζει τις ειδικές σημάνσεις, στις 16 Σεπτεμβρίου 2027. Επειδή η εισαγωγική συνεδρία κτηματολογικής διαμεσολάβησης αποτελεί προϋπόθεση του παραδεκτού της συζήτησης των αγωγών διόρθωσης πρώτων εγγράφων (άρθρο 19 παρ. 2 και άρθρο 186), η απουσία διαμεσολαβητών με σήμανση θα καταστήσει αδύνατη τη συζήτηση των αγωγών αυτών. Δεδομένων των αποκλειστικών προθεσμιών του ν. 2664/1998, ο κίνδυνος δεν είναι απλή καθυστέρηση αλλά οριστική απώλεια εμπράγματος δικαιώματος. Προτείνεται μεταβατική διάταξη κατά την οποία, έως τη χορήγηση των πρώτων σημάνσεων, η κτηματολογική διαμεσολάβηση διεξάγεται από τους διαμεσολαβητές που είναι ήδη εγγεγραμμένοι στο υφιστάμενο μητρώο κτηματολογικών διαμεσολαβητών, οι οποίοι έχουν λάβει τη σχετική εξειδικευμένη εκπαίδευση, με αυτοδίκαιη μετάπτωσή τους στη νέα σήμανση. Προτείνεται επίσης να οριστεί προθεσμία έκδοσης της υπουργικής απόφασης του άρθρου 154 παρ. 1 περ. δ' και, επικουρικά, να εναρμονιστούν οι ημερομηνίες έναρξης ισχύος των άρθρων 99 και 130.

Άρθρο 100

Η ρύθμιση της εκπροσώπησης του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των ν.π.δ.δ., με ρητό προσδιορισμό των εκπροσώπων και της εξουσίας τους να υπογράφουν τα πρακτικά (παρ. 1 και 2), η δυνατότητα συμμετοχής των λειτουργών του Ν.Σ.Κ. μέσω τηλεδιάσκεψης (παρ. 3) και η τριακονθήμερη

προθεσμία ενημέρωσης (παρ. 4) αποτελούν λειτουργικές ρυθμίσεις, οι οποίες αντιμετωπίζουν ευθέως τα αίτια της μέχρι σήμερα αδράνειας της συναινετικής επίλυσης διαφορών με δημόσιους φορείς. Προτείνονται τα εξής:

- **Τεκμήριο μη προβολής δικαιωμάτων (παρ. 4).** Να χαρακτηριστεί ρητά ως μαχητό και να αποκλειστεί η εφαρμογή του όταν το ακίνητο εμπίπτει ή πιθανολογείται ότι εμπίπτει στις εξαιρέσεις του άρθρου 97 παρ. 2, ιδίως όταν έχει δασικό χαρακτήρα ή βρίσκεται σε ζώνη αιγιαλού και παραλίας. Σε συνδυασμό με το άρθρο 102, η προτεινόμενη διατύπωση δύναται να οδηγήσει σε απώλεια δημόσιας περιουσίας εξαιτίας διοικητικής παράλειψης, αποτέλεσμα ασύμβατο με την αρχή ότι η προστασία της δημόσιας περιουσίας δεν αποτελεί διαθέσιμο αντικείμενο για τα όργανα της διοίκησης.
- **Ενημέρωση των αρμόδιων υπηρεσιών.** Να προβλεφθεί ρητά ότι η πρόσκληση κοινοποιείται απευθείας στις καθ' ύλην αρμόδιες υπηρεσίες και όχι μόνο στους διαδίκους. Άλλως το τεκμήριο ενδέχεται να ενεργοποιηθεί χωρίς η πραγματικά αρμόδια υπηρεσία να έχει λάβει γνώση, ιδίως όταν αυτή είναι διαφορετική από εκείνη που εκπροσωπείται στη διαδικασία.
- **Επέκταση του προτύπου.** Οι ρυθμίσεις των παρ. 1 έως 3 να εφαρμοστούν σε όλες τις διαφορές με δημόσιους φορείς του άρθρου 76 παρ. 2 και όχι μόνο στην κτηματολογική διαμεσολάβηση, όπως προτείνεται και στο σχόλιο επί του άρθρου εκείνου. Να διευρυνθεί επίσης η παρ. 1, ώστε να καταλαμβάνει και την περίπτωση κατά την οποία ο δημόσιος φορέας έχει την ιδιότητα του ενάγοντος.
- **Παρ. 5.** Να εξειδικευθούν οι διατάξεις περί δικαστικών διακοπών και αναστολής προθεσμιών στις οποίες παραπέμπει, καθώς και οι προθεσμίες που αναστέλλονται, ζήτημα κρίσιμο ενόψει των αποκλειστικών προθεσμιών του ν. 2664/1998.

Άρθρο 101

Η πρόβλεψη ότι το πρακτικό της κτηματολογικής διαμεσολάβησης καταχωρίζεται στο κτηματολογικό φύλλο και επιφέρει τη διόρθωση της ανακριβούς πρώτης εγγραφής είναι ουσιώδης, καθώς χωρίς αυτήν η διαδικασία θα κατέληγε σε συμφωνία ανίκανη να μεταβάλει την εγγραφή. Προτείνονται τα εξής:

- **Χρόνος και προϋποθέσεις καταχώρισης.** Να διευκρινιστεί ρητά ότι η καταχώριση προϋποθέτει την κατάθεση του πρακτικού στη γραμματεία του αρμόδιου δικαστηρίου κατά το άρθρο 82, με ενιαία διατύπωση προς το άρθρο 102 παρ. 4, το οποίο το ορίζει ρητά. Η διαφορετική διατύπωση δύο διαδοχικών άρθρων γεννά, εξ αντιδιαστολής, αμφιβολία σε ζήτημα που αφορά μεταβολή εμπράγματης κατάστασης με συνέπειες έναντι τρίτων. Να διευκρινιστεί επίσης η σχέση με το άρθρο 84, δηλαδή τι ισχύει για την καταχώριση όταν το πρακτικό στερείται αποδεικτικής ισχύος λόγω μη ανάρτησης στην Ε.Ψ.Π.Δ.
- **Έκταση της ακυρότητας (παρ. 2).** Να περιοριστεί η ακυρότητα στους όρους που αφορούν τις γεωμετρικές μεταβολές και να μην καταλαμβάνει το πρακτικό στο σύνολό του, σε συνδυασμό με τη δυνατότητα σύνταξης πρακτικού μερικής συμφωνίας κατά το άρθρο 82 παρ. 2. Άλλως, η έλλειψη τεχνικού εγγράφου που αφορά ένα μόνο σκέλος της συμφωνίας επιφέρει την κατάπτωση ολόκληρης της συμφωνίας.

- **Διαδικασία ενώπιον του Κτηματολογικού Γραφείου.** Να οριστεί προθεσμία διενέργειας της καταχώρισης, κατ' αντιστοιχία προς τις προθεσμίες του άρθρου 102, και να διευκρινιστεί αν ο Προϊστάμενος ασκεί έλεγχο νομιμότητας, ποια είναι η έκτασή του και ποια η δικονομική οδός προσβολής τυχόν αρνητικής απόφασης.
- **Σχέση με το άρθρο 83 παρ. 2.** Να διευκρινιστεί αν απαιτείται συμβολαιογραφικός τύπος όταν η συμφωνία δεν περιορίζεται στη διόρθωση της εγγραφής αλλά περιλαμβάνει ανταλλαγή ή μεταβίβαση τμημάτων ακινήτων, ζήτημα συχνό στις διαφορές ορίων.

Άρθρο 102

Η διάταξη επιχειρεί να αντιμετωπίσει υπαρκτό και σοβαρό πρόβλημα, δηλαδή την αδυναμία χιλιάδων νομέων να αναγνωρίσουν κυριότητα επί ακινήτων που καταχωρίστηκαν ως αγνώστου ιδιοκτήτη, με ταχύ και οικονομικό τρόπο. Οι εγγυήσεις που θεσπίζει, ιδίως η απαίτηση διαμεσολαβητή νομικού με ειδική σήμανση, η προδημοσιότητα μέσω καταχώρισης του φύλλου βασικών στοιχείων και η τυποποίηση των αποδεικτικών στοιχείων, δείχνουν προσπάθεια θωράκισης. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Δικαστική επικύρωση του πρακτικού.** Στην περίπτωση του άρθρου 102 δεν υφίσταται αντίδικος ούτε πραγματική διαφορά, αλλά διαπίστωση πραγματικών γεγονότων και υπαγωγή τους στο άρθρο 1045 ΑΚ, δηλαδή δικαιοδοτική κρίση την οποία η έννομη τάξη αναθέτει στα δικαστήρια και μάλιστα στη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας, ακριβώς λόγω της απουσίας αντιμωλίας. Προτείνεται το πρακτικό να υποβάλλεται στο αρμόδιο δικαστήριο, το οποίο, δικάζοντας συνοπτικά κατά την εκούσια δικαιοδοσία, ελέγχει τη συνδρομή των προϋποθέσεων και το επικυρώνει, οπότε και χωρεί η καταχώριση. Η λύση διατηρεί την ταχύτητα και το χαμηλό κόστος, αποτρέποντας τη μεταβολή κτηματολογικής εγγραφής χωρίς δικαστικό έλεγχο.
- **Αποκλεισμός του τεκμηρίου του άρθρου 100 παρ. 4.** Η δήλωση του Δημοσίου περί μη προβολής δικαιωμάτων, στην οποία στηρίζεται η παρ. 3, δύναται να προκύψει από απλή παράλειψη αποστολής εγγράφου. Προτείνεται να αποκλειστεί ρητά η εφαρμογή του τεκμηρίου στην περίπτωση του άρθρου 102 και να απαιτείται ρητή δήλωση της αρμόδιας υπηρεσίας.
- **Ενίσχυση της δημοσιότητας.** Η καταχώριση στο κτηματολογικό φύλλο και η τριακονθήμερη αναμονή προϋποθέτουν ότι ο πραγματικός δικαιούχος παρακολουθεί το φύλλο, υπόθεση πλασματική για ομογενείς, κληρονόμους εξ αδιαιρέτου και επί μακρόν απόντες, που αποτελούν τη συννηθέστερη κατηγορία δικαιούχων. Προτείνεται υποχρεωτική κοινοποίηση στον αρμόδιο Εισαγγελέα και στις καθ' ύλην αρμόδιες υπηρεσίες.
- **Ουσιαστική αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων.** Η παρ. 3 υποχρεώνει τον διαμεσολαβητή να «διαπιστώσει την προσκόμιση» των στοιχείων, διατύπωση που περιορίζει το καθήκον του στον έλεγχο της ύπαρξής τους. Προτείνεται να ορίζεται ρητά ότι αξιολογεί τη συνδρομή των προϋποθέσεων της εικοσαετούς νομής και αιτιολογεί την κρίση του στο πρακτικό.
- **Προστασία τρίτων μετά την καταχώριση.** Να προβλεφθούν ρητά η διαδικασία και η προθεσμία προσβολής του πρακτικού από κάθε τρίτο που προβάλλει δικαίωμα επί του ακινήτου, καθώς και η αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του ν. 2664/1998 περί διόρθωσης κτηματολογικών εγγραφών.

Άρθρο 103

Η θεσμοθέτηση της σχολικής διαμεσολάβησης είναι θετική και ο προσανατολισμός της στην πρόληψη, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας και στην καλλιέργεια κουλτούρας ειρηνικής επίλυσης διαφορών ορθός. Ιδιαίτερως εύστοχη είναι η παρ. 5, κατά την οποία ο θεσμός λειτουργεί συμπληρωματικά και δεν υποκαθιστά τα παιδαγωγικά ή πειθαρχικά μέτρα. Προτείνονται τα εξής:

- **Ρητή εξαίρεση της βίας, της παρενόχλησης και του εκφοβισμού και διασύνδεση με τον ν. 5029/2023.** Να προστεθεί ρητή εξαίρεση κατά το πρότυπο του άρθρου 113 παρ. 2, το οποίο αποκλείει τα περιστατικά αυτά από την πανεπιστημιακή διαμεσολάβηση. Είναι αδικαιολόγητο η προστασία να είναι ισχυρότερη για τους φοιτητές, που είναι ενήλικοι, και ασθενέστερη για τους μαθητές, που είναι ανήλικοι. Ο σχολικός εκφοβισμός δεν συνιστά σύγκρουση ισοτίμων μερών αλλά συστηματική άσκηση κυριαρχίας, στην οποία ελλείπει η βασική προϋπόθεση της ισορροπίας δύναμης, ενώ η υπαγωγή του σε διαδικασία διαλόγου ενώπιον συνομηλίκων ενέχει κίνδυνο δευτερογενούς θυματοποίησης. Επισημαίνεται ιδιαίτερος ότι για τα περιστατικά αυτά ισχύει ήδη ολοκληρωμένο πλαίσιο, ο ν. 5029/2023, όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 5128/2024, ο οποίος προβλέπει υπεύθυνους αποδέκτες αναφορών στη σχολική μονάδα, αρμόδια όργανα εξέτασης, ομάδες δράσης, ειδική ψηφιακή πλατφόρμα και πρωτόκολλα χειρισμού. Ο Κώδικας δημιουργεί παράλληλη δομή εντός της ίδιας σχολικής μονάδας χωρίς καμία διασύνδεση με την υφιστάμενη, καθώς δεν διευκρινίζεται η σχέση του Συντονιστή του άρθρου 104 με τον υπεύθυνο αποδέκτη αναφορών, ούτε αποτρέπεται το ενδεχόμενο περιστατικό εκφοβισμού, το οποίο περιέρχεται σε γνώση του Συντονιστή κατά το άρθρο 106 παρ. 1, να διοχετευθεί στη διαμεσολάβηση αντί να ακολουθήσει τη νόμιμη οδό αναφοράς. Προτείνεται ρητή εξαίρεση των περιστατικών αυτών, υποχρέωση παραπομπής τους στα αρμόδια κατά τον ν. 5029/2023 όργανα και ρύθμιση της σχέσης των δύο μηχανισμών, ιδίως ως προς τη σχέση της εμπιστευτικότητας των άρθρων 105 παρ. 3 και 108 παρ. 1 με την υποχρέωση καταγραφής και αναφοράς περιστατικών.
- **Οριοθέτηση του κριτηρίου έντασης.** Το κριτήριο «χαμηλής έως μέσης έντασης» της παρ. 3 είναι αόριστο και μετακυλίζει εξ ολοκλήρου στον Συντονιστή την οριοθέτηση του πεδίου. Προτείνεται η εξειδίκευσή του, έστω με ενδεικτική απαρίθμηση ή με κανονιστική πράξη.
- **Βαθμίδες εκπαίδευσης.** Να προσδιοριστούν οι βαθμίδες στις οποίες εφαρμόζεται ο θεσμός, καθώς η εκπαίδευση που προβλέπει το άρθρο 109 παρ. 2 για τους μαθητές διαμεσολαβητές, η οποία περιλαμβάνει θεωρία συγκρούσεων, ενεργητική ακρόαση και τεχνικές ερωτήσεων, προϋποθέτει γνωστική και συναισθηματική ωριμότητα που δεν απαντά στις μικρότερες ηλικίες.
- **Ενημέρωση των ασκούντων τη γονική μέριμνα.** Να προβλεφθεί υποχρεωτική ενημέρωσή τους για τη συμμετοχή του τέκνου σε συγκεκριμένη διαδικασία, πέραν της γενικής ενημέρωσης για το πρόγραμμα που προβλέπει το άρθρο 111, χωρίς να θίγεται ο εθελοντικός χαρακτήρας της συμμετοχής του μαθητή.

Άρθρο 104

Η δομή της σχολικής διαμεσολάβησης, δηλαδή ομάδα μαθητών διαμεσολαβητών υπό την εποπτεία Συντονιστή, αποτυπώνει ορθά το διεθνές πρότυπο της διαμεσολάβησης μεταξύ ομοτίμων, ενώ ο δυνητικός χαρακτήρας της συγκρότησης είναι επίσης ορθός, καθώς ο θεσμός προϋποθέτει την ενεργό βούληση της εκπαιδευτικής κοινότητας και δεν δύναται να επιβληθεί σε σχολική μονάδα που

δεν διαθέτει τις προϋποθέσεις. Η διάταξη όμως είναι υπερβολικά ισχυρή ως θεσμική βάση ολόκληρου του Υποκεφαλαίου. Προτείνονται τα εξής:

- **Αρμόδιο όργανο ορισμού του Συντονιστή.** Να οριστεί ρητά ποιο όργανο τον ορίζει, καθώς η αναφορά σε ορισμό «από τη σχολική μονάδα» δεν προσδιορίζει όργανο με αποφασιστική αρμοδιότητα. Πρότυπο αποτελούν ο ν. 5029/2023, ο οποίος αναθέτει τον ορισμό των υπευθύνων αποδεκτών αναφορών στον Διευθυντή της σχολικής μονάδας με γνωστοποίηση στην οικεία Διεύθυνση Εκπαίδευσης, και το άρθρο 115 παρ. 1 του ίδιου του Κώδικα, το οποίο αναθέτει ρητά τη σχετική αρμοδιότητα στη Σύγκλητο για την πανεπιστημιακή διαμεσολάβηση.
- **Ιδιότητα, εκπαίδευση και θεσμική αναγνώριση του έργου του Συντονιστή.** Να προσδιοριστεί η ιδιότητα από την οποία προέρχεται και να προβλεφθεί ότι το έργο του αναγνωρίζεται στο ωράριο ή στα υπηρεσιακά του καθήκοντα, δεδομένου ότι κατά τα άρθρα 106 έως 109 φέρει την ευθύνη αξιολόγησης της καταλληλότητας των περιστατικών, εποπτείας της διαδικασίας, τήρησης αρχείου και εκπαίδευσης των μαθητών διαμεσολαβητών επί είκοσι τουλάχιστον ώρες. Να οριστεί επίσης η ελάχιστη διάρκεια και το περιεχόμενο της δικής του επιμόρφωσης, τα οποία το άρθρο 109 παρ. 1 δεν προσδιορίζει, παρότι αυτός εκπαιδεύει τους μαθητές. Άλλως ο θεσμός θα εξαρτηθεί από τον ελεύθερο χρόνο και την προσωπική κατάρτιση μεμονωμένων εκπαιδευτικών.
- **Επιλογή των μαθητών διαμεσολαβητών.** Να ρυθμιστεί ο τρόπος και τα κριτήρια επιλογής τους, με ρητή πρόβλεψη του εθελοντικού χαρακτήρα της συμμετοχής. Το ζήτημα είναι ουσιώδες για την αξιοπιστία του θεσμού, καθώς μαθητής επιλεγμένος αποκλειστικά από εκπαιδευτικό ενδέχεται να εκληφθεί από τους συμμαθητές του ως εκπρόσωπος της διοίκησης και όχι ως ουδέτερος συνομήλικος, με αποτέλεσμα να ακυρωθεί το βασικό πλεονέκτημα της διαμεσολάβησης μεταξύ ομοτίμων.
- **Ελάχιστος αριθμός μελών.** Ο αριθμός των δύο μελών είναι οριακός, δεδομένου ότι το άρθρο 107 παρ. 1 απαιτεί τη διεξαγωγή της διαδικασίας από δύο μαθητές από κοινού, οπότε ο ελάχιστος αριθμός εξαντλείται σε μία και μόνο υπόθεση. Προτείνεται υψηλότερος ελάχιστος αριθμός, ενδεχομένως συναρτώμενος με το μέγεθος της σχολικής μονάδας.
- **Κώλυμα και αντικατάσταση.** Να προβλεφθεί κανόνας αποχής του μαθητή διαμεσολαβητή σε περίπτωση προσωπικής σχέσης με τα εμπλεκόμενα μέρη, πιθανότητα ιδιαιτέρως υψηλή στο κλειστό περιβάλλον μιας σχολικής μονάδας, καθώς και διαδικασία αντικατάστασης μέλους που αποχωρεί, αποφοιτά ή αδυνατεί να ασκήσει τα καθήκοντά του.

Άρθρο 105

Οι βασικές αρχές της σχολικής διαμεσολάβησης αποτυπώνονται ορθά και προσαρμοσμένα στο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Ιδιαίτερως εύστοχος είναι η ρητή πρόβλεψη ότι η μη συμμετοχή δεν συνεπάγεται κύρωση ή δυσμενή συνέπεια (παρ. 1) και η εξαίρεση από την εμπιστευτικότητα όταν διακυβεύεται η υγεία, η ασφάλεια ή η ζωή προσώπου (παρ. 4). Προτείνονται τα εξής:

- **Αποκλεισμός ευθύνης του μαθητή διαμεσολαβητή.** Να προβλεφθεί ρητά ότι ο μαθητής διαμεσολαβητής δεν υπέχει ευθύνη για πράξεις ή παραλείψεις κατά την άσκηση των καθηκόντων του, περιλαμβανομένης της παράβασης της υποχρέωσης εχεμύθειας της παρ. 3, με το βάρος της εποπτείας να ανήκει στον Συντονιστή και στη σχολική μονάδα. Είναι άτοπο ο ανήλικος, ο οποίος ενεργεί εθελοντικά και χωρίς αμοιβή στο πλαίσιο παιδαγωγικής

δραστηριότητας, να βρίσκεται σε δυσμενέστερη θέση από τον ενήλικο διαπιστευμένο διαμεσολαβητή, ο οποίος κατά το άρθρο 78 παρ. 8 ευθύνεται μόνο για δόλο.

- **Αντιστροφή του κριτηρίου της παρ. 4.** Να ορίζεται ότι σε κάθε περίπτωση αμφιβολίας ο μαθητής διαμεσολαβητής ενημερώνει τον Συντονιστή, στον οποίο ανήκει η ευθύνη αξιολόγησης του κινδύνου, χωρίς η ενημέρωση να συνιστά παράβαση εχεμύθειας. Το ισχύον κριτήριο της «εύλογης κρίσης» μετακυλίζει σε ανήλικο με εικοσάωρη εκπαίδευση μια αξιολόγηση ιδιαίτερος απαιτητική ακόμη και για επαγγελματίες ψυχικής υγείας.
- **Δέσμευση του Συντονιστή από την εμπιστευτικότητα.** Η παρ. 3 δεσμεύει μόνο τα μέρη και τους μαθητές διαμεσολαβητές, χωρίς να καταλαμβάνει τον Συντονιστή, ο οποίος εποπτεύει τη διαδικασία και τηρεί το αρχείο κατά το άρθρο 108 παρ. 3. Προτείνεται η ρητή επέκταση της υποχρέωσης και σε αυτόν.
- **Σχέση με την ενημέρωση των γονέων.** Να διευκρινιστεί η σχέση της εμπιστευτικότητας με την ενημέρωση των ασκούντων τη γονική μέριμνα, οι οποίοι κατά γράμμα της παρ. 3 αποτελούν τρίτους, σε συνδυασμό με την πρόταση που διατυπώνεται στο σχόλιο επί του άρθρου 103.

Άρθρο 106

Η ακολουθία ενημέρωσης, αξιολόγησης καταλληλότητας και αναζήτησης συναίνεσης είναι ορθή, ενώ η απαίτηση συναίνεσης των μερών (παρ. 3) είναι συνεπής προς την αρχή της εθελοντικής συμμετοχής. Προτείνονται τα εξής:

- **Υποχρεωτική παραπομπή περιστατικών του ν. 5029/2023.** Να προβλεφθεί ρητά ότι, όταν το περιστατικό που περιέρχεται σε γνώση του Συντονιστή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ν. 5029/2023 περί ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού, παραπέμπεται υποχρεωτικά στα αρμόδια κατά τον νόμο αυτόν όργανα, ανεξαρτήτως της κρίσης περί καταλληλότητας για διαμεσολάβηση. Άλλως η παρ. 1 λειτουργεί ως παράλληλη δίοδος αναφορών, με κίνδυνο περιστατικά που θα έπρεπε να καταγραφούν και να εξεταστούν από τα αρμόδια όργανα να διοχετεύονται σε διαδικασία διαλόγου μεταξύ συνομηλίκων και να μην καταγράφονται.
- **Αιτιολογία και καταγραφή της κρίσης περί καταλληλότητας.** Να απαιτείται αιτιολογημένη και καταγεγραμμένη κρίση του Συντονιστή, σε εναρμόνιση με το άρθρο 103 παρ. 4, το οποίο ήδη κάνει λόγο για αιτιολογημένη κρίση.
- **Συνέπειες της κρίσης περί ακαταλληλότητας.** Να ρυθμιστεί τι ακολουθεί όταν η υπόθεση κριθεί ακατάλληλη, δηλαδή σε ποιο όργανο παραπέμπεται, ώστε να μην τερματίζεται η διαδικασία χωρίς καμία ενέργεια σε περιστατικά που κρίθηκαν υπερβολικά σοβαρά για διαμεσολάβηση.
- **Προθεσμίες.** Να τεθούν ενδεικτικές προθεσμίες για την αξιολόγηση της καταλληλότητας και την επικοινωνία με τα μέρη, δεδομένου ότι η αξία της παρέμβασης στο σχολικό περιβάλλον εξαρτάται καθοριστικά από την ταχύτητά της.
- **Συναίνεση και ενημέρωση των γονέων.** Να διευκρινιστεί ότι η συναίνεση του μαθητή αρκεί για τη συμμετοχή του, με παράλληλη υποχρέωση ενημέρωσης των ασκούντων τη γονική μέριμνα, δεδομένου ότι η διαδικασία δύναται να καταλήξει σε έγγραφο συμφωνίας που φυλάσσεται σε αρχείο της σχολικής μονάδας κατά το άρθρο 108.

Άρθρο 107

Η ένταξη της διαδικασίας στο ωρολόγιο πρόγραμμα, η σύντομη διάρκειά της και η δυνατότητα χωριστών συναντήσεων με κάθε μέρος (παρ. 5) αποτελούν ρεαλιστικές επιλογές, προσαρμοσμένες στη σχολική καθημερινότητα. Προτείνονται τα εξής:

- **Παρουσία και διαθεσιμότητα του Συντονιστή (παρ. 3).** Η αποκλειστική παρουσία ανηλίκων στη συνεδρία εξυπηρετεί την αυθεντικότητα της διαμεσολάβησης μεταξύ ομοτίμων, καθιστά όμως τυπική την εποπτεία που εξαγγέλλει το άρθρο 104 παρ. 2 και εγείρει ζήτημα ασφάλειας, ιδίως αν η ένταση κλιμακωθεί ή αν αποκαλυφθεί περιστατικό της παρ. 4 του άρθρου 105. Προτείνεται να προβλεφθεί ότι ο Συντονιστής βρίσκεται σε άμεση φυσική εγγύτητα και διαθεσιμότητα καθ' όλη τη διάρκεια της συνεδρίας και δύναται να παρίσταται εφόσον το ζητήσει οποιοδήποτε μέρος ή μαθητής διαμεσολαβητής, χωρίς να μετέχει στη διαδικασία.
- **Εμπιστευτικότητα των χωριστών συναντήσεων (παρ. 5).** Να τεθεί ρητά ο κανόνας του άρθρου 78 παρ. 4, ότι δηλαδή όσα περιέχονται σε γνώση των μαθητών διαμεσολαβητών κατά τις χωριστές επαφές δεν γνωστοποιούνται στο άλλο μέρος χωρίς τη συναίνεση εκείνου που τα αποκάλυψε.
- **Δυνατότητα επαναληπτικής συνεδρίας (παρ. 2).** Να προβλεφθεί ρητά, καθώς η διάρκεια της μίας διδακτικής ώρας είναι ιδιαίτερος περιορισμένη, ιδίως όταν μέρος αυτής αναλώνεται σε χωριστές συναντήσεις.
- **Συναίνεση για διεξαγωγή εκτός ωρών διδασκαλίας (παρ. 4).** Να διευκρινιστεί ότι απαιτείται συναίνεση των μερών, ώστε να μην επιβαρύνονται μαθητές που αδυνατούν να παραμείνουν στη σχολική μονάδα.
- **Επιλογή των μαθητών διαμεσολαβητών (παρ. 1).** Να προβλεφθεί δικαίωμα αιτιολογημένης εναντίωσης των μερών στο πρόσωπο του οριζόμενου μαθητή διαμεσολαβητή, σε συνδυασμό με κανόνα αποχής σε περίπτωση προσωπικής σχέσης, δεδομένης της υψηλής πιθανότητας τέτοιας σχέσης στο κλειστό περιβάλλον μιας σχολικής μονάδας. Να διευκρινιστεί επίσης αν η διαδικασία διεξάγεται πάντοτε από δύο τουλάχιστον μαθητές διαμεσολαβητές, όπως υποδηλώνει ο πληθυντικός της διάταξης.

Άρθρο 108

Η ρητή πρόβλεψη ότι το έγγραφο συμφωνίας δεν αποτελεί πρακτικό διαμεσολάβησης, δεν είναι εκτελεστό και δεν παράγει δεδικασμένο (παρ. 4) είναι ορθή και αναγκαία, καθώς αποτρέπει το ενδεχόμενο συμφωνία μεταξύ ανηλίκων, συναφθείσα στο πλαίσιο παιδαγωγικής δραστηριότητας, να αποκτήσει νομική δεσμευτικότητα ή να χρησιμοποιηθεί ως ομολογία σε άλλη διαδικασία. Ορθές είναι επίσης η μη τήρηση πρακτικών και η καταστροφή των σημειώσεων (παρ. 1). Προτείνονται τα εξής:

- **Τήρηση και καταστροφή του εγγράφου συμφωνίας (παρ. 3).** Να οριστούν ρητά ο ανώτατος χρόνος τήρησης, με καταστροφή το αργότερο κατά την αποφοίτηση του μαθητή, τα πρόσωπα που έχουν δικαίωμα πρόσβασης και ο υπεύθυνος επεξεργασίας, δεδομένου ότι πρόκειται για δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ανηλίκων που περιγράφουν σύγκρουση. Η γενική επιφύλαξη «τηρουμένης της εμπιστευτικότητας» δεν επαρκεί, ιδίως ενόψει της αντίθεσης προς την παρ. 1, η οποία επιβάλλει την άμεση καταστροφή ακόμη και των πρόχειρων σημειώσεων.

- **Απαγόρευση χρήσης σε βάρος του μαθητή.** Να απαγορευθεί ρητά η ενσωμάτωση του εγγράφου στον ατομικό φάκελο του μαθητή και η χρήση του σε οποιαδήποτε πειθαρχική διαδικασία, ώστε το αρχείο να μη λειτουργήσει ως άτυπο μητρώο συγκρούσεων, αποτέλεσμα αντίθετο προς τον παιδαγωγικό σκοπό του θεσμού και ικανό να αποτρέψει τη συμμετοχή των μαθητών.
- **Μη τήρηση της συμφωνίας.** Να προβλεφθεί δυνατότητα επανόδου στη διαδικασία ή ενημέρωσης του Συντονιστή σε περίπτωση μη τήρησης, με σκοπό τη διερεύνηση των αιτιών και όχι την επιβολή κύρωσης. Η επιλογή της μη εκτελεστότητας είναι ορθή, δεν συνεπάγεται όμως ότι η μη τήρηση πρέπει να μένει χωρίς καμία παιδαγωγική συνέχεια.
- **Περάτωση χωρίς συμφωνία.** Να ρυθμιστεί η περίπτωση μη επίτευξης συμφωνίας, δηλαδή αν ενημερώνεται ο Συντονιστής και αν το περιστατικό παραπέμπεται σε άλλο όργανο, σε συνδυασμό με την αντίστοιχη πρόταση επί του άρθρου 106 για την κρίση περί ακαταλληλότητας.
- **Υπογραφή του εγγράφου (παρ. 2).** Να προβλεφθεί ότι, εφόσον τα μέρη επιλέξουν να συντάξουν έγγραφο συμφωνίας, αυτό υπογράφεται υποχρεωτικά από τα ίδια, με προαιρετική την υπογραφή των μαθητών διαμεσολαβητών.

Άρθρο 109

Η δομή της εκπαίδευσης, με επιμόρφωση του Συντονιστή από πιστοποιημένους εκπαιδευτές και εκπαίδευση των μαθητών από τον ίδιο, είναι ορθή και οικονομική, ενώ η ύλη της παρ. 2 και η δυνατότητα συνδρομής μελών προηγούμενων ετών στην εκπαίδευση νέων (παρ. 4) αποτελούν εύστοχες επιλογές που διασφαλίζουν τη συνέχεια του προγράμματος. Προτείνονται τα εξής:

- **Διόρθωση παραπομπής.** Η παρ. 1 παραπέμπει στην περ. α' της παρ. 4 του άρθρου 152, το οποίο ρυθμίζει τα προγράμματα καθοδήγησης (mentoring) των νέων διαμεσολαβητών. Η ορθή παραπομπή είναι στην περ. α' της παρ. 4 του άρθρου 154. Πρόκειται για το τρίτο σφάλμα εσωτερικής παραπομπής στο Μέρος Γ', μετά τα άρθρα 84 και 89, γεγονός που επιβεβαιώνει την ανάγκη συνολικού νομοτεχνικού ελέγχου.
- **Εκπαίδευση του Συντονιστή.** Να οριστεί στον νόμο ελάχιστη διάρκεια και βασικό περιεχόμενο της επιμόρφωσής του, δεδομένου ότι φέρει την ευθύνη αξιολόγησης καταλληλότητας, εποπτείας, τήρησης αρχείου και εκπαίδευσης των μαθητών επί είκοσι ώρες, ενώ ο ίδιος δεν υπόκειται σε καμία νομοθετικά προσδιορισμένη εκπαιδευτική απαίτηση. Να τεθεί επίσης προθεσμία έκδοσης της κοινής υπουργικής απόφασης του άρθρου 154 παρ. 4 περ. α', καθώς τα άρθρα 103 έως 111 τίθενται σε ισχύ την 1η Σεπτεμβρίου 2027 και η μη έκδοσή της θα καταστήσει τον θεσμό ανενεργό εξ αρχής.
- **Κόστος της επιμόρφωσης.** Να προβλεφθεί ρητά ότι η επιμόρφωση των Συντονιστών παρέχεται δωρεάν, με δημόσια χρηματοδότηση ή μέσω φορέων εποπτευόμενων από το Υπουργείο Παιδείας. Αν η δαπάνη βαρύνει τον ίδιο τον εκπαιδευτικό, ο θεσμός θα παραμείνει ανενεργός στη συντριπτική πλειονότητα των σχολικών μονάδων.
- **Ενότητα ασφάλειας στην ύλη των μαθητών (παρ. 2).** Να προστεθεί ενότητα σχετική με την αναγνώριση ενδείξεων κινδύνου, κακοποίησης ή εκφοβισμού, τη διαχείριση κλιμάκωσης της έντασης και τα όρια του ρόλου του μαθητή διαμεσολαβητή. Εφόσον το άρθρο 105 παρ. 4 τους

αναθέτει να κρίνουν αν συντρέχει κίνδυνος για την υγεία ή τη ζωή προσώπου και το άρθρο 107 παρ. 3 τους αφήνει να διεξάγουν τη συνεδρία χωρίς ενήλικη παρουσία, η σχετική κατάρτιση είναι επιβεβλημένη.

- **Δείκτης προσομοιώσεων (παρ. 3).** Να αντικατασταθεί ο δείκτης του ημίσεος του αριθμού των εκπαιδευόμενων με πρόβλεψη τουλάχιστον μίας προσομοίωσης ανά εκπαιδευόμενο με ρόλο διαμεσολαβητή, καθώς με την προτεινόμενη διατύπωση οι μισοί εκπαιδευόμενοι ενδέχεται να μην ασκηθούν ποτέ στον ρόλο αυτόν.
- **Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και εποπτεία.** Να προβλεφθούν περιοδικές συναντήσεις εποπτείας για τους μαθητές διαμεσολαβητές και τον Συντονιστή, ώστε να επεξεργάζονται οι δυσκολίες που ανακύπτουν στην πράξη και να διασφαλίζεται η ποιότητα του προγράμματος.

Άρθρο 110

Η ένταξη της σχολικής διαμεσολάβησης στον σχολικό κανονισμό κατόπιν απόφασης του Συλλόγου Διδασκόντων (παρ. 1) είναι ορθή, καθώς προσδίδει στον θεσμό συλλογική νομιμοποίηση και θεσμική μονιμότητα, ανεξάρτητη από την παρουσία μεμονωμένων εκπαιδευτικών. Προτείνονται τα εξής:

- **Διατύπωση της παρ. 2 περ. α΄.** Να αντικατασταθεί το ρήμα «κατευθύνουν» από τα «ενημερώνουν και ενθαρρύνουν». Στο σχολικό περιβάλλον, όπου υφίσταται εγγενής σχέση εξουσίας μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή, η κατεύθυνση δύναται να βιωθεί ως υπόδειξη που δεν αμφισβητείται, σε ένταση με την αρχή της εθελοντικής συμμετοχής του άρθρου 105 παρ. 1. Ανάλογη προσαρμογή προτείνεται και για την περ. β΄, ώστε να μην υποδηλώνεται καθοδήγηση προς τη συμμετοχή.
- **Υποχρέωση παροχής χώρου και υποστήριξης (παρ. 3).** Να απαλειφθεί η επιφύλαξη «στο μέτρο του δυνατού», η οποία μετατρέπει την υποχρέωση σε ευχή και αναιρεί προϋποθέσεις που ο ίδιος ο Κώδικας θέτει ως δεσμευτικές, δηλαδή τον κατάλληλο χώρο του άρθρου 107 παρ. 2 και το ειδικό αρχείο του άρθρου 108 παρ. 3. Πρόκειται για ελάχιστες και χαμηλού κόστους απαιτήσεις.
- **Αρμόδιο όργανο ορισμού του Συντονιστή.** Να διευκρινιστεί, με παραπομπή του άρθρου 104 παρ. 2 στην παρ. 1 του παρόντος άρθρου, ότι αρμόδιο όργανο είναι ο Σύλλογος Διδασκόντων.

Άρθρο 111

Η ενημέρωση των γονέων και κηδεμόνων για τη λειτουργία του προγράμματος (παρ. 1) και η δυνατότητα δράσεων ενημέρωσης της τοπικής κοινότητας για την ανάπτυξη κουλτούρας ειρηνικής επίλυσης διαφορών (παρ. 2) είναι θετικές προβλέψεις, οι οποίες αναδεικνύουν τη σχολική διαμεσολάβηση ως επένδυση μακράς πνοής και όχι ως μηχανισμό διαχείρισης περιστατικών. Προτείνεται το εξής:

- **Ενημέρωση για τη συμμετοχή του τέκνου.** Να προστεθεί υποχρέωση ενημέρωσης των ασκούντων τη γονική μέριμνα για τη συμμετοχή του τέκνου τους σε συγκεκριμένη διαδικασία, πέραν της γενικής ενημέρωσης για τη λειτουργία του προγράμματος. Η ενημέρωση δεν πρέπει να καθιστά τη συναίνεσή τους προϋπόθεση, ώστε να μη θίγεται ο εθελοντικός χαρακτήρας της συμμετοχής του μαθητή, είναι όμως αναγκαία δεδομένου ότι η διαδικασία δύναται να καταλήξει

σε έγγραφο συμφωνίας που φυλάσσεται σε αρχείο της σχολικής μονάδας κατά το άρθρο 108 παρ. 3.

Άρθρο 112

Η θεσμοθέτηση της πανεπιστημιακής διαμεσολάβησης είναι θετική, ιδίως ως προς τον παιδαγωγικό της σκοπό, δηλαδή την ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας και τη διάδοση της κουλτούρας εναλλακτικής επίλυσης διαφορών σε ενήλικες μελλοντικούς επαγγελματίες. Προτείνονται τα εξής:

- **Άρση της ασυμφωνίας σκοπού και πεδίου.** Η παρ. 1 αναφέρεται σε επίλυση διαφορών «εντός της πανεπιστημιακής κοινότητας», ενώ το άρθρο 113 παρ. 1 περιορίζει το πεδίο σε διαφορές μεταξύ φοιτητών. Προτείνεται η άρση της ασυμφωνίας με διεύρυνση του πεδίου, ώστε να καταλαμβάνει και τις διαφορές μεταξύ φοιτητών και διδασκόντων, ιδίως στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικών και διδακτορικών εργασιών, καθώς και μεταξύ μελών του προσωπικού. Πρόκειται για διαφορές με διαρκή σχέση και υψηλό κόστος ρήξης, δηλαδή ακριβώς εκείνες για τις οποίες η διαμεσολάβηση είναι καταλληλότερη, με ρητή πάντοτε επιφύλαξη των εξαιρέσεων του άρθρου 113 παρ. 2.
- **Διδρυματικές διαφορές.** Να καταλαμβάνει το πεδίο και τις διαφορές που ανακύπτουν στο πλαίσιο διδρυματικών προγραμμάτων σπουδών, κοινών ερευνητικών δράσεων ή προγραμμάτων κινητικότητας, στα οποία συνυπάρχουν φοιτητές διαφορετικών ιδρυμάτων, καθώς ο περιορισμός σε φοιτητές «του ίδιου Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος» (άρθρο 113 παρ. 1) δεν δικαιολογείται.

Άρθρο 113

Οι ρητές εξαιρέσεις της παρ. 2, δηλαδή των περιπτώσεων βίας, παρενόχλησης ή εκφοβισμού, των ζητημάτων ακαδημαϊκής αξιολόγησης και των πειθαρχικών παραπτωμάτων, είναι απολύτως ορθές και συγκροτούν υπόδειγμα οριοθέτησης, το οποίο προτείνεται να μεταφερθεί και στο άρθρο 103 για τη σχολική διαμεσολάβηση. Ορθή είναι και η υποχρέωση άμεσης διακοπής της παρ. 3. Προτείνονται τα εξής:

- **Παραπομπή των εξαιρούμενων υποθέσεων.** Να προβλεφθεί ρητή υποχρέωση του Συντονιστή να παραπέμπει τις υποθέσεις που εξαιρούνται κατά την παρ. 2 στα αρμόδια όργανα του ιδρύματος, ώστε περιστατικό παρενόχλησης ή βίας, το οποίο περιήλθε σε γνώση του επειδή ζητήθηκε διαμεσολάβηση, να μη μένει χωρίς καμία συνέχεια.
- **Υποχρεώσεις του Συντονιστή κατά την παρ. 3.** Να προσδιοριστεί τι ακολουθεί μετά τη διακοπή και την ενημέρωσή του, δηλαδή αν και υπό ποιες προϋποθέσεις οφείλει να ενημερώσει τα πειθαρχικά όργανα ή, επί ενδείξεων αξιόποινης πράξης, την αρμόδια εισαγγελική αρχή, και πώς η ενημέρωση συμβιβάζεται με την εμπιστευτικότητα του άρθρου 114. Προτείνεται ρητή παραπομπή στο άρθρο 78 παρ. 7, το οποίο ήδη ρυθμίζει ισορροπημένα την κάμψη της εμπιστευτικότητας για λόγους δημόσιας τάξης.

Άρθρο 114

Οι τρεις ειδικές αρχές της πανεπιστημιακής διαμεσολάβησης είναι ορθές, ιδίως η περ. γ' για τον μη τιμωρητικό χαρακτήρα, η οποία αποτελεί προϋπόθεση εμπιστοσύνης προς τον θεσμό σε περιβάλλον

όπου ο φοιτητής τελεί σε σχέση εξάρτησης από το ίδρυμα. Ορθή είναι και η πρόβλεψη της περ. α' ότι ουδείς υποχρεούται να αποδεχθεί το αποτέλεσμα της διαδικασίας. Προτείνονται τα εξής:

- **Ρητή θέσπιση της εμπιστευτικότητας και της ουδετερότητας.** Να προστεθούν, κατά το πρότυπο των παρ. 3 και 5 του άρθρου 105 για τη σχολική διαμεσολάβηση, ρητές αρχές εμπιστευτικότητας, δεσμεύουσας τόσο τα μέρη όσο και τους φοιτητές διαμεσολαβητές, καθώς και ανεξαρτησίας, ουδετερότητας και αμεροληψίας. Η γενική παραπομπή στις αρχές του Κεφαλαίου Β' του Μέρους Α' είναι ανεπαρκής, διότι αυτές απευθύνονται στον διαπιστευμένο διαμεσολαβητή, ιδιότητα την οποία ο φοιτητής δεν έχει.
- **Ευθύνη του φοιτητή διαμεσολαβητή.** Να προβλεφθεί ρητά ότι ο φοιτητής διαμεσολαβητής δεν υπέχει ευθύνη για πράξεις ή παραλείψεις κατά την άσκηση των καθηκόντων του, πλην δόλου, και ότι η συμμετοχή του δεν επισύρει πειθαρχικές ή ακαδημαϊκές συνέπειες. Ως ενήλικος, ο φοιτητής θα υπείχε άλλως πλήρη αστική ευθύνη κατά το κοινό δίκαιο, δηλαδή θα βρισκόταν σε δυσμενέστερη θέση από τον επαγγελματία διαμεσολαβητή, ο οποίος κατά το άρθρο 78 παρ. 8 ευθύνεται μόνο για δόλο, παρότι ενεργεί χωρίς αμοιβή και χωρίς διαπίστευση.
- **Οριοθέτηση της περ. γ'.** Να διευκρινιστεί ότι η προστασία καταλαμβάνει την προσφυγή στη διαδικασία και τη μη επίτευξη συμφωνίας και δεν παρέχει ασυλία ως προς πράξεις που εξαιρούνται κατά την παρ. 2 του άρθρου 113 ή αποκαλύπτονται κατά την παρ. 3 του ίδιου άρθρου, ώστε ο θεσμός να μη λειτουργεί ως μηχανισμός αποφυγής της πειθαρχικής ευθύνης.
- **Εναρμόνιση παραπομπών.** Να εναρμονιστεί η παραπομπή στις γενικές αρχές, καθώς το άρθρο 114 αναφέρεται στο Κεφάλαιο Β' του Μέρους Α', ενώ τα άρθρα 91 και 93 παρ. 1 στο Μέρος Α' συνολικά.

Άρθρο 115

Η εκπαίδευση των φοιτητών διαμεσολαβητών ρυθμίζεται με πληρότητα και το περιεχόμενό της είναι εύστοχο. Ιδιαίτερως ορθές είναι η περ. ζ' της παρ. 1, δηλαδή η ενότητα για την αναγνώριση των περιπτώσεων που δεν υπάγονται στη διαμεσολάβηση, η οποία προτείνεται να μεταφερθεί και στο άρθρο 109 για τη σχολική διαμεσολάβηση, καθώς και η υποχρεωτική συνεχιζόμενη επιμόρφωση της παρ. 4 και η δυνατότητα συνδρομής φοιτητών προηγούμενων ετών στην εκπαίδευση νέων μελών (παρ. 5). Θετική είναι και η αναγνώριση της βεβαίωσης εγγραφής ως πρόσθετου προσόντος (παρ. 3). Προτείνονται τα εξής:

- **Άρση της αντίφασης με το άρθρο 116 παρ. 2.** Η παρ. 2 προβλέπει ότι δύο έως τρία μέλη του διδακτικού προσωπικού εκπαιδεύονται ταυτόχρονα ως Συντονιστές στο εικοσάωρο πρόγραμμα, ενώ το άρθρο 116 παρ. 2 απαιτεί για τον Συντονιστή εκπαίδευση τουλάχιστον σαράντα ωρών. Προτείνεται είτε να διευκρινιστεί ότι η ταυτόχρονη εκπαίδευση αποτελεί μέρος μόνο της κατάρτισής του είτε να εναρμονιστούν οι απαιτούμενες ώρες.
- **Αναλογία εκπαιδευομένων και εκπαιδευτών.** Να προβλεφθεί ελάχιστος αριθμός εκπαιδευτών ανά πρόγραμμα, κατ' αντιστοιχία προς το άρθρο 145 παρ. 6, το οποίο για τη βασική επαγγελματική εκπαίδευση θέτει όριο είκοσι ενός εκπαιδευομένων με τρεις τουλάχιστον εκπαιδευτές, καθώς και τουλάχιστον μία προσομοίωση ανά εκπαιδευόμενο με ρόλο διαμεσολαβητή, δεδομένου ότι η πρακτική εξάσκηση είναι υποχρεωτικό μέρος του προγράμματος.

- **Κόστος και χρηματοδότηση.** Να διευκρινιστεί ποιος επιβαρύνεται με τη δαπάνη της εκπαίδευσης, η οποία παρέχεται από πιστοποιημένους εκπαιδευτές ή εγκεκριμένους φορείς, και να προβλεφθεί η δυνατότητα υλοποίησης μέσω των Κέντρων Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης των ιδρυμάτων ή χρηματοδότησης από τους Ειδικούς Λογαριασμούς Κονδυλίων Έρευνας, ώστε ο θεσμός να μην αναπτυχθεί αποσπασματικά.
- **Αναγνώριση της εκπαίδευσης.** Να διευκρινιστεί αν η ολοκληρωθείσα εκπαίδευση αναγνωρίζεται μεταξύ ιδρυμάτων και αν δύναται να συνυπολογίζεται σε μεταγενέστερη επαγγελματική κατάρτιση στη διαμεσολάβηση.
- **Νομοτεχνικό.** Στην παρ. 4 να απαλειφθούν οι λέξεις «ή σχολικό», οι οποίες αποτελούν κατάλοιπο από το Υποκεφάλαιο της σχολικής διαμεσολάβησης.

Άρθρο 116

Η ρύθμιση του ρόλου του Συντονιστή είναι πληρέστερη από την αντίστοιχη της σχολικής διαμεσολάβησης και αποτελεί χρήσιμο πρότυπο. Ιδιαίτερως ορθές είναι η θέσπιση ελάχιστης εκπαίδευσης σαράντα ωρών απευθείας στον νόμο, η αναλυτική απαρίθμηση των καθηκόντων του (παρ. 3) και η υποβολή ετήσιας έκθεσης πεπραγμένων σε ανώνυμη μορφή. Προτείνονται τα εξής:

- **Εξειδίκευση της περ. δ' της παρ. 3.** Το ρήμα «παρεμβαίνει» στερείται κανονιστικού περιεχομένου. Να προσδιοριστεί ρητά τι οφείλει να πράξει ο Συντονιστής όταν ανακύψουν ενδείξεις αξιόποινης πράξης ή κινδύνου κατά την παρ. 3 του άρθρου 113, δηλαδή αν και υπό ποιες προϋποθέσεις ενημερώνει τα πειθαρχικά όργανα ή τις αρμόδιες αρχές και αν μεριμνά για την παραπομπή του θιγόμενου σε υπηρεσίες υποστήριξης, με ρητή παραπομπή στο άρθρο 78 παρ. 7 ως προς την κάμψη της εμπιστευτικότητας.
- **Άρση της αντίφασης με το άρθρο 115 παρ. 2.** Η απαίτηση εκπαίδευσης σαράντα ωρών της παρ. 2 δεν συμβιβάζεται με την πρόβλεψη του άρθρου 115 παρ. 2, κατά την οποία μέλη του διδακτικού προσωπικού εκπαιδεύονται ταυτόχρονα ως Συντονιστές στο εικοσάωρο πρόγραμμα των φοιτητών.
- **Όργανο ορισμού και σχέση των επιπέδων.** Να προσδιοριστεί το αρμόδιο όργανο της Σχολής ή του Τμήματος που ορίζει τον Συντονιστή και να ρυθμιστεί η σχέση του με το Γραφείο ή τη Μονάδα Διαμεσολάβησης του άρθρου 119 παρ. 1, ιδίως ως προς τον συντονισμό και την αρμοδιότητα επί διαφορών μεταξύ φοιτητών διαφορετικών Τμημάτων.
- **Θεσμική αναγνώριση του έργου.** Να προβλεφθεί ότι τα καθήκοντα του Συντονιστή συνυπολογίζονται στα διδακτικά ή υπηρεσιακά του καθήκοντα, ώστε ο θεσμός να μην εξαρτάται από την πρόσθετη άμισθη απασχόληση μεμονωμένων μελών του προσωπικού.
- **Περιεχόμενο της ετήσιας έκθεσης.** Να οριστεί ελάχιστο περιεχόμενο, κατά το πρότυπο του άρθρου 171 παρ. 5 για τη δικαστική μεσολάβηση, ώστε οι εκθέσεις να είναι συγκρίσιμες και να επιτρέπουν τη συνολική αποτίμηση του θεσμού.

Άρθρο 117

Η ρύθμιση της διεξαγωγής της πανεπιστημιακής διαμεσολάβησης είναι εύστοχη. Ιδιαίτερως ορθές είναι η μέριμνα ώστε ο φοιτητής διαμεσολαβητής να μην έχει σχέση εξάρτησης ή προσωπική σχέση με τα μέρη (παρ. 1), κανόνας που προτείνεται να μεταφερθεί και στη σχολική διαμεσολάβηση, η

αναλυτική περιγραφή των σταδίων με ρητή απαγόρευση υπόδειξης λύσεων (παρ. 3) και η δυνατότητα ορισμού σταθερών Σημείων Διαμεσολάβησης με σήμανση (παρ. 2). Προτείνονται τα εξής:

- **Εμπιστευτικότητα των χωριστών συναντήσεων (παρ. 4).** Να τεθεί ρητά ο κανόνας του άρθρου 78 παρ. 4, ότι δηλαδή όσα περιέχονται σε γνώση των φοιτητών διαμεσολαβητών κατά τις χωριστές επαφές δεν γνωστοποιούνται στο άλλο μέρος χωρίς τη συναίνεση εκείνου που τα αποκάλυψε. Η πρόβλεψη είναι αναγκαία, δεδομένου ότι το Υποκεφάλαιο δεν θεσπίζει ρητή αρχή εμπιστευτικότητας, όπως επισημαίνεται και στο σχόλιο επί του άρθρου 114.
- **Αριθμός φοιτητών διαμεσολαβητών.** Να αρθεί η ασυνέπεια μεταξύ της παρ. 1, που αναφέρεται σε ορισμό ενός φοιτητή διαμεσολαβητή, και της παρ. 4, που χρησιμοποιεί πληθυντικό, με πρόβλεψη διεξαγωγής της διαδικασίας από δύο τουλάχιστον φοιτητές. Η συνδιαμεσολάβηση ενδείκνυται όταν οι διαμεσολαβητές δεν είναι επαγγελματίες, καθώς μειώνει τον κίνδυνο σφάλματος και προσφέρει μεγαλύτερη ασφάλεια στα μέρη.
- **Χρονικό πλαίσιο και περάτωση.** Να προβλεφθεί ενδεικτικό πλαίσιο ως προς τη διάρκεια και τον αριθμό των συνεδριών, καθώς και δυνατότητα περάτωσης της διαδικασίας από τον φοιτητή διαμεσολαβητή ή τον Συντονιστή όταν διαπιστώνεται ότι δεν δύναται να οδηγήσει σε αποτέλεσμα.
- **Εναντίωση και αντικατάσταση.** Να προβλεφθεί δικαίωμα αιτιολογημένης εναντίωσης των μερών στο πρόσωπο του οριζόμενου φοιτητή διαμεσολαβητή, καθώς και διαδικασία αντικατάστασής του όταν κώλυμα ανακύψει ή αποκαλυφθεί κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, ως συμπλήρωμα του κανόνα της παρ. 1.

Άρθρο 118

Η ρητή πρόβλεψη ότι το έγγραφο συμφωνίας δεν αποτελεί πρακτικό διαμεσολάβησης, δεν είναι εκτελεστό και δεν παράγει δεδικασμένο (παρ. 4) είναι ορθή. Ιδιαίτερως εύστοχη είναι η παρ. 5, κατά την οποία, σε περίπτωση μη επίτευξης συμφωνίας, τα μέρη ενημερώνονται για τη δυνατότητα προσφυγής σε διαμεσολάβηση κατά τον Κώδικα ή σε άλλη θεσμική διαδικασία. Η πρόβλεψη αυτή καλύπτει κενό που εντοπίζεται στη σχολική διαμεσολάβηση και προτείνεται να μεταφερθεί και στο άρθρο 108, προσαρμοσμένη στις εκεί διαθέσιμες οδούς. Προτείνονται τα εξής:

- **Τήρηση και καταστροφή του εγγράφου συμφωνίας (παρ. 3).** Να οριστούν ρητά ο ανώτατος χρόνος τήρησης, τα πρόσωπα που έχουν δικαίωμα πρόσβασης και ο υπεύθυνος επεξεργασίας, καθώς η γενική επιφύλαξη «τηρουμένης της εμπιστευτικότητας» δεν επαρκεί, ιδίως ενόψει της αντίθεσης προς την παρ. 1, η οποία επιβάλλει την άμεση καταστροφή ακόμη και των πρόχειρων σημειώσεων.
- **Απαγόρευση χρήσης σε βάρος του φοιτητή.** Να απαγορευθεί ρητά η ενσωμάτωση του εγγράφου στον φοιτητικό φάκελο και η χρήση του σε πειθαρχική διαδικασία, ώστε να μην καθίσταται κενή περιεχομένου η αρχή του μη τιμωρητικού χαρακτήρα του άρθρου 114 περ. γ'.
- **Μη τήρηση της συμφωνίας.** Να προβλεφθεί δυνατότητα επανόδου στη διαδικασία ή ενημέρωσης του Συντονιστή σε περίπτωση μη τήρησης, με σκοπό τη διερεύνηση των αιτιών και όχι την επιβολή κύρωσης.

- **Υπογραφή του εγγράφου (παρ. 2).** Να προβλεφθεί ότι, εφόσον τα μέρη επιλέξουν να συντάξουν έγγραφο συμφωνίας, αυτό υπογράφεται υποχρεωτικά από τα ίδια, με προαιρετική την υπογραφή των φοιτητών διαμεσολαβητών.

Άρθρο 119

Η θεσμική οργάνωση της πανεπιστημιακής διαμεσολάβησης είναι εύστοχα σχεδιασμένη. Ιδιαίτερως πετυχημένη είναι η πρόβλεψη Ομίλων Διαμεσολαβητών με εκ περιτροπής παρουσία στα Σημεία Διαμεσολάβησης και αρμοδιότητα ενημέρωσης της πανεπιστημιακής κοινότητας (παρ. 2), η οποία αξιοποιεί τη φοιτητική συλλογικότητα και διασφαλίζει τη συνέχεια του προγράμματος. Θετική είναι και η δυνατότητα έκδοσης κατευθυντήριων οδηγιών από την Κ.Ε.Δ. (παρ. 4), ως ήπιου εργαλείου ομοιομορφίας. Προτείνονται τα εξής:

- **Αρμόδιο όργανο και σχέση των επιπέδων.** Να προσδιοριστεί το αρμόδιο όργανο του Α.Ε.Ι. που ιδρύει το Γραφείο ή τη Μονάδα Διαμεσολάβησης και να ρυθμιστεί η σχέση του με τους Συντονιστές των Σχολών και Τμημάτων του άρθρου 116 παρ. 1, ιδίως ως προς τον συντονισμό και την αρμοδιότητα επί διαφορών μεταξύ φοιτητών διαφορετικών Τμημάτων.
- **Χρηματοδοτική βάση.** Να προβλεφθούν πόροι για τη λειτουργία των δομών και για την εκπαίδευση των φοιτητών διαμεσολαβητών, με δυνατότητα αξιοποίησης των Ειδικών Λογαριασμών Κονδυλίων Έρευνας ή των Κέντρων Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης, ώστε ο θεσμός να μην αναπτυχθεί αποσπασματικά σε όσα μόνο ιδρύματα διαθέτουν πόρους.
- **Συνολική αποτίμηση.** Να προβλεφθεί η διαβίβαση των ετήσιων εκθέσεων του άρθρου 116 παρ. 3 περ. ε', σε ανωνυμοποιημένη μορφή, στην Κ.Ε.Δ. ή στην Ειδική Γραμματεία Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών, ώστε να διαμορφώνεται συνολική εικόνα και να τροφοδοτούνται με πραγματικά δεδομένα οι κατευθυντήριες οδηγίες της παρ. 4.
- **Κατάρτιση των οδηγιών (παρ. 4).** Να προβλεφθεί ότι κατά την κατάρτισή τους ζητείται η γνώμη των Α.Ε.Ι., ώστε να αξιοποιηθεί η εμπειρία όσων ήδη εφαρμόζουν ανάλογα προγράμματα.

Άρθρο 120

Η αναγνώριση της εμπορικής διαμεσολάβησης ως αυτοτελούς ειδικής μορφής είναι ορθή και ανταποκρίνεται στη διεθνή πρακτική, καθώς οι εμπορικές διαφορές χαρακτηρίζονται από διαρκείς σχέσεις, τεχνική πολυπλοκότητα και ανάγκη εμπιστευτικότητας για λόγους ανταγωνισμού. Προτείνονται τα εξής:

- **Θεσμική εμπορική διαμεσολάβηση και από ιδιωτικούς φορείς (παρ. 2 περ. α', σε συνδυασμό με το άρθρο 121 παρ. 1).** Η διατύπωση περιορίζει τη θεσμική εμπορική διαμεσολάβηση στα επιμελητήρια και στους επαγγελματικούς φορείς, ενώ για τη διαιτησία το άρθρο 66 ορίζει ρητά ότι θεσμικές διαιτησίες οργανώνονται και από ιδιωτικούς φορείς (παρ. 3), ότι τηρείται μητρώο δημόσιων και ιδιωτικών φορέων για πληροφοριακούς σκοπούς (παρ. 4) και ότι οργανισμοί που λειτουργούν νομίμως στην αλλοδαπή δύναται να παρέχουν υπηρεσίες στην Ελλάδα (παρ. 5). Η αναντιστοιχία δεν δικαιολογείται, καθώς η διαμεσολάβηση δεν καταλήγει σε δεσμευτική κρίση τρίτου, ο δε διαμεσολαβητής υπόκειται ήδη σε διαπίστευση, Μητρώα και πειθαρχικό έλεγχο. Προτείνεται η προσθήκη αντίστοιχων ρυθμίσεων και για την εμπορική διαμεσολάβηση, ώστε τα ιδιωτικά κέντρα εναλλακτικής επίλυσης διαφορών, τα οποία διεθνώς

αποτελούν τον κύριο φορέα ανάπτυξής της, να εντάσσονται στο θεσμικό πλαίσιο, να δύνανται να εγγράφονται σε αντίστοιχο μητρώο και να καταρτίζουν κανονισμό και καταλόγους διαμεσολαβητών, υπό τους ίδιους όρους διαφάνειας και συμβατότητας προς τον Κώδικα.

- **Διεύρυνση του ορισμού (παρ. 1).** Η διατύπωση «διαφορές μεταξύ επιχειρήσεων ή επαγγελματιών» αφήνει εκτός τις εταιρικές διαφορές υπό στενή έννοια, δηλαδή μεταξύ εταίρων ή μετόχων και της εταιρείας ή μεταξύ των εταίρων μεταξύ τους, οι οποίες αφορούν τη διοίκηση, τη διανομή κερδών, την αποχώρηση ή τον αποκλεισμό εταίρου και είναι, λόγω της διαρκούς και προσωποπαγούς σχέσης, από τις πλέον κατάλληλες για διαμεσολάβηση. Προτείνεται ρητή κάλυψή τους, καθώς και ρητή αναφορά στις διαφορές από συμβάσεις δικαιοχρησίας, διανομής και εμπορικής αντιπροσωπείας και στις διαφορές διανοητικής ιδιοκτησίας μεταξύ επιχειρήσεων.
- **Ρήτρα εμπορικής διαμεσολάβησης (παρ. 2 περ. γ').** Η πρόβλεψη είναι κενή περιεχομένου, καθώς παραπέμπει εξ ολοκλήρου στο άρθρο 86. Προτείνεται η ειδική ρύθμιση των κλιμακωτών ρητρών που προβλέπουν διαδοχικά διαπραγμάτευση, διαμεσολάβηση και διαιτησία ή δικαστική επίλυση, οι οποίες είναι συνήθεις στις διεθνείς εμπορικές συμβάσεις, ιδίως ως προς τις συνέπειες παράλειψης ενός σταδίου και τη σχέση με το Μέρος Β' για τη διαιτησία.
- **Διασυνοριακή εμπορική διαμεσολάβηση.** Να προβλεφθούν ειδικές ρυθμίσεις, περιλαμβανομένης διάταξης αντίστοιχης της παρ. 5 του άρθρου 66 για τη δυνατότητα αλλοδαπών οργανισμών να παρέχουν υπηρεσίες στην Ελλάδα, δεδομένου ότι εκεί εντοπίζεται σημαντικό μέρος του πρακτικού ενδιαφέροντος και ότι ο ίδιος ο Κώδικας αναγνωρίζει την ιδιαιτερότητά της στα άρθρα 82 παρ. 5 και 123 παρ. 5.
- **Απαλοιφή της παρ. 3.** Επαναλαμβάνει αυτούσιο τον κανόνα του άρθρου 91 μόνο για την εμπορική διαμεσολάβηση, γεννώντας εξ αντιδιαστολής αμφιβολίες για τις λοιπές ειδικές μορφές.

Άρθρο 121

Η θεσμοθέτηση της θεσμικής εμπορικής διαμεσολάβησης είναι θετική, ιδίως η πρόβλεψη παροχής διοικητικής υποστήριξης της διαδικασίας (παρ. 2 περ. γ'), η οποία αποτελεί διεθνώς το στοιχείο που διακρίνει τη θεσμική από την ad hoc διαδικασία, καθώς και η απαίτηση αναγραφής του αριθμού μητρώου κάθε διαμεσολαβητή στον κατάλογο. Προτείνονται τα εξής:

- **Οργάνωση θεσμικής εμπορικής διαμεσολάβησης και από ιδιωτικούς φορείς (παρ. 1).** Να προστεθεί ρητή πρόβλεψη, κατά το πρότυπο της παρ. 3 του άρθρου 66 για τη διαιτησία, ότι υπηρεσίες θεσμικής εμπορικής διαμεσολάβησης δύνανται να οργανώνονται και από ιδιωτικούς φορείς. Η προτεινόμενη απαρίθμηση καταλαμβάνει επιμελητήρια και επαγγελματικούς ή επιστημονικούς φορείς, δυσχερώς όμως εταιρείες ή αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες που λειτουργούν ως κέντρα εναλλακτικής επίλυσης διαφορών, ενώ η ρητή αναφορά του νομοθέτη στους ιδιωτικούς φορείς για τη διαιτησία καθιστά τη σιωπή εδώ ερμηνευτικά επιβαρυντική. Η διαφοροποίηση είναι αδικαιολόγητη, καθώς η διαμεσολάβηση δεν καταλήγει σε δεσμευτική κρίση τρίτου, ο δε διαμεσολαβητής υπόκειται ήδη σε διαπίστευση, Μητρώα και πειθαρχικό έλεγχο. Προτείνεται επίσης πρόβλεψη αντίστοιχη της παρ. 5 του άρθρου 66, για τη δυνατότητα φορέων που λειτουργούν νομίμως στην αλλοδαπή να παρέχουν υπηρεσίες θεσμικής διαμεσολάβησης στην Ελλάδα.

- **Μητρώο φορέων θεσμικής εμπορικής διαμεσολάβησης.** Να προβλεφθεί μητρώο δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, τηρούμενο στο Υπουργείο Δικαιοσύνης αποκλειστικά για πληροφοριακούς σκοπούς, με εγγραφή κατόπιν δήλωσης και υποβολής του καταστατικού, του κανονισμού και του καταλόγου διαμεσολαβητών, κατά το πρότυπο της παρ. 4 του άρθρου 66. Πρόκειται για ελαφρύ μηχανισμό, ο οποίος δεν συνιστά αδειοδότηση, προσφέρει όμως ορατότητα και επιτρέπει στα ενδιαφερόμενα μέρη να εντοπίζουν τους φορείς που παρέχουν οργανωμένες υπηρεσίες.
- **Κατάλογος διαμεσολαβητών (παρ. 2 περ. α').** Να προβλεφθεί μεταβατική ρύθμιση για το διάστημα έως τη χορήγηση των πρώτων ειδικών σημάνσεων, δεδομένου ότι τα άρθρα 120 έως 122 τίθενται σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2027 ενώ το άρθρο 130 στις 16 Σεπτεμβρίου 2027, και να επιτραπεί η τήρηση παράλληλων καταλόγων ειδικών κατηγοριών με μνεία των προσόντων κάθε εγγεγραμμένου, ώστε να αξιοποιούνται διαμεσολαβητές με εξειδίκευση σε τεχνικά ή κλαδικά αντικείμενα.
- **Έλεγχος του κανονισμού (παρ. 3).** Να προσδιοριστεί ποιος ελέγχει τη συμβατότητα του κανονισμού προς τον Κώδικα και ποια είναι η συνέπεια τυχόν αντίθεσης, με πρόβλεψη υποβολής του κανονισμού και του καταλόγου στην Ειδική Γραμματεία Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών και ενημέρωσής της για κάθε μεταβολή, κατά το πρότυπο της παρ. 2 του άρθρου 66.

Άρθρο 122

Ο κανόνας της ελεύθερης επιλογής του διαμεσολαβητή από τα μέρη (παρ. 1) είναι ορθός και συνεπής προς τον χαρακτήρα της εμπορικής διαμεσολάβησης, ενώ η δυνατότητα ορισμού συνδιαμεσολαβητή κατάλληλης ειδικότητας σε διαφορές τεχνικού ή ειδικού αντικειμένου (παρ. 3) ανταποκρίνεται σε πραγματική ανάγκη της πρακτικής. Προτείνονται τα εξής:

- **Μηχανισμός διορισμού επί διαφωνίας.** Να προβλεφθεί επικουρικός μηχανισμός ορισμού διαμεσολαβητή όταν τα μέρη δεν συμφωνούν στο πρόσωπό του, με ορισμό από φορέα θεσμικής εμπορικής διαμεσολάβησης κατά το άρθρο 121, σύμφωνα με τον κανονισμό του. Το κενό αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε συνδυασμό με το άρθρο 86, καθώς, ενώ η μη τήρηση της ρήτρας επισύρει το απαράδεκτο του ενδίκου βοηθήματος, το μέρος που δεν επιθυμεί τη διαδικασία δύναται να την παρεμποδίσει αρνούμενο απλώς να συμφωνήσει στο πρόσωπο του διαμεσολαβητή, εις βάρος εκείνου που επιδιώκει καλόπιστα την τήρησή της. Σημειώνεται ότι για τη διαιτησία ο Κώδικας προβλέπει ρητούς μηχανισμούς διορισμού επί διαφωνίας.
- **Καθεστώς του συνδιαμεσολαβητή (παρ. 3).** Να ρυθμιστεί αν απαιτείται να είναι διαπιστευμένος διαμεσολαβητής ή αν αρκεί η τεχνική του ιδιότητα, πώς καθορίζεται η αμοιβή του σε σχέση με το άρθρο 125, αν συνυπογράφει το πρακτικό κατά το άρθρο 82 και αν δεσμεύεται από την εμπιστευτικότητα του άρθρου 78 και τους κανόνες περί σύγκρουσης συμφερόντων του άρθρου 88. Το τελευταίο έχει αυξημένη σημασία, καθώς ο τεχνικός συνδιαμεσολαβητής προέρχεται κατά κανόνα από περιορισμένο κύκλο ειδικών του οικείου κλάδου, οι οποίοι συχνά συνδέονται επαγγελματικά με τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις.

Κεφάλαια Ε'–Ζ' – Ανάθεση, αμοιβές, Μητρώα, διαβάθμιση, πειθαρχικό δικαίο (άρθρα 123–143)

Άρθρο 123

- **Προτείνεται η απόσυρση των παρ. 2 έως 6 του άρθρου 123 και των αντίστοιχων ρυθμίσεων του άρθρου 133.** Το σύστημα της υποχρεωτικής διαβάθμισης, ως μηχανισμός αποκλεισμού νομίμως διαπιστευμένων διαμεσολαβητών από κατηγορίες υποθέσεων, είναι δυσανάλογο προς τον επιδιωκόμενο σκοπό και εγείρει σοβαρά ζητήματα συνταγματικότητας και συμβατότητας με το ενωσιακό δίκαιο. Ειδικότερα:
- **Δεν συνιστά μηχανισμό ποιοτικού ελέγχου.** Τα κριτήρια κατάταξης του άρθρου 133 είναι αποκλειστικά ποσοτικά και χρονικά, δηλαδή έτη ενεργής διαπίστευσης, αριθμός διαδικασιών και ώρες μετεκπαίδευσης. Δεν προβλέπεται καμία αξιολόγηση της πραγματικής επάρκειας ούτε της ποιότητας των διεξαχθεισών διαδικασιών. Το σύστημα μετρά αρχαιότητα και όγκο, όχι ικανότητα, και δεν υπηρετεί επομένως τον σκοπό του άρθρου 4 της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ τον οποίο επικαλείται.
- **Παράγει αντικειμενικά κλειστό κύκλο.** Το κριτήριο των επτά ετών ενεργής διαπίστευσης για την Α' βαθμίδα δύναται, κατά την έναρξη ισχύος του Κώδικα, να πληρωθεί μόνο από τους διαπιστευθέντες υπό το καθεστώς του ν. 3898/2010. Ταυτοχρόνως, η προαγωγή προϋποθέτει συγκεκριμένο αριθμό διαδικασιών, στις οποίες η πρόσβαση μέσω διορισμού επιφυλάσσεται σε όσους έχουν ήδη προαχθεί. Ο κύκλος είναι αντικειμενικά κλειστός, ανεξαρτήτως της βούλησης του συντάκτη, και επιτείνεται από την αδιευκρίνιστη έννοια των «διαδικασιών διαμεσολάβησης», από την απουσία κάθε μεταβατικής εξισορρόπησης στο άρθρο 155 και από την απαίτηση παρακολούθησης σεμιναρίων από έναν και μόνο φορέα, οριζόμενο με υπουργική απόφαση κατά την περ. στ' της παρ. 1 του άρθρου 154, με προφανή ζητήματα ελεύθερου ανταγωνισμού.
- **Συνταγματικό ζήτημα.** Ο αποκλεισμός νομίμως διαπιστευμένου επαγγελματία από ολόκληρη κατηγορία υποθέσεων, με κριτήριο τα έτη της διαπίστευσής του και όχι την ικανότητά του, συνιστά περιορισμό της επαγγελματικής ελευθερίας (άρθρο 5 παρ. 1 Σ) ο οποίος δεν υπερβαίνει τον έλεγχο αναλογικότητας του άρθρου 25 παρ. 1 Σ, δεδομένου ότι υφίστανται ηπιότερα και εξίσου αποτελεσματικά μέσα για τη διασφάλιση της ποιότητας: οι εξετάσεις διαπίστευσης του άρθρου 153, η υποχρεωτική μετεκπαίδευση του άρθρου 151, ο πειθαρχικός έλεγχος των άρθρων 134 επ. και η πλήρης δημοσιότητα των προσόντων, της εμπειρίας και της εξειδίκευσης κάθε διαμεσολαβητή στα Μητρώα του άρθρου 130.
- **Ζήτημα ενωσιακού δικαίου, ιδίως ως προς τις διασυνοριακές διαφορές.** Η επιφύλαξη του συνόλου των διασυνοριακών διαφορών στην Α' βαθμίδα, ανεξαρτήτως αξίας, σε συνδυασμό με το άρθρο 130 παρ. 5 περί εγγραφής διαμεσολαβητών διαπιστευμένων σε άλλο κράτος μέλος, οδηγεί στην κατάταξη των τελευταίων στη Γ' βαθμίδα ελλείψει ελληνικής προϋπηρεσίας και στον αποκλεισμό τους ακριβώς από τις υποθέσεις για τις οποίες διαθέτουν κατά τεκμήριο τη μεγαλύτερη καταλληλότητα. Ο τυπικά ουδέτερος αυτός περιορισμός πλήττει εκ του αποτελέσματος κατά κύριο λόγο υπηκόους άλλων κρατών μελών και εγείρει ζήτημα έμμεσης διάκρισης κατά τα άρθρα 49 και 56 ΣΛΕΕ, καθώς και συμβατότητας με την Οδηγία 2005/36/ΕΚ και με το άρθρο 15 της Οδηγίας 2006/123/ΕΚ, το οποίο υπάγει τέτοιες απαιτήσεις σε σωρευτικό έλεγχο μη διάκρισης, αναγκαιότητας και αναλογικότητας.

- **Αντίκειται στον σκοπό της Οδηγίας 2008/52/EK και στην αυτονομία των μερών.** Η Οδηγία αποβλέπει στη διευκόλυνση της πρόσβασης σε εναλλακτικές μεθόδους επίλυσης και όχι στον περιορισμό της προσφοράς τους. Η ρύθμιση στερεί από τα μέρη υποθέσεων υψηλής αξίας τη δυνατότητα ανάθεσης σε διαμεσολαβητή με εξειδίκευση στο αντικείμενο της διαφοράς τους, παρότι το άρθρο 123 παρ. 7 ορίζει ρητά ότι η βαθμίδα πιστοποίησης είναι ανεξάρτητη από τη σήμανση ειδικότητας.
- **Νομοτεχνική ασάφεια.** Η παρ. 6 προβλέπει «αντίρρηση ως προς την κατάταξη της υπόθεσης» χωρίς να ορίζει ποιος την ασκεί, εντός ποιας προθεσμίας και με ποια διαδικασία, ενώ η πρόβλεψη ότι, εφόσον γίνει δεκτή, η υπόθεση ανατίθεται σε διαμεσολαβητή της αμέσως ανώτερης βαθμίδας καθιστά δυνατή τη χειραγώγηση της επιλογής του προσώπου μέσω αμφισβήτησης της αξίας του αντικειμένου.

Η ποιοτική αναβάθμιση του θεσμού, την οποία η διάταξη επικαλείται, επιτυγχάνεται πλήρως με τα εργαλεία που ο ίδιος ο Κώδικας ήδη προβλέπει και τα οποία δεν περιορίζουν την πρόσβαση στο επάγγελμα. Επισημαίνεται, τέλος, ότι ρύθμιση με τα ανωτέρω χαρακτηριστικά είναι ευάλωτη τόσο σε αίτηση ακυρώσεως κατά των εκτελεστικών της πράξεων όσο και σε καταγγελία ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για παράβαση των άρθρων 49 και 56 ΣΛΕΕ και των Οδηγιών 2005/36/EK και 2006/123/EK. Η διατήρησή της θα εξέθετε τον θεσμό σε παρατεταμένη νομική αβεβαιότητα, ακριβώς κατά την κρίσιμη περίοδο εφαρμογής του νέου Κώδικα.

Άρθρο 124

Η αντιμετώπιση της αδράνειας των εγγεγραμμένων στη σειρά διορισμού εξυπηρετεί θεμιτό σκοπό, καθώς η μη ανταπόκριση καθυστερεί διαδικασία που αποτελεί υποχρεωτική προδικαστική προϋπόθεση και μετακυλίζει το βάρος στον πολίτη. Ορθή είναι και η επιλογή της παρ. 5, κατά την οποία η αποβολή αφορά μόνο τη σειρά διορισμού και δεν συνεπάγεται διαγραφή από τα Μητρώα ούτε ανάκληση της διαπίστευσης. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Απάλειψη της αυτοδίκαιης αποβολής χωρίς απόφαση οργάνου (παρ. 3).** Η πρόβλεψη ότι η αποβολή επέρχεται αυτοδικαίως, χωρίς προηγούμενη απόφαση οργάνου, συνεπάγεται και απουσία προηγούμενης ακρόασης και αιτιολογίας για δυσμενές διοικητικό μέτρο, σε ένταση με το άρθρο 20 παρ. 2 Σ και το άρθρο 6 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας. Προτείνεται η αποβολή να διαπιστώνεται με αιτιολογημένη πράξη της Επιτροπής Μητρώου Διαμεσολαβητών, κατόπιν προηγούμενης κλήσης του διαμεσολαβητή να εκθέσει τους λόγους της μη ανταπόκρισής του εντός σύντομης προθεσμίας. Σημειώνεται ότι ο Κώδικας τηρεί το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης σε ηπιότερες περιπτώσεις, όπως στο άρθρο 131 παρ. 5 για τη διαγραφή εκπαιδευτή.
- **Δυνατότητα δικαιολόγησης πριν από την καταχώριση της αδράνειας (παρ. 1 και 2).** Να προβλεφθεί δυνατότητα προβολής δικαιολογητικού λόγου, δεδομένου ότι η προθεσμία των δύο εργασίμων ημερών του άρθρου 80 παρ. 3 είναι ιδιαιτέρως σύντομη και η μη τήρησή της δύναται να οφείλεται σε ασθένεια, τεχνική δυσλειτουργία ή ακόμη και στη διεξαγωγή άλλης διαμεσολάβησης.
- **Εναρμόνιση του τεκμηρίου γνωστοποίησης (παρ. 4).** Να συνδεθεί το τεκμήριο με τη λήψη και όχι με την αποστολή του μηνύματος, κατά το πρότυπο του άρθρου 137 παρ. 3, το οποίο, για την πειθαρχική διαδικασία, ορίζει ότι ο διαμεσολαβητής θεωρείται νομίμως κλητευθείς από τη

λήψη της ειδοποίησης. Η προτεινόμενη διατύπωση μεταθέτει στον θιγόμενο τον κίνδυνο κάθε δυσλειτουργίας της ηλεκτρονικής επικοινωνίας.

- **Επανεγγραφή και συνέπειες (παρ. 6).** Να οριστούν η προθεσμία υποβολής του αιτήματος επανεγγραφής και η συνέπεια της άπρακτης παρέλευσης των τριάντα ημερών εντός των οποίων αποφαινεται η Επιτροπή, και να διευκρινιστεί αν το διάστημα της αποβολής επηρεάζει τη συμπλήρωση των κριτηρίων προαγωγής του άρθρου 133.

Άρθρο 125

Η ρητή απαγόρευση της αμοιβής επιτυχίας και της αναλογικής σύνδεσης της αμοιβής με την αξία του αντικειμένου (παρ. 4) αποτελεί σημαντική πρόοδο σε σχέση με τον ν. 4640/2019 και θωρακίζει την ουδετερότητα του διαμεσολαβητή. Ορθή είναι και η υποχρέωση πλήρους και κατανοητής ενημέρωσης των μερών πριν από κάθε διαδικαστική ενέργεια (παρ. 3). Προτείνονται τα εξής:

- **Διατήρηση της αμοιβής της εισαγωγικής συνεδρίας στα πενήντα (50) ευρώ.** Προτείνεται η απόσυρση της αύξησης που εισάγει η περ. α' της παρ. 2 και η διατήρηση του ισχύοντος ποσού των πενήντα ευρώ του άρθρου 18 παρ. 2 ν. 4640/2019. Η εισαγωγική συνεδρία δεν αποτελεί, στις περιπτώσεις του άρθρου 19, υπηρεσία την οποία ο πολίτης επιλέγει, αλλά υποχρεωτική προδικαστική προϋπόθεση του παραδεκτού της συζήτησης της αγωγής του. Το κόστος της συνιστά επομένως, κατά τη νομική του φύση, προϋπόθεση πρόσβασης στη δικαιοσύνη και όχι τίμημα υπηρεσίας. Ο τριπλασιασμός του, σε συνδυασμό με τον αναλογούντα ΦΠΑ που ρητά επιβάλλει η παρ. 1, με το γραμμάτιο προκαταβολής εισφορών διπλάσιου ύψους του άρθρου 126 παρ. 2 και με τα έξοδα γνωστοποίησης, διαμορφώνει επιβάρυνση η οποία, ιδίως σε διαφορές μικρής και μεσαίας αξίας, καθίσταται αποτρεπτική και πλήττει δυσανάλογα τους οικονομικά ασθενέστερους διαδίκους.
- **Ζήτημα συμβατότητας με το δικαίωμα δικαστικής προστασίας.** Η ρύθμιση, ως έχει, εγείρει σοβαρό ζήτημα συμβατότητας με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η υποχρεωτική προσφυγή σε διαδικασία εξωδικαστικής επίλυσης ως προϋπόθεση του παραδεκτού του ενδίκου βοηθήματος είναι ανεκτή μόνον εφόσον, μεταξύ άλλων σωρευτικών προϋποθέσεων, **δεν συνεπάγεται σημαντικά έξοδα για τους διαδίκους** (ΔΕΕ, απόφαση της 18.3.2010, Alassini κ.λπ., C-317/08 έως C-320/08), ενώ στην απόφαση Menini και Rampanelli (C-75/16, 14.6.2017) το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι οι εθνικές ρυθμίσεις υποχρεωτικής διαμεσολάβησης δεν επιτρέπεται να καθιστούν υπέρμετρα δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει το ενωσιακό δίκαιο. Ρύθμιση που τριπλασιάζει το κόστος υποχρεωτικού προδικαστικού σταδίου, χωρίς κανένα αντισταθμιστικό μέτρο, είναι ευάλωτη τόσο σε έλεγχο συνταγματικότητας όσο και σε προδικαστικό ερώτημα προς το ΔΕΕ, με συνέπεια την ανασφάλεια δικαίου ως προς το παραδεκτό μεγάλου αριθμού εκκρεμών αγωγών.
- **Αμοιβή για τη διαμεσολάβηση που έπεται της εισαγωγικής συνεδρίας.** Το ποσό των εκατό (100) ευρώ ανά ώρα της περ. β' της παρ. 2 είναι εύλογο και προτείνεται να διατηρηθεί, καθώς αφορά διαδικασία στην οποία τα μέρη προχωρούν εκουσίως, κατόπιν ελεύθερης επιλογής τους.
- **Χρόνος προετοιμασίας.** Να προβλεφθεί ρητά ότι κατά τον καθορισμό της αμοιβής με έγγραφη συμφωνία λαμβάνεται υπόψη και ο χρόνος προετοιμασίας, μελέτης του φακέλου και σύνταξης

των εγγράφων, ο οποίος σε σύνθετες υποθέσεις συχνά υπερβαίνει τον χρόνο της ίδιας της συνεδρίας. Η αναγνώριση αυτή αποκαθιστά την αμοιβή του διαμεσολαβητή εκεί όπου πρέπει, δηλαδή στην εκούσια διαδικασία και στη συμφωνία των μερών, και όχι με μετακύλιση κόστους σε υποχρεωτικό προδικαστικό στάδιο.

- **Συνδιαμεσολάβηση και πολυμερείς διαφορές.** Να ρυθμιστεί η αμοιβή στις περιπτώσεις ορισμού συνδιαμεσολαβητή κατά το άρθρο 122 παρ. 3, καθώς και ο τρόπος κατανομής της όταν τα μέρη είναι περισσότερα των δύο ή όταν ορισμένα εξ αυτών δεν προσέρχονται.
- **Διόρθωση παραπομπής (παρ. 6).** Η αναπροσαρμογή των ελάχιστων ποσών παραπέμπει στο άρθρο 152, το οποίο ρυθμίζει τα προγράμματα καθοδήγησης, ενώ η οικεία εξουσιοδότηση περιέχεται στην περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 154. Πρόκειται για το τέταρτο σφάλμα εσωτερικής παραπομπής στο Μέρος Γ', μετά τα άρθρα 84, 89 και 109, γεγονός που καθιστά επιτακτικό τον συνολικό νομοτεχνικό έλεγχο του σχεδίου.

Επισημαίνεται, τέλος, ότι η αύξηση αυτή είναι και δικαιολογικά αντιπαραγωγική. Η διαμεσολάβηση εδραιώνεται μόνον εφόσον ο πολίτης την αντιλαμβάνεται ως διέξοδο ταχύτερη και οικονομικότερη της δίκης. Ο τριπλασιασμός του κόστους ενός σταδίου που ο ίδιος ο νόμος καθιστά υποχρεωτικό οδηγεί στο αντίθετο αποτέλεσμα, καθώς την εμφανίζει ως πρόσθετο τέλος που παρεμβάλλεται μεταξύ του διαδίκου και του δικαστή του. Η ανάγκη επαρκούς αμοιβής του διαμεσολαβητή είναι υπαρκτή και αναγνωρίζεται, θεραπεύεται όμως ορθά στην εκούσια διαδικασία, όπου τα μέρη επιλέγουν ελεύθερα να προχωρήσουν και η αμοιβή συμφωνείται μεταξύ τους και όχι με μετακύλιση κόστους σε υποχρεωτικό προδικαστικό στάδιο.

Άρθρο 126

- **Προτείνεται η απόσυρση της παρ. 2 και η διατήρηση του καθεστώτος του άρθρου 5 παρ. 1 ν. 4640/2019,** δηλαδή η έκδοση ενός γραμματίου προκαταβολής εισφορών για τη συμμετοχή του νομικού παραστάτη στη διαδικασία, ίσου προς το γραμμάτιο παράστασης ενώπιον του καθ' ύλην αρμόδιου δικαστηρίου, χωρίς πολλαπλασιασμό. Η αναγνώριση διακριτής αμοιβής του νομικού παραστάτη για την προετοιμασία και τη συμμετοχή του (παρ. 1) είναι ορθή και διατηρείται. Ωστόσο, εκείνο που πρέπει να απαλειφθεί είναι ο διπλασιασμός των γραμματίων, ο οποίος ουδεμία σχέση έχει με την αμοιβή του και βαρύνει αποκλειστικά τον διάδικο.
- **Το γραμμάτιο δεν είναι αμοιβή.** Το γραμμάτιο προκαταβολής εισφορών δεν αποτελεί αμοιβή του δικηγόρου, αλλά προκαταβολή εισφορών υπέρ του οικείου δικηγορικού συλλόγου και των ασφαλιστικών φορέων, η οποία παρακρατείται από την αμοιβή του. Ο διπλασιασμός του δεν βελτιώνει, επομένως, κατά τίποτε τη θέση του νομικού παραστάτη ως αμειβομένου για το έργο του. Επιβαρύνει αποκλειστικά τον πολίτη, με ποσό που κατευθύνεται σε τρίτους φορείς, και μάλιστα σε στάδιο το οποίο ο ίδιος ο νόμος καθιστά υποχρεωτικό.
- **Η επιβάρυνση είναι ακραία και αντιστρέφει τη λογική του συστήματος.** Για την εισαγωγική συνεδρία, η οποία κατά το άρθρο 80 ενδέχεται να διαρκέσει ελάχιστα και να καταλήξει απλώς στη σύνταξη υπομνήματος, απαιτείται γραμμάτιο διπλάσιο εκείνου που αντιστοιχεί στη συζήτηση ολόκληρης της αγωγής ενώπιον του δικαστηρίου. Εφόσον δε ακολουθήσει εκούσια διαμεσολάβηση, εκδίδεται δεύτερο, εξίσου διπλάσιο γραμμάτιο. Η συνολική επιβάρυνση ανέρχεται έτσι στο τετραπλάσιο εκείνης της συζήτησης της αγωγής, πριν από οποιαδήποτε δικαστική κρίση. Ο νομοθέτης αποτιμά δηλαδή το προπαρασκευαστικό στάδιο τέσσερις φορές

βαρύτερα από την ίδια την κύρια δίκη, χωρίς καμία αιτιολογία που να δικαιολογεί την αντιστροφή αυτή.

- **Αυτοτελές ζήτημα πρόσβασης στη δικαιοσύνη.** Στις περιπτώσεις του άρθρου 19, η εισαγωγική συνεδρία αποτελεί υποχρεωτική προδικαστική προϋπόθεση του παραδεκτού της συζήτησης της αγωγής. Το κόστος της δεν συνιστά τίμημα υπηρεσίας που ο πολίτης επέλεξε, αλλά προϋπόθεση πρόσβασης στον φυσικό του δικαστή. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η υποχρεωτική προσφυγή σε εξωδικαστική διαδικασία ως όρος του παραδεκτού είναι ανεκτή μόνον εφόσον, μεταξύ άλλων σωρευτικών προϋποθέσεων, **δεν συνεπάγεται σημαντικά έξοδα για τους διαδίκους** (ΔΕΕ, απόφαση της 18.3.2010, Alassini κ.λπ., C-317/08 έως C-320/08), το δε Δικαστήριο επιβεβαίωσε στην υπόθεση Menini και Rampanelli (C-75/16, 14.6.2017) ότι οι εθνικές ρυθμίσεις υποχρεωτικής διαμεσολάβησης δεν επιτρέπεται να καθιστούν υπέρμετρα δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει το ενωσιακό δίκαιο. Η ρύθμιση εγείρει, συνεπώς, ευθύ ζήτημα συμβατότητας με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- **Σωρευτικό ζήτημα σε συνδυασμό με το άρθρο 125.** Η αξιολόγηση δεν δύναται να γίνει κατά μόνους. Το άρθρο 125 τριπλασιάζει την ελάχιστη αμοιβή του διαμεσολαβητή για την εισαγωγική συνεδρία, από πενήντα σε εκατόν πενήντα ευρώ, πλέον ΦΠΑ που η παρ. 1 του ίδιου άρθρου ρητά επιβάλλει. Το παρόν άρθρο προσθέτει δύο διπλάσια γραμμάτια. Στα ποσά αυτά αθροίζονται τα έξοδα γνωστοποίησης και, εφόσον η υπόθεση εισαχθεί τελικώς στο δικαστήριο, το δικαστικό ένσημο και η αμοιβή παράστασης. Το συνολικό κόστος πρόσβασης στη δικαιοσύνη αυξάνεται πολλαπλασίως σε σχέση με το ισχύον καθεστώς, χωρίς κανένα αντισταθμιστικό μέτρο, αφού ο Κώδικας δεν προβλέπει ούτε απαλλαγή από τον ΦΠΑ για την υποχρεωτική συνεδρία ούτε επιστροφή του δικαστικού ενσήμου σε περίπτωση επίτευξης συμφωνίας, ενώ η νομική βοήθεια του άρθρου 187 καλύπτει μόνον όσους μετέχουν μετά την εκκρεμοδικία. Η σωρευτική αυτή επιβάρυνση καθιστά, για διαφορές μικρής και μεσαίας αξίας, το υποχρεωτικό στάδιο αποτρεπτικό και πλήττει δυσανάλογα τους οικονομικά ασθενέστερους διαδίκους, οι οποίοι θα εξαναγκάζονται είτε να παραιτηθούν από την αξίωσή τους είτε να προσέλθουν σε διαδικασία την οποία δεν έχουν τα μέσα να υποστηρίξουν.
- **Πρακτική συνέπεια.** Ρύθμιση με τα χαρακτηριστικά αυτά είναι ευάλωτη τόσο σε έλεγχο συνταγματικότητας όσο και σε προδικαστικό ερώτημα προς το ΔΕΕ. Δεδομένου ότι η εισαγωγική συνεδρία αποτελεί προϋπόθεση παραδεκτού, τυχόν κρίση περί αντισυνταγματικότητας ή αντίθεσης προς το ενωσιακό δίκαιο θα δημιουργήσει εκτεταμένη ανασφάλεια ως προς το παραδεκτό μεγάλου αριθμού εκκρεμών αγωγών, ακριβώς κατά την κρίσιμη περίοδο εφαρμογής του νέου Κώδικα. Η διατήρηση του ισχύοντος καθεστώτος του ν. 4640/2019 αποτρέπει πλήρως τον κίνδυνο αυτόν.

Πέραν των ανωτέρω νομικών ζητημάτων, η ρύθμιση είναι και δικαιιοπολιτικά αντιπαραγωγική. Ο θεσμός της διαμεσολάβησης εδραιώνεται μόνον εφόσον γίνει αποδεκτός τόσο από τους πολίτες όσο και από τον δικηγορικό κόσμο, ο οποίος καλείται να τον συστήσει, να τον υποστηρίξει και να μετάσχει σε αυτόν. Ρύθμιση που μετατρέπει την υποχρεωτική εισαγωγική συνεδρία σε στάδιο τετραπλάσιου κόστους από τη συζήτηση της ίδιας της αγωγής δεν φέρνει τους πολίτες και τους δικηγόρους κοντά στη διαμεσολάβηση, αλλά τους στρέφει απέναντί της. Ο πολίτης θα την αντιληφθεί ως πρόσθετο τέλος που παρεμβάλλεται μεταξύ αυτού και του δικαστή του, ενώ ο

δικηγόρος θα κληθεί να την εξηγήσει και να τη δικαιολογήσει στον εντολέα του, χωρίς ο ίδιος να ωφελείται, αφού το γραμμάτιο δεν αποτελεί αμοιβή του. Το αποτέλεσμα θα είναι η εδραίωση της αντίληψης ότι η διαμεσολάβηση λειτουργεί ως φραγμός και όχι ως διέξοδος, αντίληψη την οποία ο θεσμός χρειάστηκε χρόνια για να αντιστρέψει. Η αύξηση του κόστους πρόσβασης στη δικαιοσύνη δεν εμποδίζει μόνο την πρόσβαση αυτή καθ' εαυτήν, αλλά αντίθετα υπονομεύει και τον ίδιο τον σκοπό του Κώδικα, όπως αυτός διατυπώνεται στο άρθρο 74, δηλαδή την προώθηση της συναινετικής επίλυσης των διαφορών.

Άρθρο 127

Η μείωση του αριθμού των μελών της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης είναι θεμιτή, καθώς ολιγομελέστερο όργανο λειτουργεί αποτελεσματικότερα, ενώ ορθή είναι και η διατήρηση της απαγόρευσης σχέσης συνεργασίας των μελών με φορείς κατάρτισης (παρ. 5 και 7). Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Προεδρία του οργάνου (παρ. 3).** Να επανέλθει η ρύθμιση του άρθρου 10 παρ. 2 ν. 4640/2019, κατά την οποία Πρόεδρος ορίζεται ο ανώτερος κατά βαθμό δικαστικός λειτουργός. Η ανάθεση της προεδρίας στον Ειδικό Γραμματέα Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών, δηλαδή σε μετακλητό κυβερνητικό αξιωματούχο, μεταφέρει τη διοίκηση του θεσμού από το δικαστικό στο κυβερνητικό πεδίο. Η επιλογή καθίσταται σοβαρότερη ενόψει του ότι, κατά τα άρθρα 128 και 129, το ίδιο πρόσωπο προεδρεύει του γνωμοδοτικού οργάνου, εισηγείται τη συγκρότηση των Ειδικών Επιτροπών που ασκούν τις ουσιαστικές αρμοδιότητες και εποπτεύει τη λειτουργία τους. Η συγκέντρωση αυτή δεν συμβιβάζεται με την ανεξαρτησία που απαιτεί η εποπτεία ενός λειτουργήματος, ιδίως όταν η Επιτροπή γνωμοδοτεί υποχρεωτικά πριν από κάθε πειθαρχική απόφαση.
- **Ισορροπία σύνθεσης (παρ. 1).** Η συρρίκνωση των μελών δεν κατανέμεται αναλογικά, αλλά πλήττει επιλεκτικά το δικαστικό, το ακαδημαϊκό και το δικηγορικό στοιχείο, καθένα από τα οποία περιορίζεται από δύο μέλη σε ένα, ενώ η διοικητική παρουσία ενισχύεται. Προτείνεται η αποκατάσταση της εκπροσώπησης, ιδίως με δεύτερο εκπρόσωπο της Ολομέλειας των Δικηγορικών Συλλόγων και η ρητή πρόβλεψη ότι οι διαμεσολαβητές αποτελούν την πλειοψηφία του οργάνου που εποπτεύει τον θεσμό τους.
- **Απάλειψη της προϋπόθεσης βαθμίδας (παρ. 1 περ. στ').** Η απαίτηση κατοχής βαθμίδας Β' ή Α' αποκλείει από κάθε δυνατότητα εκπροσώπησης τους διαμεσολαβητές Γ' βαθμίδας, δηλαδή τη συντριπτική πλειονότητα του σώματος κατά την έναρξη ισχύος του Κώδικα, δεδομένου ότι κατά το άρθρο 155 παρ. 3 όσοι δεν υποβάλουν εμπροθέσμως στοιχεία κατατάσσονται αυτομάτως σε αυτήν. Ο κλειστός κύκλος που δημιουργεί η διαβάθμιση στην ανάθεση υποθέσεων αναπαράγεται έτσι και στη θεσμική εκπροσώπηση. Προτείνεται η αντικατάσταση του κριτηρίου με κριτήριο πραγματικής εμπειρίας, ανεξαρτήτως βαθμίδας.
- **Προσόντα του δικαστικού λειτουργού (παρ. 1 περ. α').** Να απαιτείται εμπειρία ή εξειδίκευση στη διαμεσολάβηση και όχι στη δικαστική μεσολάβηση, όπως προέβλεπε και ο ν. 4640/2019, δεδομένου ότι πρόκειται για διακριτούς θεσμούς, ρυθμιζόμενους σε διαφορετικά Μέρη του Κώδικα, το δε όργανο εποπτεύει τη διαμεσολάβηση.
- **Γραμματειακή υποστήριξη (παρ. 8).** Να επανέλθει ο μηχανισμός απόσπασης κατά παρέκκλιση κάθε άλλης διάταξης, τον οποίο προέβλεπε το άρθρο 10 παρ. 6 ν. 4640/2019, καθώς

η ανεπάρκεια της γραμματειακής υποστήριξης υπήρξε διαχρονικά βασική αιτία δυσλειτουργίας του οργάνου.

Άρθρο 128

Η έκδοση ερμηνευτικών συστάσεων και κατευθύνσεων καλών πρακτικών, με υποχρεωτική δημοσίευση και υποχρέωση των Ειδικών Επιτροπών να τις λαμβάνουν υπόψη (παρ. 2 περ. β'), είναι ιδιαίτερος εύστοχη και δύναται να προσδώσει ομοιομορφία και προβλεψιμότητα στην εφαρμογή του Κώδικα. Θετικές είναι και η υποχρέωση ειδικής αιτιολογίας σε περίπτωση απόκλισης από τη γνωμοδότηση επί πειθαρχικών ζητημάτων (παρ. 2 περ. γ') και η σύνταξη Ετήσιας Έκθεσης Αποτίμησης (παρ. 3). Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Διατήρηση του ελεγκτικού ρόλου της Κ.Ε.Δ.** Η παρ. 1 μετατρέπει την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης σε συμβουλευτικό και γνωμοδοτικό όργανο του Υπουργείου, ενώ το άρθρο 11 παρ. 1 ν. 4640/2019 την καθιστούσε αρμόδια να επιλαμβάνεται κάθε ζητήματος που αφορά τον έλεγχο εφαρμογής του θεσμού. Προτείνεται η επαναφορά της γενικής αυτής αρμοδιότητας, ώστε η Επιτροπή να διατηρήσει τον χαρακτήρα οργάνου διοίκησης του θεσμού και όχι απλού συμβούλου της διοίκησης.
- **Υπαγωγή των Ειδικών Επιτροπών στην Κ.Ε.Δ.** Οι Ειδικές Επιτροπές, οι οποίες ασκούν το σύνολο των ουσιαστικών αρμοδιοτήτων, δηλαδή την τήρηση των Μητρώων, τη διαπίστευση, τον έλεγχο των φορέων κατάρτισης και τον πειθαρχικό έλεγχο, συγκροτούνται με υπουργική απόφαση κατόπιν εισήγησης του Ειδικού Γραμματέα και υπάγονται λειτουργικά στην Ειδική Γραμματεία (άρθρο 129 παρ. 1 και 2), ενώ υπό τον ν. 4640/2019 συγκροτούνταν από την ίδια την Κεντρική Επιτροπή και απαρτίζονταν από μέλη της. Προτείνεται η επαναφορά του προγενέστερου σχήματος, ώστε τα όργανα που αποφασίζουν για την είσοδο στο επάγγελμα, την εξέλιξη και τον πειθαρχικό έλεγχο των διαμεσολαβητών να υπάγονται σε συλλογικό όργανο με θεσμική ανεξαρτησία και όχι στη διοικητική ιεραρχία.
- **Πειθαρχικός έλεγχος.** Το ισχύον σχήμα οδηγεί στο αποτέλεσμα ότι ο Ειδικός Γραμματέας προεδρεύει του γνωμοδοτούντος οργάνου (άρθρο 127 παρ. 3), εισηγείται τη συγκρότηση του αποφασίζοντος (άρθρο 129 παρ. 1) και εποπτεύει τη λειτουργία του (άρθρο 129 παρ. 2), ενώ η γνωμοδότηση της Κ.Ε.Δ. δεν είναι δεσμευτική. Ο πειθαρχικός έλεγχος επαγγελματικού λειτουργήματος περιέρχεται έτσι ουσιαστικά στην εκτελεστική εξουσία. Προτείνεται να καταστεί η γνωμοδότηση της Κ.Ε.Δ. δεσμευτική ως προς την επιβολή των βαρύτερων ποινών του άρθρου 138, ή, εναλλακτικά, να ανατεθεί η συγκρότηση της Επιτροπής Δεοντολογίας και Πειθαρχικού Ελέγχου στην ίδια την Κ.Ε.Δ.
- **Δημοσιότητα της Ετήσιας Έκθεσης Αποτίμησης.** Να προβλεφθεί ρητά η δημοσίευσή της στον ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, καθώς η συστηματική αποτίμηση του θεσμού αποτελεί προϋπόθεση τεκμηριωμένης πολιτικής και ο δημόσιος χαρακτήρας της ενισχύει τη λογοδοσία.
- **Διαβούλευση επί των ερμηνευτικών συστάσεων (παρ. 2 περ. β').** Να προβλεφθεί ότι πριν από την έκδοσή τους ζητείται η γνώμη των επαγγελματικών φορέων των διαμεσολαβητών, ώστε οι κατευθύνσεις να αξιοποιούν την εμπειρία του σώματος και να τυγχάνουν ευρύτερης αποδοχής.

Άρθρο 129

Η διατήρηση της τετραμερούς διάρθρωσης των Ειδικών Επιτροπών είναι ορθή, όπως και η πρόβλεψη ότι της Επιτροπής Δεοντολογίας και Πειθαρχικού Ελέγχου προεδρεύει υποχρεωτικά δικαστικός λειτουργός, ότι η πειθαρχική απόφαση δεν υπόκειται σε έγκριση του Υπουργού και ότι κατ' αυτής χωρεί προσφυγή ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων. Θετική είναι και η αποζημίωση των μελών ανά συνεδρίαση (παρ. 5), η οποία αντιμετωπίζει διαχρονική αιτία δυσλειτουργίας. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Συγκρότηση και υπαγωγή των Ειδικών Επιτροπών (παρ. 1 και 2).** Να επανέλθει το σχήμα του άρθρου 11 παρ. 2 ν. 4640/2019, κατά το οποίο οι Επιτροπές συγκροτούνται από την ίδια την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης και απαρτίζονται από μέλη της. Οι Επιτροπές αποφασίζουν για τη διαπίστευση και την εγγραφή στα Μητρώα (άρθρο 153), για την κατάταξη και την προαγωγή στις βαθμίδες (άρθρα 123 και 133), για την αδειοδότηση και την ανάκληση άδειας των φορέων κατάρτισης (άρθρα 145 και 147) και για την επιβολή πειθαρχικών ποινών, περιλαμβανομένης της οριστικής ανάκλησης της διαπίστευσης (άρθρο 138), δηλαδή για το σύνολο των ζητημάτων που κρίνουν την είσοδο, την εξέλιξη και την έξοδο από το επάγγελμα. Η συγκρότησή τους με υπουργική απόφαση κατόπιν εισήγησης του Ειδικού Γραμματέα και η λειτουργική υπαγωγή τους στην Ειδική Γραμματεία δεν συμβιβάζονται με την αυτοδιοίκηση των επαγγελματικών λειτουργημάτων ούτε με την απαιτούμενη θεσμική ανεξαρτησία των οργάνων που ασκούν πειθαρχική εξουσία.
- **Σύνθεση της Επιτροπής Εξετάσεων (παρ. 1 περ. δ').** Να επανέλθει η απαίτηση του άρθρου 11 παρ. 3 περ. δ' ν. 4640/2019, δηλαδή τα μέλη να προέρχονται από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης και ένα τουλάχιστον να είναι δικαστικός λειτουργός, ο οποίος και προεδρεύει. Η Επιτροπή κρίνει την είσοδο στο επάγγελμα, βαθμολογεί γραπτές και προφορικές δοκιμασίες και αξιολογεί προσομοιώσεις, οπότε η αποδυνάμωση των εγγυήσεων σύνθεσης, με μόνη απαίτηση την τετραετή εμπειρία, είναι αδικαιολόγητη.
- **Δείκτες αξιολόγησης των φορέων κατάρτισης (παρ. 1 περ. γ').** Οι «προκαθορισμένοι δείκτες ποιότητας, αποτελεσματικότητας και συμμόρφωσης προς τα διεθνή πρότυπα» δεν προκαθορίζονται πουθενά στον Κώδικα, ούτε προβλέπεται εξουσιοδότηση για τον καθορισμό τους. Δεδομένου ότι η ίδια Επιτροπή χορηγεί και ανακαλεί άδειες, πιστοποιεί εκπαιδευτές (άρθρο 131) και αναγνωρίζει μετεκπαιδευείς που μετρούν για την προαγωγή (άρθρο 133 παρ. 5), προτείνεται να καθοριστούν οι δείκτες με κανονιστική πράξη, κατόπιν διαβούλευσης, ώστε η άσκηση της αρμοδιότητας να είναι ελέγξιμη.
- **Διόρθωση παραπομπής (παρ. 6).** Ο κανονισμός λειτουργίας των Ειδικών Επιτροπών παραπέμπει στο άρθρο 152, το οποίο ρυθμίζει τα προγράμματα καθοδήγησης, ενώ η οικεία εξουσιοδότηση περιέχεται στην περ. β' της παρ. 1 του άρθρου 154. Πρόκειται για το πέμπτο σφάλμα εσωτερικής παραπομπής στο Μέρος Γ', μετά τα άρθρα 84, 89, 109 και 125, γεγονός που καθιστά επιτακτικό τον συνολικό νομοτεχνικό έλεγχο του σχεδίου πριν από την ψήφιση.

Άρθρο 130

Η ψηφιακή τήρηση των Μητρώων, η υποχρεωτική χρήση του μοναδικού αριθμού μητρώου σε κάθε πράξη και ο εμπλουτισμός του περιεχομένου τους ενισχύουν τη διαφάνεια. Ιδιαίτερως ορθή είναι η παρ. 5, η οποία τάσσει προθεσμία εξήντα ημερών για την εξέταση της αίτησης διαμεσολαβητή

διαπιστευμένου σε άλλο κράτος μέλος και καθιερώνει σιωπηρή αποδοχή σε περίπτωση άπρακτης παρέλευσής της. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Απάλειψη της προσωρινής αναστολής της καταχώρισης (παρ. 4, τελευταίο εδάφιο).** Το μέτρο παράγει αποτέλεσμα ισοδύναμο με προσωρινή απαγόρευση άσκησης του επαγγέλματος, καθώς ο διαμεσολαβητής παύει να εμφανίζεται στα Μητρώα και αποκλείεται από τη σειρά διορισμού, ενώ η εγγραφή αποτελεί κατά το άρθρο 132 παρ. 1 περ. γ' συστατικό στοιχείο της ιδιότητάς του. Επιβάλλεται όμως από διοικητικό όργανο χωρίς προηγούμενη ακρόαση, χωρίς αιτιολογία, χωρίς ανώτατη διάρκεια, χωρίς διαδικασία άρσης και χωρίς προβλεπόμενο ένδικο βοήθημα, με ιδιαιτέρως αόριστες προϋποθέσεις. Παρακάμπτεται έτσι το πειθαρχικό δίκαιο των άρθρων 134 επ., το οποίο κατατάσσει την προσωρινή ανάκληση της διαπίστευσης μεταξύ των βαρύτερων ποινών (άρθρο 138 παρ. 1 περ. ε'), επιβαλλόμενη από όργανο υπό δικαστική προεδρία, κατόπιν γνωμοδότησης της Κ.Ε.Δ. και με δυνατότητα προσφυγής. Προτείνεται η απάλειψη της διάταξης και η παραπομπή, για κάθε ουσιώδη παράβαση, στο πειθαρχικό δίκαιο.
- **Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (παρ. 1 και 3).** Να διακριθεί ρητά ποια στοιχεία δημοσιοποιούνται στον ιστότοπο του Υπουργείου και ποια τηρούνται αποκλειστικά για τις ανάγκες της Επιτροπής, και να οριστούν ο υπεύθυνος επεξεργασίας, ο χρόνος τήρησης μετά τη διαγραφή ή την παραίτηση και η διαδικασία διόρθωσης ανακριβών καταχωρίσεων με πρωτοβουλία του υποκειμένου.
- **Ειδικές σημάνσεις (παρ. 7).** Να προσδιοριστούν στον νόμο οι ειδικότητες και οι βασικές προϋποθέσεις χορήγησης, δεδομένου ότι κατά τα άρθρα 94, 99 και 102 η σήμανση αποτελεί προϋπόθεση αποκλειστικής αρμοδιότητας και όχι απλή πληροφορία του Μητρώου, και να τεθεί προθεσμία έκδοσης της κανονιστικής πράξης.
- **Διόρθωση παραπομπών (παρ. 6 και 7).** Αμφότερες παραπέμπουν στο άρθρο 152, το οποίο ρυθμίζει τα προγράμματα καθοδήγησης, ενώ οι οικείες εξουσιοδοτήσεις περιέχονται στις περ. γ' και δ' της παρ. 1 του άρθρου 154. Πρόκειται για το έκτο και έβδομο σφάλμα εσωτερικής παραπομπής στο Μέρος Γ', μετά τα άρθρα 84, 89, 109, 125 και 129.

Άρθρο 131

Η θεσμοθέτηση Μητρώου Εκπαιδευτών Διαμεσολαβητών είναι θετική, καθώς η ποιότητα της εκπαίδευσης αποτελεί τον κρισιμότερο παράγοντα για την ποιότητα του θεσμού. Ορθές είναι και η πρόβλεψη προηγούμενης ακρόασης πριν από κάθε διαγραφή (παρ. 5), η προθεσμία εξήντα ημερών για την εξέταση της αίτησης (παρ. 4) και ο διαχωρισμός αρμοδιοτήτων μεταξύ της Επιτροπής Ελέγχου Φορέων Κατάρτισης και της Επιτροπής Δεοντολογίας και Πειθαρχικού Ελέγχου (παρ. 7). Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Σχέση της πιστοποίησης με τα προσόντα του άρθρου 146 (παρ. 2 περ. α').** Να διευκρινιστεί ρητά αν η απαιτούμενη «πιστοποίηση εκπαιδευτή διαμεσολαβητών» ταυτίζεται με τη συνδρομή των σωρευτικών προσόντων του άρθρου 146 ή αν αποτελεί πρόσθετο και αυτοτελές κατώφλι. Δεδομένου ότι από τη ρύθμιση αυτή εξαρτάται η δυνατότητα άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας, οι βασικές προϋποθέσεις πρέπει να ορίζονται στον νόμο και όχι να καταλείπονται εξ ολοκλήρου σε κανονιστική πράξη.
- **Εξειδίκευση των προϋποθέσεων (παρ. 2 περ. β' και γ').** Να προσδιοριστούν με μετρήσιμα κριτήρια η «αναγνωρισμένη επαγγελματική εμπειρία, διδακτική επάρκεια και εξειδικευμένες

γνώσεις», και να παραπεμφθούν τα κωλύματα σε συγκεκριμένο κατάλογο αδικημάτων, κατά το πρότυπο του άρθρου 132 παρ. 3, το οποίο για τους διαμεσολαβητές παραπέμπει ρητά στο άρθρο 8 του ν. 3528/2007.

- **Μεταβατική ρύθμιση για τους ήδη ασκούντες.** Να τεθεί προθεσμία έκδοσης της υπουργικής απόφασης της περ. ε' της παρ. 1 του άρθρου 154, από την οποία εξαρτάται η προθεσμία εγγραφής του άρθρου 155 παρ. 10, και να διευκρινιστεί ότι οι εκπαιδευτές που ασκούν ήδη νομίμως το έργο τους εγγράφονται αυτοδικαίως βάσει της υφιστάμενης δραστηριότητάς τους, χωρίς να απαιτείται νέα πιστοποίηση υπό κριτήρια που δεν είναι ακόμη γνωστά.
- **Αναλογικότητα της διαγραφής (παρ. 5 περ. δ').** Η διαγραφή λόγω μη συμμόρφωσης με την υποχρέωση ετήσιας επικαιροποίησης των στοιχείων συνιστά δυσανάλογη κύρωση για διαδικαστική παράλειψη, ταυτιζόμενη μάλιστα με εκείνη που επιβάλλεται για υποβολή ψευδών ή ανακριβών στοιχείων. Προτείνεται κλιμάκωση, με προηγούμενη όχληση και εύλογη προθεσμία συμμόρφωσης πριν από κάθε διαγραφή.

Άρθρο 132

Η διατήρηση της απαίτησης τίτλου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης χωρίς περιορισμό γνωστικού αντικείμενου είναι ορθή και συνεπής προς τη διεθνή πρακτική. Θετικές είναι και η αναγνώριση τίτλων διαπίστευσης από κράτη που ήταν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά τον χρόνο χορήγησης (παρ. 1 περ. β'), η επέκταση του ασυμβιβάστου στους υπαλλήλους φορέων της Γενικής Κυβέρνησης (παρ. 2) και η απαγόρευση παραπλανητικής, αθέμιτης ή συγκριτικής διαφήμισης (παρ. 5). Προτείνονται τα εξής:

- **Απαλλαγή κατόχων διδακτορικού τίτλου (παρ. 1, τελευταίο εδάφιο).** Ο διδακτορικός τίτλος πιστοποιεί ερευνητική ικανότητα και θεωρητική εμβάθυνση, όχι διαμεσολαβητικές δεξιότητες, οι οποίες είναι πρακτικές και κατακτώνται μόνο με άσκηση. Χαρακτηριστικά, το άρθρο 150 παρ. 3 απαριθμεί ως υποχρεωτικό περιεχόμενο της εκπαίδευσης την ενεργητική ακρόαση, την αναδιατύπωση, τη διαχείριση συναισθημάτων και ανισορροπίας ισχύος και τη διεξαγωγή κατ' ιδίαν συνεδριών, ενώ το άρθρο 150 παρ. 4 απαιτεί το ήμισυ των ωρών να αφιερώνεται σε πρακτική εκπαίδευση. Προτείνεται η μετατροπή της πλήρους απαλλαγής σε μερική, με διατήρηση της υποχρέωσης παρακολούθησης του πρακτικού μέρους και συμμετοχής στις προσομοιώσεις.
- **Σχέση με το άρθρο 130 παρ. 5.** Να διευκρινιστεί η σχέση της περ. β' της παρ. 1, η οποία απαλλάσσει τους κατόχους αλλοδαπού τίτλου διαπίστευσης μόνον από την εκπαίδευση και όχι από τις εξετάσεις της περ. γ', με το άρθρο 130 παρ. 5, το οποίο προβλέπει εγγραφή στα Μητρώα κατόπιν απλής αιτήσεως χωρίς αναφορά σε εξετάσεις. Οι δύο διατάξεις περιγράφουν διαφορετικές οδούς για το ίδιο πρόσωπο, ενώ από την επιλογή εξαρτάται η συμβατότητα της ρύθμισης με τα άρθρα 49 και 56 ΣΛΕΕ και με την Οδηγία 2005/36/EK.
- **Κανονιστικό περιεχόμενο της παρ. 4.** Να συνδεθεί ρητά ο κανόνας αυτοαξιολόγησης με το άρθρο 136, ώστε να ορίζεται αν η ανάληψη καθηκόντων για τα οποία ο διαμεσολαβητής προδήλως δεν διαθέτει επάρκεια συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα. Άλλως η διάταξη παραμένει χωρίς συνέπεια.

Άρθρο 133

- **Προτείνεται η απάλειψη του συστήματος διαβάθμισης, δηλαδή των παρ. 1 έως 7 του άρθρου 133 και των αντίστοιχων παρ. 2 έως 6 του άρθρου 123.** Το σύστημα δημιουργεί φραγμούς στην άσκηση του επαγγέλματος, παράγει, ιδίως κατά την πρώτη περίοδο εφαρμογής, κλειστό κύκλο διαμεσολαβητών με αποκλειστική πρόσβαση στις σημαντικότερες υποθέσεις, και εγείρει σοβαρά ζητήματα συνταγματικότητας και συμβατότητας με το ενωσιακό δίκαιο, τα οποία αναπτύσσονται και στο σχόλιο επί του άρθρου 123. Ειδικότερα ως προς τα κριτήρια:
- **Δεν αξιολογείται η επάρκεια.** Η παρ. 1 εξαγγέλλει ως κριτήριο και την «αξιολόγηση επαγγελματικής επάρκειας», η οποία όμως ουδέποτε εξειδικεύεται στις παρ. 3 και 4. Τα κριτήρια που πράγματι θεσπίζονται είναι αποκλειστικά χρονικά και ποσοτικά (και δη λανθασμένα ποσοτικά κριτήρια· βλ. κατωτέρω την παρατήρηση «Το ποσοτικό κριτήριο είναι εγγενώς ακατάλληλο»), δηλαδή έτη διαπίστευσης, αριθμός διαδικασιών και ώρες μετεκπαίδευσης. Δεν προβλέπεται εξέταση δεξιοτήτων, ούτε αξιολόγηση από τα μέρη, ούτε έλεγχος ποιότητας των υποβαλλόμενων πρακτικών. Το σύστημα μετρά αρχαιότητα και όγκο, όχι ικανότητα, και δεν υπηρετεί τον σκοπό του άρθρου 4 της Οδηγίας 2008/52/EK.
- **Ο αριθμός διαδικασιών δεν αποτελεί κριτήριο ποιότητας και είναι, ως τίθεται, ανέφικτος (παρ. 3 περ. β' και 4 περ. β').** Δεν διευκρινίζεται τι συνιστά «διαδικασία διαμεσολάβησης». Επισημαίνεται ότι η εισαγωγική συνεδρία δεν συνιστά διαδικασία διαμεσολάβησης αλλά στάδιο ενημέρωσης των μερών για τη διαδικασία, τα οφέλη και τις δυνατότητές της και δεν δύναται επομένως να προσμετρηθεί ως κριτήριο απόκτησης διαμεσολαβητικής εμπειρίας. Τούτο έχει επιβεβαιωθεί και από την πρακτική εφαρμογή του ν. 4640/2019, όπου η συντριπτική πλειονότητα των υποχρεωτικών αρχικών συνεδριών δεν οδήγησε σε διεξαγωγή διαμεσολάβησης (διαφορετικό είναι το ζήτημα των συμφωνιών που επιτεύχθηκαν κατά την υποχρεωτική αρχική συνεδρία, το οποίο αναλύεται στην αμέσως επόμενη παρατήρηση). Το συμπέρασμα αυτό, όμως, καθιστά τα αριθμητικά κατώφλια των είκοσι και τριάντα διαδικασιών πρακτικά ανέφικτα για τη μεγάλη πλειονότητα των διαπιστευμένων διαμεσολαβητών, οι οποίοι, υπό το ισχύον καθεστώς υποχρεωτικότητας, δεν είχαν ουσιαστική δυνατότητα να συγκεντρώσουν τέτοιο αριθμό ολοκληρωμένων διαδικασιών. Το κριτήριο δηλαδή δεν μετρά, ούτε ποιότητα, ούτε πραγματική εμπειρία, αλλά τύχη ως προς τη ροή των υποθέσεων.
- **Το ποσοτικό κριτήριο είναι εγγενώς ακατάλληλο. Η ορθή μονάδα μέτρησης είναι ο χρόνος διαμεσολάβησης.** Θα μπορούσε να αντισταχθεί ότι από τις υποχρεωτικές αρχικές συνεδρίες προέκυψε σημαντικός αριθμός πρακτικών επίτευξης συμφωνίας. Η διαπίστωση αυτή δεν αναιρεί το ανωτέρω επιχείρημα, αλλά το ενισχύει. Στη μέχρι σήμερα εφαρμογή του θεσμού, τα πρακτικά αυτά συντάχθηκαν κατά κανόνα προκειμένου να αξιοποιηθεί η εκτελεστικότητα της συμφωνίας στην οποία τα μέρη είχαν ήδη καταλήξει, χωρίς να έχει προηγηθεί δομημένη διαδικασία διαμεσολάβησης κατά την έννοια των άρθρων 78 και επόμενα. Το γεγονός αποτυπώνεται ευθέως στις ώρες, καθώς ενδεικτικά και επί παραδείγματι, διαμεσολαβητής με είκοσι πρακτικά επίτευξης συμφωνίας που καταρτίστηκαν αμέσως μετά από εισαγωγικές συνεδρίες, χωρίς ουσιαστική διεξαγωγή της διαδικασίας, διαθέτει μηδενικές ώρες πραγματικής άσκησης του λειτουργήματος, ενώ διαμεσολαβητής με μία και μόνη διαμεσολάβηση διάρκειας σαράντα ωρών έχει αποκτήσει ασύγκριτα μεγαλύτερη εμπειρία. Το κριτήριο του αριθμού των διαδικασιών οδηγεί, επομένως, σε προδήλως άτοπα αποτελέσματα, κατατάσσοντας υψηλότερα τον διαμεσολαβητή με τα περισσότερα τυπικά πρακτικά και χαμηλότερα εκείνον με την ουσιαστικότερη εμπειρία. Εφόσον, παρά τις ανωτέρω αντιρρήσεις, διατηρηθεί οποιαδήποτε

μορφή ποσοτικής μέτρησης, αυτή θα έπρεπε να στηρίζεται στις δηλούμενες ώρες διεξαγωγής διαμεσολάβησης, όπως αυτές προκύπτουν από τα πρακτικά και τις εκθέσεις πεπραγμένων του άρθρου 142, και όχι στον αριθμό των υποθέσεων. Η επιλογή αυτή καθιστά, πάντως, ακόμη εναργέστερο ότι τα κριτήρια του άρθρου 133 δεν προσμετρούν, ούτε ποιότητα, αλλά ούτε και πραγματική εμπειρία στη διαμεσολάβηση.

- **Κλειστός κύκλος και δημιουργία περιορισμένου κύκλου δικαιούχων.** Το κριτήριο των επτά ετών ενεργής διαπίστευσης για την Α' βαθμίδα δύναται, κατά την έναρξη ισχύος του Κώδικα, να πληρωθεί μόνο από τους διαπιστευθέντες υπό το καθεστώς του ν. 3898/2010, στους οποίους επιφυλάσσονται όλες οι υποθέσεις άνω των διακοσίων χιλιάδων ευρώ και το σύνολο των διασυννοριακών διαφορών. Ταυτοχρόνως, η προαγωγή προϋποθέτει αριθμό διαδικασιών, στις οποίες η πρόσβαση μέσω διορισμού επιφυλάσσεται σε όσους έχουν ήδη προαχθεί. Η μεταβατική διάταξη του άρθρου 155 δεν θεραπεύει το πρόβλημα, αφού κατατάσσει μάλιστα αυτομάτως στη Γ' βαθμίδα όσους δεν υποβάλουν εμπροθέσμως στοιχεία. Ασαφής παραμένει, εξάλλου, και η έννοια της «ενεργής» διαπίστευσης, σε συνδυασμό με την αναστολή καθηκόντων του άρθρου 141 και την αποβολή από τη σειρά διορισμού του άρθρου 124.
- **Ασαφής διατύπωση ως προς τα υποχρεωτικά σεμινάρια (παρ. 3 περ. δ' και 4 περ. δ').** Η αναφορά σε παρακολούθηση σεμιναρίων «από τον φορέα της περ. στ' της παρ. 1 του άρθρου 154», σε ενικό αριθμό, δημιουργεί την εντύπωση ότι πρόκειται για έναν και μοναδικό φορέα, του οποίου η παρακολούθηση καθίσταται αναγκαία προϋπόθεση επαγγελματικής εξέλιξης. Προτείνεται η αναδιατύπωση, ώστε να καθίσταται σαφές ότι τα σεμινάρια δύνανται να παρακολουθούνται σε οποιονδήποτε αδειοδοτημένο Φορέα Κατάρτισης της επιλογής του ενδιαφερομένου. Άλλως ανακύπτει σημείο υποχρεωτικής διέλευσης, με ζητήματα ελεύθερου ανταγωνισμού και με κίνδυνο συμφόρησης που δύναται να καθυστερήσει επ' αόριστον τις προαγωγές, ανεξαρτήτως της συνδρομής των λοιπών κριτηρίων.
- **Συνταγματικό και ενωσιακό ζήτημα.** Ο αποκλεισμός νομίμως διαπιστευμένου επαγγελματία από ολόκληρη κατηγορία υποθέσεων, με κριτήριο τα έτη της διαπίστευσής του και όχι την ικανότητά του, συνιστά περιορισμό της επαγγελματικής ελευθερίας (άρθρο 5 παρ. 1 Σ) ο οποίος δεν υπερβαίνει τον έλεγχο αναλογικότητας του άρθρου 25 παρ. 1 Σ, δεδομένου ότι υφίστανται ηπιότερα και εξίσου αποτελεσματικά μέσα, ήτοι οι εξετάσεις διαπίστευσης του άρθρου 153, η υποχρεωτική μετεκπαίδευση του άρθρου 151, ο πειθαρχικός έλεγχος των άρθρων 134 επ. και η δημοσιότητα των προσόντων στα Μητρώα του άρθρου 130. Εγείρεται, επιπλέον, ζήτημα συμβατότητας με τα άρθρα 49 και 56 ΣΛΕΕ, με την Οδηγία 2005/36/EK και με το άρθρο 15 της Οδηγίας 2006/123/EK, ιδίως, αλλά όχι μόνο, ως προς τους διαμεσολαβητές που εγγράφονται δυνάμει διαπίστευσης άλλου κράτους μέλους κατά το άρθρο 130 παρ. 5 και οι οποίοι, ελλείψει ελληνικής προϋπηρεσίας, κατατάσσονται στη Γ' βαθμίδα και αποκλείονται ακριβώς από τις διασυννοριακές διαφορές.
- **Νομοτεχνικό σφάλμα.** Οι περ. γ' των παρ. 3 και 4 παραπέμπουν, για τον χρόνο συμπλήρωσης των ωρών μετεκπαίδευσης, στην «αίτηση της παρ. 7», ενώ η αίτηση προαγωγής ρυθμίζεται στην παρ. 6 και η παρ. 7 αφορά την αναγραφή της βαθμίδας στο Μητρώο.

Ρύθμιση με τα ανωτέρω χαρακτηριστικά είναι ευάλωτη τόσο σε αίτηση ακυρώσεως κατά των εκτελεστικών της πράξεων όσο και σε καταγγελία ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η δε διατήρησή της θα εξέθετε τον θεσμό σε παρατεταμένη νομική αβεβαιότητα κατά την κρίσιμη περίοδο εφαρμογής του νέου Κώδικα.

Άρθρο 134

Η αυτοτέλεια της πειθαρχικής διαδικασίας (παρ. 1) και η μη άρση του πειθαρχικά κολάσιμου χαρακτήρα λόγω άρσης του ποινικού (παρ. 4) αποτελούν πάγιες αρχές του πειθαρχικού δικαίου και ορθά διατηρούνται. Θετική είναι και η καινοτομία της παρ. 2, δηλαδή η υποχρεωτική γνωμοδότηση της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης πριν από την επιβολή πειθαρχικής ποινής. Προτείνονται τα εξής:

- **Επαναφορά της πλήρους διατύπωσης της αρχής *ne bis in idem* (παρ. 3).** Η νέα διατύπωση συνδέει την απαγόρευση δεύτερης δίωξης με την προηγούμενη επιβολή ποινής, με αποτέλεσμα να μην καλύπτονται γραμματικά οι περιπτώσεις απαλλαγής, θέσης στο αρχείο ή μη επιβολής ποινής λόγω ελαφράς αμέλειας κατά το άρθρο 138 παρ. 3, στις οποίες θα ήταν δυνατή νέα δίωξη για την ίδια πράξη. Προτείνεται η επαναφορά της διατύπωσης του άρθρου 17 Α παρ. 3 ν. 4640/2019, το οποίο όριζε ρητά ότι «νέα πειθαρχική δίωξη για το ίδιο παράπτωμα είναι απαράδεκτη». Η προτεινόμενη διατύπωση αντίκειται στον πυρήνα της αρχής, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 4 του Έβδομου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ και στο άρθρο 50 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, η οποία καταλαμβάνει και πειθαρχικές διαδικασίες με κυρώσεις ποινικού χαρακτήρα κατά την αυτόνομη έννοια του άρθρου 6 ΕΣΔΑ, όπως εν προκειμένω η οριστική ανάκληση της διαπίστευσης.
- **Θέσπιση της αρχής της νομιμότητας και της αναλογικότητας των ποινών.** Να προβλεφθεί ρητά ότι επιβάλλονται αποκλειστικά οι ποινές που ο νόμος προβλέπει και ότι η επιλογή και η επιμέτρησή τους είναι ανάλογες προς τη βαρύτητα του παραπτώματος, τον βαθμό υπαιτιότητας και τις συνέπειες της πράξης, με αντιστοίχιση των κατηγοριών παραπτωμάτων του άρθρου 136 παρ. 4 προς τις ποινές του άρθρου 138.
- **Κατοχύρωση των δικαιωμάτων υπεράσπισης.** Να προβλεφθούν ρητά το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης, η πρόσβαση στον φάκελο της υπόθεσης και στα αποδεικτικά στοιχεία και η δυνατότητα παράστασης με συνήγορο. Τα άρθρα 134 έως 140 δεν περιέχουν καμία σχετική πρόβλεψη, ενώ ο ίδιος ο Κώδικας κατοχυρώνει ρητά προηγούμενη ακρόαση πριν από τη διαγραφή εκπαιδευτή από το Μητρώο (άρθρο 131 παρ. 5), δηλαδή για μέτρο ηπιότερο. Η πρόβλεψη απορρέει ευθέως από το άρθρο 20 παρ. 2 Σ και το άρθρο 6 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και είναι αναγκαία για την αντοχή των πειθαρχικών αποφάσεων στον δικαστικό έλεγχο.

Άρθρο 135

Η υποχρεωτική παραπομπή στη δευτεροβάθμια επιτροπή όταν κρίνεται ότι πρέπει να επιβληθεί η οριστική ανάκληση της διαπίστευσης (παρ. 3) είναι δικονομικά ορθότερη από το καθεστώς του ν. 4640/2019, καθώς διακρίνει το γνωμοδοτούν από το αποφασίζον όργανο. Θετικές είναι και η ρητή παραπομπή στα άρθρα 52 έως 61 ΚΠολΔ για την αποχή και την εξαίρεση, καθώς και ο αποκλεισμός του μέλους που εξέδωσε την πρωτοβάθμια απόφαση από τη δευτεροβάθμια σύνθεση. Προτείνονται τα εξής:

- **Σύνθεση του πρωτοβάθμιου οργάνου (παρ. 2).** Η μονομελής σύνθεση είναι δυσανάλογη προς το διευρυμένο οπλοστάσιο ποινών του άρθρου 138, το οποίο περιλαμβάνει πλέον και την υποβίβαση στην προηγούμενη βαθμίδα διαπίστευσης. Η ποινή αυτή, σε συνδυασμό με το άρθρο 123, συνεπάγεται αποκλεισμό από ολόκληρη κατηγορία υποθέσεων, με άμεσες και διαρκείς

οικονομικές συνέπειες. Προτείνεται τριμελής σύνθεση και στον πρώτο βαθμό ή, τουλάχιστον, επιφύλαξη των βαρύτερων ποινών των περ. δ' έως στ' της παρ. 1 του άρθρου 138 στη δευτεροβάθμια επιτροπή.

- **Ιδιότητα του μονομελούς οργάνου.** Να διευκρινιστεί αν η εγγύηση του άρθρου 129 παρ. 1 περ. β', κατά την οποία της Επιτροπής προεδρεύει υποχρεωτικά δικαστικός λειτουργός, καταλαμβάνει και τον μονομελή πρωτοβάθμιο κριτή, δεδομένου ότι σε μονομελή σύνθεση δεν νοείται προεδρία. Το ζήτημα έχει πρακτική σημασία, καθώς η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης περιλαμβάνει έναν μόνο δικαστικό λειτουργό (άρθρο 127 παρ. 1 περ. α').
- **Εκτελεστότητα και ανασταλτικό αποτέλεσμα (παρ. 6).** Να προβλεφθεί ότι η εκτελεστότητα της πειθαρχικής απόφασης αναστέλλεται έως την παρέλευση της προθεσμίας άσκησης προσφυγής και, σε περίπτωση άσκησής της, έως την έκδοση απόφασης, τουλάχιστον ως προς τις βαρύτερες ποινές και ως προς την ενημέρωση του Μητρώου. Η άμεση δημοσιοποίηση της ποινής σε δημοσίως προσβάσιμο Μητρώο (άρθρο 130 παρ. 1), πριν κριθεί η νομιμότητά της, προκαλεί ανεπανόρθωτη βλάβη της επαγγελματικής φήμης σε περίπτωση μεταγενέστερης εξαφάνισης της απόφασης.
- **Παράβολο αναφοράς (παρ. 7).** Να προβλεφθεί η επιστροφή του παραβόλου στον αναφέροντα όταν η αναφορά κριθεί βάσιμη και επιβληθεί πειθαρχική ποινή, ώστε να διατηρείται ο αποτρεπτικός χαρακτήρας του έναντι των αβάσιμων καταγγελιών χωρίς να λειτουργεί ως εμπόδιο για τον πολίτη που έχει πράγματι θιγεί.

Άρθρο 136

Ο εκσυγχρονισμός του καταλόγου των πειθαρχικών παραπτωμάτων είναι θετικός, ιδίως με την προσθήκη της παραβίασης του πλαισίου προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (περ. δ'), της ακατάλληλης ή παραπλανητικής χρήσης ψηφιακών μέσων (περ. ε') και της ανακριβούς ή παραπλανητικής προβολής επαγγελματικών υπηρεσιών (περ. στ'), καθώς και με τη ρητή αναφορά στον Ευρωπαϊκό Κώδικα Δεοντολογίας Διαμεσολαβητών. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Σύνδεση των παραπτωμάτων με την άσκηση των καθηκόντων (παρ. 1 και 2 περ. β').** Να επανέλθει η διατύπωση του άρθρου 17 Β παρ. 1 ν. 4640/2019, κατά την οποία το παράπτωμα τελείται «στο πλαίσιο των καθηκόντων» του διαμεσολαβητή και συνδέεται «άρρηκτα με τη διαμεσολάβηση». Η προτεινόμενη περ. β', η οποία χαρακτηρίζει ως παράπτωμα «κάθε αναξιοπρεπή, απρεπή ή ασύμβατη προς το επάγγελμά του συμπεριφορά» χωρίς τέτοια σύνδεση, επεκτείνει τον πειθαρχικό έλεγχο στην ιδιωτική ζωή και στην εν γένει συμπεριφορά, με αξιολογικά και εξαιρετικά ασαφή κριτήρια, ενώ, δεδομένου ότι η διαμεσολάβηση ασκείται κατά κανόνα παράλληλα προς άλλο κύριο επάγγελμα, δύναται να οδηγήσει σε επικαλυπτόμενους πειθαρχικούς ελέγχους για την ίδια συμπεριφορά.
- **Χαρακτήρας της απαρίθμησης (παρ. 2).** Να διευκρινιστεί αν η απαρίθμηση είναι περιοριστική ή ενδεικτική, καθώς η φράση «ως πειθαρχικά παραπτώματα νοούνται» παραλείπει το «ιδίως» που χρησιμοποιούσε ο ν. 4640/2019, χωρίς να καθίσταται σαφής η σχέση της με τη γενική ρήτρα της παρ. 1. Η σαφήνεια είναι αναγκαία, ώστε ο διωκόμενος να δύναται να προβλέψει ποια συμπεριφορά επισύρει κύρωση.
- **Κανονιστικό περιεχόμενο της κατηγοριοποίησης (παρ. 4).** Να αντιστοιχηθούν οι τρεις κατηγορίες παραπτωμάτων προς τις ποινές του άρθρου 138 και να προσδιοριστεί, έστω

ενδεικτικά, ποια παραπτώματα υπάγονται σε κάθε κατηγορία. Άλλως η κατηγοριοποίηση παραμένει χωρίς έννομη συνέπεια, δεν περιορίζει τη διακριτική ευχέρεια του πειθαρχικού οργάνου και δεν προσφέρει προβλεψιμότητα.

- **Επαναφορά του ειδικού χαρακτηρισμού της παραβίασης αμεροληψίας και εχεμύθειας.** Να οριστεί ρητά, κατά το πρότυπο του άρθρου 17 Β παρ. 4 ν. 4640/2019, ότι η μη τήρηση των αρχών της αμεροληψίας και της εχεμύθειας συνιστά σοβαρό πειθαρχικό παράπτωμα, δεδομένου ότι πρόκειται για τις δύο θεμελιώδεις αρχές επί των οποίων στηρίζεται ο θεσμός.
- **Διόρθωση παραπομπής (παρ. 3).** Η παραπομπή στο άρθρο 8 του ν. 3528/2007 είναι ατυχής, καθώς η διάταξη εκείνη ρυθμίζει τα κωλύματα διορισμού λόγω ποινικής καταδίκης και όχι τον χαρακτηρισμό πράξεων ως πειθαρχικών παραπτωμάτων.

Άρθρο 137

Η επιμήκυνση του χρόνου αναστολής της παραγραφής από τρεις σε έξι μήνες και η επέκτασή της στην αυτεπάγγελτη έναρξη της πειθαρχικής διαδικασίας (παρ. 2) αντιμετωπίζουν πραγματικό πρόβλημα του προγενέστερου καθεστώτος. Ιδιαίτερως θετική είναι η καθιέρωση ειδικού ηλεκτρονικού μητρώου πειθαρχικών αναφορών με μοναδικό αριθμό πρωτοκόλλου, κοινοποιούμενο στον αναφέροντα και στον καταγγελλόμενο (παρ. 4), η οποία διασφαλίζει την ιχνηλασιμότητα κάθε αναφοράς. Ορθή είναι και η σύνδεση του τεκμηρίου νόμιμης κλήτευσης με τη λήψη της ειδοποίησης (παρ. 3), η οποία αποτελεί το πρότυπο προς το οποίο πρέπει να εναρμονιστεί το άρθρο 124 παρ. 4. Προτείνονται τα εξής:

- **Αφετηρία της παραγραφής (παρ. 1).** Να προβλεφθεί διπλή προθεσμία, δηλαδή βραχύτερη από τον χρόνο που η παράβαση περιήλθε σε γνώση του θιγομένου ή των πειθαρχικών οργάνων και μακρότερη αποσβεστική από την τέλεση. Η διαμεσολάβηση είναι εξ ορισμού εμπιστευτική διαδικασία, στην οποία δεν τηρούνται πρακτικά (άρθρο 78 παρ. 6 και 7), με αποτέλεσμα τα σοβαρότερα παραπτώματα, όπως η αποκρυβείσα σύγκρουση συμφερόντων του άρθρου 88, η παραβίαση της εμπιστευτικότητας ή η παραβίαση του πλαισίου προστασίας δεδομένων, να μην είναι αντιληπτά κατά τον χρόνο τέλεσής τους. Με αφετηρία την τέλεση και διετή προθεσμία, σημαντικός αριθμός παραπτωμάτων θα παραγράφεται πριν καν γίνει γνωστός.
- **Αναστολή κατά τη διάρκεια ποινικής διαδικασίας.** Να προβλεφθεί ρητά ότι η παραγραφή αναστέλλεται για όσο διαρκεί εκκρεμής ποινική διαδικασία για πράξη που συνιστά και πειθαρχικό παράπτωμα. Το άρθρο 138 παρ. 2 περ. α' απαιτεί αμετάκλητη καταδίκη για την επιβολή της οριστικής ανάκλησης της διαπίστευσης, η απόκτηση όμως αμετάκλητης καταδίκης υπερβαίνει κατά κανόνα τη διετία, με αποτέλεσμα το παράπτωμα να έχει παραγραφεί πριν καταστεί δυνατή η επιβολή της βαρύτερης ποινής που ο ίδιος ο νόμος προβλέπει για αυτό.
- **Διάρκεια και επανάληψη της αναστολής (παρ. 2).** Να διευκρινιστεί τι ισχύει μετά την πάροδο του εξαμήνου εφόσον η διαδικασία δεν έχει ολοκληρωθεί, καθώς και αν χωρεί νέα αναστολή σε περίπτωση παραπομπής στη δευτεροβάθμια επιτροπή κατά το άρθρο 135 παρ. 3, διαδικασία η οποία προϋποθέτει και γνωμοδότηση της Ολομέλειας της Κεντρικής Επιτροπής και είναι επομένως χρονοβόρα.

Άρθρο 138

Η προσθήκη της υποχρεωτικής συμμετοχής σε πρόγραμμα επανεκπαίδευσης ή δεοντολογικής εποπτείας (παρ. 1 περ. γ') είναι ιδιαιτέρως εύστοχη, καθώς εισάγει λογική αποκατάστασης και όχι αποκλειστικά τιμωρίας, αντίληψη που αρμόζει σε λειτουργήματα του οποίου η άσκηση στηρίζεται σε δεξιότητες και του οποίου τα παραπτώματα οφείλονται συχνά σε ελλιπή κατάρτιση. Θετικές είναι και η πληρέστερη κλιμάκωση της κλίμακας, η διεύρυνση του εύρους της προσωρινής ανάκλησης από έναν έως δώδεκα μήνες και η διατήρηση της δυνατότητας μη επιβολής ποινής επί ελαφράς αμέλειας (παρ. 3). Προτείνονται τα εξής:

- **Απάλειψη της υποβίβασης στην προηγούμενη βαθμίδα (παρ. 1 περ. δ').** Η ποινή είναι δογματικά εσφαλμένη, καθώς η βαθμίδα αντανακλά, κατά το άρθρο 133, αντικειμενικά και επαληθεύσιμα κριτήρια, δηλαδή έτη διαπίστευσης, αριθμό διαδικασιών και ώρες μετεκπαίδευσης, τα οποία η υποβίβαση δεν αναιρεί και δημιουργεί, επομένως, ψευδή εικόνα στα δημοσίως προσβάσιμα Μητρώα του άρθρου 130. Επιπλέον, δεν ορίζεται διάρκεια, με αποτέλεσμα η ποινή να έχει μόνιμο χαρακτήρα, ούτε ρυθμίζεται ο τρόπος ανάκτησης της βαθμίδας, ενώ σε συνδυασμό με το άρθρο 123 συνεπάγεται μόνιμο αποκλεισμό από ολόκληρη κατηγορία υποθέσεων, δηλαδή συνέπεια βαρύτερη από εκείνη της δωδεκάμηνης προσωρινής ανάκλησης, η οποία όμως κατατάσσεται υψηλότερα στην κατ' αύξουσα βαρύτητα κλίμακα της παρ. 1. Η ιεράρχηση είναι έτσι εσωτερικά ασυνεπής και θα καταστήσει ευάλωτες τις σχετικές αποφάσεις στον δικαστικό έλεγχο.
- **Αντιστοίχιση παραπτωμάτων και ποινών.** Να συνδεθεί η κατηγοριοποίηση των παραπτωμάτων σε ήσσονα, σοβαρά και ιδιαιτέρως σοβαρά (άρθρο 136 παρ. 4) με την κλίμακα των ποινών του παρόντος άρθρου και να τεθούν κριτήρια επιμέτρησης, όπως ο βαθμός υπαιτιότητας, η επανάληψη, η ζημία που προκλήθηκε και η τυχόν αποκατάστασή της. Άλλως το πειθαρχικό όργανο διαθέτει ευρύτατη και ανέλεγκτη διακριτική ευχέρεια, ενώ ο διωκόμενος στερείται κάθε προβλεψιμότητας.
- **Αποσαφήνιση της παρ. 2 περ. β'.** Να διευκρινιστεί αν για τη θεμελίωση της οριστικής ανάκλησης απαιτούνται τουλάχιστον δύο διακριτές ποινές προσωρινής ανάκλησης με συνολική διάρκεια άνω των έξι μηνών εντός τριετίας, όπως υποδηλώνει η φράση «κατ' επανάληψη», ή αν αρκεί μία και μόνη εξάμηνη ποινή.
- **Κόστος της επανεκπαίδευσης (παρ. 1 περ. γ').** Να ρυθμιστεί ποιος επιβαρύνεται με τη δαπάνη του προγράμματος, το οποίο παρέχεται από φορείς που λειτουργούν έναντι αμοιβής. Η σιωπή του νόμου συνεπάγεται ότι η δαπάνη βαρύνει τον τιμωρηθέντα, προσθέτοντας στην ποινή οικονομική επιβάρυνση μη ρητά προβλεπόμενη, η οποία δύναται να είναι σημαντική και άνιση ανάλογα με τον φορέα.

Άρθρο 139

Η αρχή ότι το κύρος της συμφωνίας δεν θίγεται από την ποινή που επιβλήθηκε στον διαμεσολαβητή (παρ. 2) είναι ορθή και αναγκαία για την ασφάλεια των συναλλαγών. Ιδιαιτέρως εύστοχη είναι η παρ. 3, η οποία συνδέει την επανεγγραφή μετά τη λήξη προσωρινής ανάκλησης με την ολοκλήρωση της επανεκπαίδευσης ή της δεοντολογικής εποπτείας, ενισχύοντας τη λογική αποκατάστασης. Προτείνονται τα εξής:

- **Εκκρεμείς διαδικασίες.** Να ρυθμιστεί η τύχη των διαμεσολαβήσεων που βρίσκονται σε εξέλιξη κατά τον χρόνο που η ποινή καθίσταται εκτελεστή, με πρόβλεψη είτε ομαλής μεταβίβασης της υπόθεσης σε άλλον διαμεσολαβητή είτε, με τη συναίνεση των μερών, ολοκλήρωσης διαδικασίας ευρισκόμενης σε τελικό στάδιο. Επισημαίνεται ότι ο Κώδικας αντιμετωπίζει το αντίστοιχο ζήτημα στην ηπιότερη περίπτωση της οικειοθελούς παραίτησης, εξαιρώντας ρητά από την αυτοδίκαιη παύση των καθηκόντων την υποχρέωση ολοκλήρωσης εκκρεμών διαδικασιών (άρθρο 141 παρ. 1).
- **Προθεσμίες επανεγγραφής (παρ. 3).** Να οριστούν η προθεσμία υποβολής της αίτησης, η προθεσμία εντός της οποίας αποφαινεται η Επιτροπή Μητρώου και η συνέπεια της άπρακτης παρέλευσής της, κατά το πρότυπο των άρθρων 124 παρ. 6 και 130 παρ. 5. Άλλως ο διαμεσολαβητής που εξέτισε την ποινή του ενδέχεται να παραμείνει εκτός Μητρώων επ' αόριστον λόγω διοικητικής αδράνειας, με αποτέλεσμα η προσωρινή ανάκληση να μετατρέπεται εκ των πραγμάτων σε οριστική.
- **Διαγραφή της μνείας μετά την επανεγγραφή (παρ. 4).** Να προβλεφθεί ρητά ότι η αναφορά στην επιβληθείσα προσωρινή ανάκληση διαγράφεται από τα Μητρώα μετά την επανεγγραφή, δεδομένου ότι αυτά είναι δημοσίως προσβάσιμα κατά το άρθρο 130 παρ. 1 και ότι η μόνιμη διατήρηση της μνείας θα λειτουργούσε ως πρόσθετη κύρωση αόριστης διάρκειας, μη προβλεπόμενη στο άρθρο 138.

Άρθρο 140

Η δημοσίευση των πειθαρχικών αποφάσεων σε ανωνυμοποιημένη μορφή (παρ. 1) είναι από τις πλέον εύστοχες ρυθμίσεις του Κεφαλαίου, καθώς διασφαλίζει τη διαφάνεια της πειθαρχικής λειτουργίας, δημιουργεί σώμα πειθαρχικής νομολογίας που επιτρέπει στους διαμεσολαβητές να γνωρίζουν πώς ερμηνεύονται στην πράξη οι υποχρεώσεις τους, και ταυτοχρόνως προστατεύει τον τιμωρηθέντα από δημόσια διαπόμπευση. Θετική είναι και η δυνατότητα έκδοσης δεοντολογικών οδηγιών με προληπτικό σκοπό (παρ. 2). Προτείνονται τα εξής:

- **Χρόνος δημοσίευσης (παρ. 1).** Να οριστεί ρητά ότι η δημοσίευση διενεργείται μετά την παρέλευση της προθεσμίας άσκησης προσφυγής ή, σε περίπτωση άσκησής της, μετά την έκδοση απόφασης επ' αυτής. Η δημοσίευση απόφασης η οποία μεταγενέστερα εξαφανίζεται δικαστικά δημιουργεί κατάσταση δυσχερώς αναστρέψιμη, ακόμη και σε ανωνυμοποιημένη μορφή, καθώς στον περιορισμένο κύκλο των διαμεσολαβητών η ταυτοποίηση είναι συχνά ευχερής από τα πραγματικά περιστατικά.
- **Χρόνος διατήρησης και διαγραφή.** Να προβλεφθούν ο χρόνος διατήρησης των δημοσιευμένων αποφάσεων και η διαδικασία διαγραφής τους, ζήτημα που ανακύπτει τόσο από τη σκοπιά της προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα όσο και από εκείνη της αναλογικότητας, δεδομένου ότι η επ' αόριστον διατήρηση λειτουργεί ως πρόσθετη κύρωση.
- **Έκταση της ανωνυμοποίησης.** Να διευκρινιστεί ότι αυτή καλύπτει, πέραν του ονόματος του διαμεσολαβητή, και τα στοιχεία των μερών και της υπόθεσης. Οι πειθαρχικές αποφάσεις στηρίζονται σε περιστατικά προερχόμενα από εμπιστευτική διαδικασία, οπότε πλημμελής ανωνυμοποίηση θα έθιγε την εμπιστευτικότητα των άρθρων 78 παρ. 6 και 7 έναντι των μερών, τα οποία ουδεμία ευθύνη φέρουν για το παράπτωμα.

- **Διαβούλευση επί των δεοντολογικών οδηγιών (παρ. 2).** Να προβλεφθεί ότι πριν από την έκδοσή τους ζητείται η γνώμη των επαγγελματικών φορέων των διαμεσολαβητών, κατ'αντιστοιχία προς την πρόταση που διατυπώνεται στο σχόλιο επί του άρθρου 128.

Άρθρο 141

Η εξαίρεση της υποχρέωσης ολοκλήρωσης εκκρεμών διαδικασιών από την αυτοδίκαιη παύση των καθηκόντων (παρ. 1) είναι ορθή και προστατεύει τα μέρη που έχουν ήδη εμπλακεί σε διαδικασία διαμεσολάβησης. Προτείνονται τα εξής:

- **Διάρκεια και άρση της αναστολής (παρ. 3).** Να οριστούν ανώτατη διάρκεια της αναστολής και διαδικασία άρσης της, ώστε να μην παραμένει ο διαμεσολαβητής επ' αόριστον σε καθεστώς αναστολής εξακολουθώντας να εμφανίζεται στα Μητρώα, με ασάφεια τόσο για τα μέρη όσο και για την Επιτροπή Μητρώου κατά τη σειρά διορισμού. Να διευκρινιστεί επίσης αν ο τελών σε αναστολή εξαιρείται αυτομάτως από τη σειρά διορισμού, ώστε να μην τεκμαίρεται αδράνεια κατά το άρθρο 124.
- **Βαθμίδα μετά την επανεγγραφή (παρ. 2).** Να διευκρινιστεί αν ο επανεγγραφόμενος ανακτά τη βαθμίδα πιστοποίησης που κατείχε κατά τον χρόνο της παραίτησης ή αν κατατάσσεται εκ νέου στη Γ', ζήτημα με σοβαρές συνέπειες δεδομένου ότι από τη βαθμίδα εξαρτάται, κατά το άρθρο 123, η πρόσβαση σε κατηγορίες υποθέσεων, και το οποίο συνδέεται με την αδιευκρίνιστη έννοια της «ενεργής διαπίστευσης» του άρθρου 133.
- **Παραίτηση κατά τη διάρκεια πειθαρχικής διαδικασίας.** Να ρυθμιστεί ρητά αν η υποβολή αίτησης παραίτησης αναστέλλει ή τερματίζει εκκρεμή πειθαρχική διαδικασία, δεδομένου ότι η παρ. 1 ορίζει αυτοδίκαιη παύση των καθηκόντων από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης, καθώς και αν η παραίτηση υπό τις συνθήκες αυτές επηρεάζει τη δυνατότητα επανεγγραφής της παρ. 2.

Άρθρο 142

Η μετατροπή της έκθεσης πεπραγμένων από τετραμηνιαία δήλωση του ίδιου του διαμεσολαβητή σε ετήσια αυτόματη εξαγωγή δεδομένων μέσω της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης Διαμεσολάβησης είναι ιδιαιτέρως θετική, καθώς απαλλάσσει τον διαμεσολαβητή από επαναλαμβανόμενη γραφειοκρατική υποχρέωση και διασφαλίζει την ακρίβεια και τη μη χειραγωγισιμότητα της πληροφορίας. Ορθές είναι και η πρόσβαση κάθε διαμεσολαβητή στην ατομική του καρτέλα με δυνατότητα ελέγχου (παρ. 3) και η διατήρηση της υποχρέωσης εξαγωγής έκθεσης ανεξαρτήτως του αν διενεργήθηκαν διαμεσολαβήσεις (παρ. 6). Προτείνονται τα εξής:

- **Αξιοποίηση των ωρών διαμεσολάβησης.** Επισημαίνεται ότι η έκθεση περιλαμβάνει ήδη, κατά την περ. β' της παρ. 2, τη διάρκεια κάθε διαμεσολάβησης. Τα δεδομένα δηλαδή που αποτυπώνουν την πραγματική άσκηση του λειτουργήματος συλλέγονται αυτομάτως, γεγονός που ενισχύει την πρόταση που διατυπώνεται στο σχόλιο επί του άρθρου 133, ότι δηλαδή το κριτήριο του αριθμού των διαδικασιών είναι εγγενώς ακατάλληλο και, εφόσον διατηρηθεί οποιαδήποτε ποσοτική μέτρηση, αυτή πρέπει να στηρίζεται στις ώρες.
- **Διαδικασία διόρθωσης (παρ. 3).** Να προβλεφθεί ρητά η διαδικασία που ακολουθείται όταν ο διαμεσολαβητής διαπιστώσει, κατά τον έλεγχο της ατομικής του καρτέλας, σφάλμα ή έλλειψη

στην αυτομάτως εξαγόμενη έκθεση, καθώς και η προθεσμία εντός της οποίας η Επιτροπή Μητρώου αποφαίνεται.

- **Δυσλειτουργία του συστήματος.** Να ρυθμιστεί τι ισχύει όταν η Ενιαία Ψηφιακή Πύλη δεν λειτουργεί κατά τον χρόνο εξαγωγής της έκθεσης, δεδομένου ότι το άρθρο 156 παρ. 3 ρυθμίζει το ζήτημα μόνο μεταβατικά, έως την έναρξη λειτουργίας της.
- **Δημοσιοποίηση συγκεντρωτικών στοιχείων (παρ. 5).** Να προβλεφθεί ρητά και όχι δυνητικά η δημοσίευση των συγκεντρωτικών και ανωνυμοποιημένων στατιστικών στοιχείων, ώστε να είναι προσβάσιμα στην επιστημονική κοινότητα και στους ίδιους τους διαμεσολαβητές. Η έλλειψη αξιόπιστων στατιστικών δεδομένων υπήρξε διαχρονικά εμπόδιο στην τεκμηριωμένη αξιολόγηση του θεσμού.

Άρθρο 143

Η ρητή πρόβλεψη δυνατότητας σύστασης εταιρειών διαπιστευμένων διαμεσολαβητών με αποκλειστικό σκοπό την παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης (παρ. 1) είναι θετική και ανταποκρίνεται σε πραγματική ανάγκη, καθώς η οργανωμένη άσκηση του λειτουργήματος προσφέρει διοικητική υποστήριξη, κατάλληλες υποδομές, δυνατότητα συνδιαμεσολάβησης σε σύνθετες υποθέσεις και θεσμική συνέχεια. Προτείνονται τα εξής:

- **Διοίκηση και εκπροσώπηση (παρ. 2).** Να αποσαφηνιστεί ότι η διοίκηση και η εκπροσώπηση της εταιρείας δεν επιφυλάσσονται αποκλειστικά σε διαμεσολαβητές με δικηγορική ιδιότητα. Η προτεινόμενη διατύπωση επιδέχεται ερμηνεία που θα απέκλειε από τη διοίκηση τους μη νομικούς διαμεσολαβητές, τους οποίους όμως ο Κώδικας δέχεται ισότιμα στο άρθρο 132 παρ. 1, χωρίς περιορισμό γνωστικού αντικείμενου, αναγνωρίζοντας ότι η διαμεσολάβηση δεν αποτελεί νομική λειτουργία. Ο αποκλεισμός τους από τη διοίκηση εταιρείας της οποίας δύνανται να είναι εταίροι θα συνιστούσε περιορισμό της επαγγελματικής ελευθερίας (άρθρο 5 παρ. 1 Σ) και διάκριση βάσει του βασικού επαγγέλματος, χωρίς δικαιολογητικό λόγο αναγόμενο στη φύση του λειτουργήματος, ενώ θα έπληττε ιδίως τις ειδικές μορφές διαμεσολάβησης, όπως η κτηματολογική και η εμπορική, όπου η τεχνική ή οικονομική εξειδίκευση αποτελεί το βασικό συγκριτικό πλεονέκτημα. Προτείνεται διατύπωση κατά την οποία η εταιρεία διοικείται και εκπροσωπείται από έναν ή περισσότερους εταίρους ή μετόχους που είναι διαπιστευμένοι διαμεσολαβητές, με εφαρμογή των άρθρων 49 έως 56 του Κώδικα Δικηγόρων όταν πρόκειται για δικηγορική εταιρεία.
- **Σύγκρουση συμφερόντων σε εταιρικό επίπεδο.** Να διευκρινιστεί πώς εφαρμόζεται το άρθρο 88 στον νέο αυτό εταιρικό τύπο, δηλαδή αν το κώλυμα ενός μέλους καταλαμβάνει το σύνολο της εταιρείας και αν επιτρέπονται μέτρα εσωτερικού αποκλεισμού πρόσβασης στις πληροφορίες της διαδικασίας, σε συνδυασμό με την πρόταση που διατυπώνεται στο σχόλιο επί του άρθρου 88.
- **Ευθύνη.** Να ρυθμιστεί αν για τις πράξεις ή παραλείψεις του διαμεσολαβητή κατά την άσκηση των καθηκόντων του ευθύνεται ο ίδιος, η εταιρεία ή αμφότεροι εις ολόκληρον, και πώς η ευθύνη αυτή συνδυάζεται με τον περιορισμό του άρθρου 78 παρ. 8. Το ζήτημα συνδέεται με την απουσία υποχρεωτικής ασφάλισης επαγγελματικής ευθύνης, η οποία θα ήταν στην εταιρική μορφή ακόμη πιο αναγκαία, δεδομένης της δυνατότητας συγκέντρωσης μεγαλύτερου όγκου υποθέσεων.

- **Σχέση με το άρθρο 121.** Να διευκρινιστεί αν η εταιρεία διαμεσολαβητών δύναται να οργανώνει υπηρεσίες θεσμικής εμπορικής διαμεσολάβησης, σε συνδυασμό με την πρόταση που διατυπώνεται στο σχόλιο επί του άρθρου εκείνου για την ένταξη των ιδιωτικών φορέων στο θεσμικό πλαίσιο.

Κεφάλαια Η'–Θ' – Κατάρτιση, φορείς, εκπαιδευτές, μεταβατικές διατάξεις (άρθρα 144–156)

Άρθρο 144

Η διατήρηση της απαίτησης τίτλου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης χωρίς περιορισμό γνωστικού αντικειμένου είναι ορθή και συνεπής προς το άρθρο 132 παρ. 1. Προτείνονται τα εξής:

- **Χρόνος ελέγχου των ποινικών κωλυμάτων.** Να μεταφερθεί η απαίτηση προσκόμισης αποσπάσματος ποινικού μητρώου στο στάδιο της διαπίστευσης, δηλαδή στα δικαιολογητικά συμμετοχής στις εξετάσεις του άρθρου 153, με διατήρηση, το πολύ, υπεύθυνης δήλωσης κατά την αίτηση εγγραφής στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Ο υποψήφιος που υποβάλλει αίτηση σε Φορέα Κατάρτισης δεν ζητεί να ασκήσει το λειτούργημα αλλά να παρακολουθήσει εκπαιδευτικό πρόγραμμα, ενώ η προτεινόμενη ρύθμιση αναθέτει σε ιδιωτικό εκπαιδευτικό φορέα τη συλλογή και επεξεργασία δεδομένων ιδιαίτερης κατηγορίας κατά το άρθρο 10 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων, καθώς και την αξιολόγηση της συνδρομής νομικών κωλυμάτων, έργο ξένο προς την αποστολή του. Να διευκρινιστεί επίσης τι ισχύει όταν το κώλυμα ανακύψει μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσης και πριν από τη διαπίστευση.
- **Υποψήφιοι μη νομικοί.** Να ρυθμιστεί η πρόσβαση στο αυτοτελές τμήμα νομικής κατάρτισης του άρθρου 150 παρ. 2, δηλαδή πού και πώς υποβάλλεται η σχετική αίτηση και αν αυτό προηγείται ή έπεται της βασικής εκπαίδευσης, δεδομένου ότι η επιτυχής ολοκλήρωσή του αποτελεί, κατά το άρθρο 153 παρ. 2, προϋπόθεση συμμετοχής στο δεύτερο στάδιο των εξετάσεων.
- **Εύλογες προσαρμογές για άτομα με αναπηρία.** Να προβλεφθούν ρητά εύλογες προσαρμογές κατά τη διεξαγωγή της εκπαίδευσης και των εξετάσεων διαπίστευσης του άρθρου 153, οι οποίες περιλαμβάνουν γραπτή και προφορική δοκιμασία με προσομοιώσεις. Ο Κώδικας απαιτεί μεν από τον Φορέα Κατάρτισης αποτύπωση της προσβασιμότητας του χώρου (άρθρο 147 παρ. 1 περ. ε'), δεν περιέχει όμως καμία πρόβλεψη για τη διεξαγωγή της ίδιας της εκπαίδευσης και των εξετάσεων, υποχρέωση απορρέουσα από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (ν. 4074/2012).

Άρθρο 145

Η αύξηση του ελάχιστου αριθμού εκπαιδευτών ανά εκπαιδευτικό κύκλο από δύο σε τρεις (παρ. 6) βελτιώνει την αναλογία εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων σε εκπαίδευση της οποίας το ήμισυ τουλάχιστον αφιερώνεται, κατά το άρθρο 150 παρ. 4, σε πρακτική άσκηση και προσομοιώσεις, όπου η παρουσία περισσότερων εκπαιδευτών επιτρέπει ουσιαστική ανατροφοδότηση. Επισημαίνεται πάντως ότι η μεταβολή συνεπάγεται αύξηση του λειτουργικού κόστους, η οποία θα μετακυλιστεί στα δίδακτρα των υποψηφίων, και ότι θα ήταν σκόπιμη η μεταβατική πρόβλεψη επαρκούς χρόνου προσαρμογής για τους υφιστάμενους Φορείς. Ιδιαίτερως εύστοχη είναι η μηνιαία γνωστοποίηση των

βασικών στοιχείων των προγραμμάτων στην Επιτροπή Ελέγχου Φορέων Κατάρτισης (παρ. 7), η οποία μετατρέπει την εποπτεία από περιοδική, στηριζόμενη στην ετήσια έκθεση του άρθρου 147 παρ. 7, σε συνεχή και ουσιαστική, επιτρέποντας τον έγκαιρο εντοπισμό αποκλίσεων, όπως η υπέρβαση του ανώτατου αριθμού εκπαιδευομένων ή η απασχόληση μη πιστοποιημένων εισηγητών. Θετική είναι και η ρητή αναγνώριση, στην παρ. 8, της δυνατότητας των Φορέων να οργανώνουν προγράμματα καθοδήγησης για τους αποφοίτους τους, η οποία συνδέει την εκπαίδευση με την επαγγελματική ένταξη. Προτείνονται τα εξής:

- **Καθήκοντα και προσόντα των Διευθυντών (παρ. 3).** Να προσδιοριστούν τα καθήκοντα του Διευθυντή Φορέα και του Διευθυντή Κατάρτισης και να διευκρινιστεί αν απαιτείται εξειδίκευση στη διαμεσολάβηση, ιδίως για τον δεύτερο, ο οποίος ευθύνεται για το εκπαιδευτικό περιεχόμενο. Η προτεινόμενη απαίτηση εξαντλείται σε τίτλο σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σε αντίθεση με τα αναλυτικά και σωρευτικά προσόντα που το άρθρο 146 θέτει για τους εκπαιδευτές.
- **Διόρθωση παραπομπής (παρ. 8).** Η παραπομπή στα προγράμματα καθοδήγησης «της περ. γ) του άρθρου 152» είναι εσφαλμένη, καθώς το άρθρο 152 δεν διαρθρώνεται σε περιπτώσεις αλλά σε παραγράφους. Πρόκειται για ένα ακόμη σφάλμα εσωτερικής παραπομπής που εντοπίζεται στο Μέρος Γ', μετά, μεταξύ άλλων, τα άρθρα 77, 84, 89, 109, 125, 129, 130 και 133, γεγονός που καθιστά επιτακτικό τον συνολικό νομοτεχνικό έλεγχο του σχεδίου πριν από την ψήφιση.

Άρθρο 146

Η επιδίωξη ποιοτικής αναβάθμισης του εκπαιδευτικού σώματος είναι θεμιτή, καθώς η ποιότητα της εκπαίδευσης κρίνει την ποιότητα του ίδιου του θεσμού. Οι επιλεγείσες όμως απαιτήσεις δημιουργούν φραγμούς στην άσκηση της δραστηριότητας του εκπαιδευτή και εγείρουν ζητήματα συνταγματικότητας και συμβατότητας με το ενωσιακό δίκαιο. Προτείνονται τα εξής:

- **Διαζευκτικός χαρακτήρας του ουσιαστικού κριτηρίου (περ. γ') και μεταβατικό καθεστώς.** Να επανέλθει η δομή του άρθρου 22 παρ. 6 ν. 4640/2019, δηλαδή να αρκεί **είτε** η κατοχή μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου στον τομέα της εναλλακτικής επίλυσης διαφορών ή σε συναφή επιστημονικό κλάδο **είτε** η συμπλήρωση εκατόν εξήντα ωρών αποδεδειγμένης μετεκπαίδευσης **είτε** η αποδεδειγμένη εμπειρία ως εκπαιδευτή διαμεσολαβητών. Η σώρευση των απαιτήσεων, σε συνδυασμό με την κατάργηση της διδακτικής εμπειρίας ως αυτοτελούς προσόντος, αποκλείει εκπαιδευτές με πολυετή και αποδεδειγμένη διδακτική δραστηριότητα, οι οποίοι εκπαιδευσαν σημαντικό μέρος του σημερινού σώματος διαμεσολαβητών, χωρίς να συνεκτιμάται το πραγματικό τους έργο. Είναι εξάλλου αντιφατικό να μην αναγνωρίζεται η πραγματική διδακτική εμπειρία, ενώ η ιδιότητα του βοηθού εκπαιδευτή της περ. δ' θεωρείται επαρκής. Η προτεινόμενη διατύπωση πάσχει, σε κάθε περίπτωση, από συντακτική αμφισημία, καθώς δεν προκύπτει αν η απαίτηση των εκατόν εξήντα ωρών συνδέεται μόνο με τον τίτλο σε συναφή κλάδο ή και με τον τίτλο στην εναλλακτική επίλυση διαφορών. Δεδομένου δε ότι από την ερμηνεία εξαρτάται η δυνατότητα άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας, η ασάφεια πρέπει οπωσδήποτε να αρθεί.
- **Το μεταβατικό καθεστώς, ως έχει, εισάγει διάκριση.** Το άρθρο 155 παρ. 10 διασφαλίζει τους εκπαιδευτές που ασκούν ήδη νομίμως το έργο τους κατά την έναρξη ισχύος του Κώδικα, οι οποίοι, κατά τον προφανή σκοπό της διάταξης, εγγράφονται στο Μητρώο Εκπαιδευτών χωρίς

να απαιτείται η πλήρωση των νέων σωρευτικών προσόντων, ενώ κάθε νεοεισερχόμενος οφείλει να τα πληροί στο σύνολό τους.

- **Προτείνεται συνεπώς η έναρξη ισχύος των νέων προσόντων του άρθρου 146 να μετατεθεί κατά δύο τουλάχιστον έτη από τη δημοσίευση του Κώδικα**, ώστε όσοι αποκτήσουν εντός της περιόδου αυτής την ιδιότητα του εκπαιδευτή υπό το ισχύον καθεστώς να υπαχθούν στην ίδια μεταχείριση με τους ήδη δραστηριοποιούμενους. Η λύση αυτή διασφαλίζει την ομαλή προσαρμογή της αγοράς εκπαίδευσης, σέβεται την προστατευόμενη εμπιστοσύνη όσων έχουν ήδη επενδύσει στην απόκτηση των απαιτούμενων κατά το ισχύον δίκαιο προσόντων και αποτρέπει τη δημιουργία κλειστού κύκλου. **Εφόσον δεν γίνει δεκτή ούτε η επαναφορά του διαζευκτικού χαρακτήρα ούτε η μετάθεση της έναρξης ισχύος, τα νέα σωρευτικά προσόντα πρέπει να ισχύουν αδιακρίτως για το σύνολο των εκπαιδευτών, περιλαμβανομένων των ήδη ασκούντων το έργο τους.** Η ενδιάμεση λύση, δηλαδή η επιβολή των αυστηρότερων κριτηρίων αποκλειστικά στους νεοεισερχόμενους με ταυτόχρονη εξαίρεση των υφιστάμενων, είναι εκείνη που δεν αντέχει σε έλεγχο ισότητας και αναλογικότητας.
- **Πιστοποίηση εκπαιδευτικής επάρκειας (περ. β').** Διατηρείται ορθά η δυνατότητα πλήρωσης της προϋπόθεσης με πιστοποίηση εκπαιδευτικής επάρκειας ενηλίκων από τον Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π. Προτείνεται όμως να αναγνωρίζεται ρητά ως επαρκής και η πιστοποίηση εκπαιδευτικής επάρκειας στη διαμεσολάβηση, εφόσον προέρχεται από πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτών διαμεσολάβησης διάρκειας τουλάχιστον σαράντα ωρών, ημεδαπού ή αλλοδαπού φορέα εγκεκριμένου από την Επιτροπή Ελέγχου Φορέων Κατάρτισης. Η πρόβλεψη ελάχιστης διάρκειας είναι αναγκαία, διότι άλλως η έννοια της πιστοποίησης παραμένει αόριστη και εξαρτάται εξ ολοκλήρου από την κανονιστική πράξη του άρθρου 154 παρ. 1 περ. ε', η οποία δεν υπόκειται σε προθεσμία έκδοσης.
- **Επίτιμοι εκπαιδευτές (παρ. 2).** Η διάταξη επιτρέπει σε «διαμεσολαβητές εγνωσμένου κύρους με αποδεδειγμένη επαγγελματική εμπειρία» να καλύπτουν έως το είκοσι πέντε τοις εκατό των συνολικών ωρών, χωρίς να πληρούν κανένα από τα προσόντα της παρ. 1. Ο όρος «εγνωσμένου κύρους» δεν ορίζεται, δεν συνδέεται με επαληθεύσιμα κριτήρια και δεν προσδιορίζεται ποιο όργανο και με ποια διαδικασία τον διαπιστώνει, ενώ ούτε η «αποδεδειγμένη επαγγελματική εμπειρία» συνοδεύεται από ελάχιστο αριθμό ετών ή διαδικασιών. Ως προς την έκταση, το είκοσι πέντε τοις εκατό των ογδόντα ωρών του άρθρου 150 παρ. 1 αντιστοιχεί σε είκοσι ώρες, δηλαδή σε χρόνο σχεδόν ισοδύναμο με εκείνον καθενός από τους τρεις τακτικούς εκπαιδευτές που απαιτεί το άρθρο 145 παρ. 6. Έτσι, η εξαίρεση παύει να λειτουργεί ως εξαίρεση και μετατρέπεται σε παράλληλη οδό πρόσβασης στη διδασκαλία χωρίς τυπικά προσόντα. Η αντίφαση με την παρ. 1 είναι προφανής, καθώς αποκλείονται εκπαιδευτές με πολυετή διδακτική εμπειρία ή κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου, ενώ επιτρέπεται η ανάθεση του ενός τετάρτου του προγράμματος σε πρόσωπα χωρίς κανένα διδακτικό ή άλλο προσόν στη διαμεσολάβηση ή την εναλλακτική επίλυση διαφορών. Προτείνεται, επομένως, ουσιώδης περιορισμός του ποσοστού, προσδιορισμός μετρήσιμων κριτηρίων και έγκριση της συμμετοχής από την Επιτροπή Ελέγχου Φορέων Κατάρτισης, με ρητή διευκρίνιση ότι αφορά συμπληρωματική και όχι αυτοτελή διδασκαλία των βασικών ενοτήτων.

Άρθρο 147

Η ενίσχυση της εποπτείας των Φορέων Κατάρτισης είναι θετική, ιδίως με την υποχρέωση περιγραφής συστήματος αξιολόγησης του προγράμματος από τους εκπαιδευομένους (παρ. 1 περ. θ'), την ενσωμάτωση της επιτόπιας επιθεώρησης στα κριτήρια αξιολόγησης (παρ. 4 περ. ε') και, κυρίως, τη δυνατότητα ελέγχου της λειτουργίας του Φορέα μέσω μέλους της Επιτροπής κατά τη διάρκεια των εκπαιδεύσεων (παρ. 6). Οι ρυθμίσεις αυτές, σε συνδυασμό με τη μηνιαία γνωστοποίηση του άρθρου 145 παρ. 7, μετατρέπουν την εποπτεία από τυπικό έλεγχο δικαιολογητικών σε ουσιαστικό έλεγχο του εκπαιδευτικού έργου. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Πρόβλεψη για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.** Οι απαιτήσεις των περ. ε' και στ' της παρ. 1 είναι αμιγώς κτιριακές και αφορούν αποκλειστικά τη διά ζώσης εκπαίδευση, ενώ ο ίδιος ο Κώδικας τη δέχεται μόνο για πενήντα από τις ογδόντα ώρες (άρθρο 150 παρ. 1) και προβλέπει υποχρεωτικά ασύγχρονη εκπαίδευση μέσω ψηφιακής πλατφόρμας για το τμήμα νομικής κατάρτισης των μη νομικών (άρθρο 150 παρ. 2). Προτείνεται να θεσπιστούν προδιαγραφές για τα ψηφιακά μέσα, την πλατφόρμα, την ταυτοποίηση των συμμετεχόντων και την καταγραφή της παρακολούθησης, και να προσαρμοστούν αναλόγως οι κτιριακές απαιτήσεις, ώστε να μην επιβαρύνονται με περιττό κόστος Φορείς που αξιοποιούν σύγχρονες μεθόδους και να μην παραμένει η ποιότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αρρύθμιστη.
- **Προθεσμία και συνέπειες της αξιολόγησης (παρ. 4).** Να οριστεί προθεσμία εντός της οποίας η Επιτροπή Ελέγχου Φορέων Κατάρτισης ολοκληρώνει την αξιολόγηση και αποφαινεται επί της αίτησης, καθώς και η συνέπεια της άπρακτης παρέλευσής της, κατά το πρότυπο του άρθρου 130 παρ. 5, το οποίο προβλέπει εξηκονθήμερη προθεσμία με σιωπηρή αποδοχή. Η προτεινόμενη ρύθμιση τάσσει προθεσμία μόνο για τον έλεγχο πληρότητας του φακέλου, αφήνοντας τον αιτούντα εκτεθειμένο σε διοικητική αδράνεια αόριστης διάρκειας.
- **Κόστος εισόδου.** Το παράβολο των χιλίων πεντακοσίων ευρώ (περ. η') και το ασφαλιστήριο αστικής ευθύνης διακοσίων χιλιάδων ευρώ (περ. ζ') προστίθενται πλέον στην αυξημένη απαίτηση τριών εκπαιδευτών ανά κύκλο (άρθρο 145 παρ. 6) και στα αυστηρότερα προσόντα του άρθρου 146. Προτείνεται η επανεξέταση του συνολικού κόστους εισόδου, το οποίο, σε συνδυασμό με τη δυσχέρεια εξεύρεσης εκπαιδευτών που πληρούν τα νέα κριτήρια, ενδέχεται να οδηγήσει σε συρρίκνωση της εκπαιδευτικής προσφοράς, ιδίως στην περιφέρεια.
- **Διόρθωση παραπομπής (παρ. 10).** Η τροποποίηση των όρων και προϋποθέσεων αδειοδότησης παραπέμπει στο άρθρο 152, το οποίο ρυθμίζει τα προγράμματα καθοδήγησης, ενώ η οικεία εξουσιοδότηση περιέχεται στην περ. ζ' της παρ. 1 του άρθρου 154. Πρόκειται για ένα ακόμη σφάλμα εσωτερικής παραπομπής στο Μέρος Γ'.

Άρθρο 148

Η αντικατάσταση της αναλυτικής απαρίθμησης πτωχευτικών πιστοποιητικών από το ενιαίο πιστοποιητικό δικαστικής φερεγγυότητας (περ. δ') απλοποιεί τη διαδικασία και μειώνει τη γραφειοκρατική επιβάρυνση του αιτούντος. Προτείνονται τα εξής:

- **Κώλυμα λόγω παραπομπής με τελεσίδικο βούλευμα (περ. α' υποπερ. αβ').** Να περιοριστεί το κώλυμα στην αμετάκλητη καταδίκη και να απαλειφθεί η αναφορά στην παραπομπή με τελεσίδικο βούλευμα. Η παραπομπή δεν συνιστά κρίση περί ενοχής και ο παραπεμπόμενος ενδέχεται να απαλλαγεί, οπότε ο αποκλεισμός του από την άσκηση οικονομικής

δραστηριότητας βάσει κατηγορίας που δεν έχει κριθεί εγείρει ζήτημα ως προς το τεκμήριο αθωότητας (άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, άρθρο 48 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων). Επισημαίνεται η ασυνέπεια εντός του ίδιου Κώδικα, καθώς το άρθρο 132 παρ. 3, για τα κωλύματα άσκησης του λειτουργήματος του διαμεσολαβητή, παραπέμπει μόνο στο άρθρο 8 του ν. 3528/2007 και δεν περιλαμβάνει την παραπομπή με βούλευμα. Εφόσον πάντως διατηρηθεί, να προβλεφθεί ρητά η άρση του κωλύματος σε περίπτωση απαλλαγής.

- **Μεταγενέστερη επέλευση κωλύματος.** Να προβλεφθούν υποχρέωση γνωστοποίησης κάθε μεταβολής των δηλωθέντων στοιχείων και η διαδικασία που ακολουθείται όταν κώλυμα ανακύψει μετά τη χορήγηση της άδειας. Το άρθρο 147 παρ. 8 ρυθμίζει μόνο την περίπτωση αρχικώς ανακριβών στοιχείων, ενώ για το Μητρώο Εκπαιδευτών ο Κώδικας είναι σαφέστερος, προβλέποντας στο άρθρο 131 παρ. 5 περ. β' διαγραφή σε περίπτωση απώλειας ή μη διατήρησης οποιασδήποτε προϋπόθεσης, με προηγούμενη ακρόαση του ενδιαφερομένου.

Άρθρο 149

Η απαίτηση προσκόμισης του καταστατικού, από το οποίο προκύπτει ο σκοπός του νομικού προσώπου, αποκτά αυξημένη σημασία υπό το νέο καθεστώς, καθώς το άρθρο 145 παρ. 1 περ. α' απαιτεί κύριο σκοπό την παροχή εκπαίδευσης στη διαμεσολάβηση. Θετική είναι και η απλοποίηση των πτωχευτικών πιστοποιητικών με το ενιαίο πιστοποιητικό δικαστικής φερεγγυότητας. Προτείνονται τα εξής:

- **Έλεγχος του ιστορικού του νομικού προσώπου.** Να προστεθεί στην παρ. 1 αυτοτελής υποχρέωση δήλωσης ότι δεν έχει επιβληθεί στο νομικό πρόσωπο η διοικητική κύρωση της ανάκλησης άδειας ίδρυσης ή λειτουργίας για ίδιον ή άλλον ιδιωτικό φορέα εκπαίδευσης και κατάρτισης κατά την τελευταία δεκαετία. Η πρόβλεψη υπήρχε ρητά στην υποπερ. εε' της περ. α' της παρ. 2 του άρθρου 25 ν. 4640/2019 και απωλέσθηκε με τη γενική παραπομπή της παρ. 2 στο άρθρο 148, η οποία μεταφέρει μόνο τις προϋποθέσεις που αφορούν το φυσικό πρόσωπο του εκπροσώπου. Άλλως, νομικό πρόσωπο του οποίου η άδεια ανακλήθηκε δύναται να υποβάλει νέα αίτηση, αρκεί να ορίσει νόμιμο εκπρόσωπο χωρίς κωλύματα.
- **Επέκταση του ελέγχου στους εταίρους και μετόχους.** Ο έλεγχος των κωλυμάτων περιορίζεται στον νόμιμο εκπρόσωπο, χωρίς καμία πρόβλεψη για τα πρόσωπα που ελέγχουν πραγματικά το νομικό πρόσωπο. Πρόσωπο στο οποίο επιβλήθηκε ανάκληση άδειας ή το οποίο έχει καταδικαστεί για αδίκημα του άρθρου 8 του ν. 3528/2007 δύναται έτσι να συστήσει νέο νομικό πρόσωπο, να ορίσει τρίτον ως νόμιμο εκπρόσωπο και να ασκεί τον πραγματικό έλεγχο ως εταίρος ή μέτοχος, καταστρατηγώντας πλήρως τα κωλύματα. Προτείνεται η επέκταση του ελέγχου στους εταίρους ή μετόχους με ποσοστό που διασφαλίζει τον έλεγχο του νομικού προσώπου, καθώς και στα μέλη του οργάνου διοίκησης.
- **Γνωστοποίηση μεταβολών μετά την αδειοδότηση.** Να προβλεφθεί υποχρέωση γνωστοποίησης προς την Επιτροπή Ελέγχου Φορέων Κατάρτισης κάθε μεταβολής του νομίμου εκπροσώπου, της εταιρικής ή μετοχικής σύνθεσης και του σκοπού του νομικού προσώπου, καθώς και η διαδικασία που ακολουθείται όταν από τη μεταβολή προκύπτει συνδρομή κωλύματος.

- **Κώλυμα λόγω παραπομπής με τελεσίδικο βούλευμα.** Ισχύει και εδώ, δυνάμει της παραπομπής της παρ. 2, η πρόταση που διατυπώνεται στο σχόλιο επί του άρθρου 148 για τον περιορισμό του κωλύματος στην αμετάκλητη καταδίκη, ενόψει του τεκμηρίου αθωότητας.

Άρθρο 150

Το άρθρο 150 αποτελεί μία από τις πληρέστερες διατάξεις του Κώδικα. Ιδιαίτερως εύστοχες είναι η παρ. 3, η οποία απαριθμεί τις υποχρεωτικά αναπτυσσόμενες και αξιολογούμενες δεξιότητες, μεταξύ των οποίων η διαχείριση ανισορροπίας ισχύος και η διαπολιτισμική ευαισθησία, και η παρ. 4, η οποία απαιτεί να αφιερώνεται σε πρακτική εκπαίδευση τουλάχιστον το ήμισυ των ωρών. Οι ρυθμίσεις αυτές αναγνωρίζουν ότι η διαμεσολάβηση κατακτάται ως ικανότητα και όχι ως γνώση, και καθιστούν την ποιότητα του προγράμματος ελέγξιμη. Θετικές είναι και οι νέες ενότητες για την αναγνώριση δεοντολογικών κινδύνων και ευάλωτων μερών (περ. ια') και για την πρακτική αξιολόγηση με τυποποιημένα κριτήρια (περ. ιγ'). Προτείνονται τα εξής:

- **Τμήμα νομικής κατάρτισης μη νομικών (παρ. 2): συγκεκριμενοποιημένη διάκριση.** Η διάταξη εισάγει, κατά την άποψή μας, συγκεκριμενοποιημένη διάκριση σε βάρος των μη νομικών υποψηφίων. Ο Κώδικας διακηρύσσει στο άρθρο 132 παρ. 1 ότι διαμεσολαβητής δύναται να είναι κάθε απόφοιτος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, χωρίς περιορισμό γνωστικού αντικειμένου, αναγνωρίζοντας ότι η διαμεσολάβηση δεν αποτελεί νομική λειτουργία αλλά δεξιότητα διευκόλυνσης της επικοινωνίας. Ταυτοχρόνως, όμως, επιβάλλει στους μη νομικούς πρόσθετη εκπαίδευση σαράντα ωρών, δηλαδή συνολικά εκατόν είκοσι ώρες αντί για ογδόντα, ποσοστό αυξημένο κατά πενήντα τοις εκατό, και, μέσω του άρθρου 153 παρ. 2 και 7, χωριστή δοκιμασία αξιολόγησης με σαράντα ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και δύο ανάπτυξης, η επιτυχής ολοκλήρωση της οποίας αποτελεί προϋπόθεση συμμετοχής στις κύριες εξετάσεις. Η ίδια η κύρια εξέταση, εξάλλου, περιλαμβάνει κατά το άρθρο 153 παρ. 6 ερωτήσεις επί του συνόλου της ύλης, την οποία όλοι οι υποψήφιοι διδάσκονται εξίσου. Το αποτέλεσμα είναι διπλό φράγμα, το οποίο μεταφράζεται σε πρόσθετο χρόνο, πρόσθετο κόστος και πρόσθετο κίνδυνο αποτυχίας, αποκλειστικά λόγω του βασικού επαγγέλματος ή του πτυχίου του υποψηφίου. Η διάκριση είναι συγκεκριμενοποιημένη διότι δεν διατυπώνεται ως αποκλεισμός, αλλά ως επιπρόσθετη απαίτηση, το πρακτικό της όμως αποτέλεσμα είναι η αποθάρρυνση της εισόδου στο επάγγελμα προσώπων που προέρχονται από τις κοινωνικές, οικονομικές, τεχνικές ή ανθρωπιστικές επιστήμες, δηλαδή ακριβώς εκείνων των οποίων η συμβολή είναι πολυτιμότερη σε ειδικές μορφές όπως η οικογενειακή, η σχολική, η κτηματολογική και η εμπορική διαμεσολάβηση. Υπενθυμίζεται δε, ότι η νομική γνώση δεν αποτελεί προϋπόθεση άσκησης του λειτουργήματος, αφού ο διαμεσολαβητής δεν αξιολογεί νομικά τις θέσεις των μερών, απαγόρευση την οποία ο Κώδικας διατυπώνει ρητά στο άρθρο 81 παρ. 3, ενώ τα ίδια τα μέρη παρίστανται κατά κανόνα με νομικό παραστάτη (άρθρο 78 παρ. 1). Η ρύθμιση εγείρει επομένως ζήτημα ως προς την αρχή της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1 Σ) και την επαγγελματική ελευθερία (άρθρο 5 παρ. 1 Σ), καθώς η διαφορετική μεταχείριση δεν συνδέεται με την ικανότητα άσκησης του λειτουργήματος αλλά με τυπικό προσόν άσχετο προς αυτό. Προτείνεται η ουσιαστική μείωση της έκτασης του τμήματος, η ενσωμάτωσή του στις ογδόντα ώρες της βασικής εκπαίδευσης και, σε κάθε περίπτωση, η απόσυρση της χωριστής εξέτασης του άρθρου 153 παρ. 7, η οποία λειτουργεί ως αυτοτελές φράγμα εισόδου. Επικουρικά, αν διατηρηθεί, πρέπει οπωσδήποτε να διευκρινιστούν ποιος παρέχει το τμήμα, δεδομένου ότι το άρθρο 145 παρ. 5 δεν το περιλαμβάνει στις υποχρεώσεις

των Φορέων Κατάρτισης, ποιος επιβαρύνεται με το κόστος του και εντός ποιας προθεσμίας εγκρίνεται η ενιαία ύλη από την Ειδική Γραμματεία Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών.

- **Ενότητα για τη διεξαγωγή της διαμεσολάβησης με ψηφιακά μέσα.** Να προστεθεί στον κατάλογο της παρ. 1, δεδομένου ότι το άρθρο 78 παρ. 3 εξομοιώνει πλήρως την τηλεδιάσκεψη προς τη διά ζώσης διαδικασία, το άρθρο 84 εισάγει την Ενιαία Ψηφιακή Πύλη Διαμεσολάβησης και το άρθρο 136 παρ. 2 περ. ε' χαρακτηρίζει πειθαρχικό παράπτωμα την ακατάλληλη ή παραπλανητική χρήση ψηφιακών μέσων. Είναι αντιφατικό να τιμωρείται πειθαρχικά συμπεριφορά για την οποία δεν προβλέπεται καμία εκπαίδευση, ενώ η ψηφιακή διαμεσολάβηση απαιτεί ιδιαίτερες δεξιότητες, όπως η διαχείριση της δυναμικής εξ αποστάσεως, η διεξαγωγή κατ' ιδίαν συνεδριών σε ψηφιακό περιβάλλον και η διασφάλιση της εμπιστευτικότητας και της ταυτοποίησης.
- **Εισαγωγική ενότητα για τις ειδικές μορφές διαμεσολάβησης.** Να προστεθεί αναφορά στις ειδικές μορφές του Κεφαλαίου Δ', ώστε ο εκπαιδευόμενος να γνωρίζει την ύπαρξη και τις ιδιαιτερότητές τους, δεδομένου ότι το άρθρο 130 παρ. 7 απαιτεί για αυτές εξειδικευμένη εκπαίδευση και ειδική σήμανση.
- **Διόρθωση τυπογραφικού σφάλματος (παρ. 3 περ. στ').** Η αναφορά σε «αντιμετώπιση δεξιοτήτων» στερείται νοήματος και χρήζει διόρθωσης, δεδομένου ότι πρόκειται για ενότητα υποχρεωτικής ανάπτυξης και αξιολόγησης δεξιοτήτων.

Άρθρο 151

- **Προτείνεται η απάλειψη της διαφοροποίησης των ωρών μετεκπαίδευσης ανά βαθμίδα και η καθιέρωση ενιαίας και εύλογης υποχρέωσης για όλους τους διαπιστευμένους διαμεσολαβητές, κατά το πρότυπο του άρθρου 27 Β ν. 4640/2019.** Η ρύθμιση, ως έχει, είναι εσωτερικά ασύστατη και δεν αντέχει σε έλεγχο αναλογικότητας. Ειδικότερα:
- **Η διαφοροποίηση δεν συνδέεται με καμία εκπαιδευτική ανάγκη.** Η παρ. 1 ορίζει ταυτόσημο περιεχόμενο μετεκπαίδευσης για όλες τις βαθμίδες, δηλαδή επικαιροποίηση δεξιοτήτων και τεχνικών και ανάλυση νομοθετικών και δεοντολογικών εξελίξεων. Οι εξελίξεις αυτές είναι κοινές για το σύνολο του σώματος, οπότε δεν υφίσταται κανένας λόγος που να δικαιολογεί τριπλάσια διάρκεια για ορισμένους. Η υποχρέωση συναρτάται αποκλειστικά με την ένταξη σε βαθμίδα, δηλαδή με στοιχείο άσχετο προς το τι πρέπει κανείς να διδαχθεί.
- **Αντιστρέφεται η λογική κάθε συστήματος συνεχιζόμενης εκπαίδευσης.** Ο διαμεσολαβητής ο οποίος, κατά τα κριτήρια του άρθρου 133, έχει συμπληρώσει επτά έτη ενεργής διαπίστευσης, τριάντα διαδικασίες και εξήντα ώρες μετεκπαίδευσης, υποχρεούται σε τριπλάσια επιμόρφωση από τον νεοδιαπιστευμένο, με την ίδια ακριβώς ύλη. Σε κάθε άλλο επαγγελματικό πεδίο η αυξημένη εμπειρία περιορίζει, και δεν πολλαπλασιάζει, την ανάγκη υποχρεωτικής επιμόρφωσης.
- **Η υποχρέωση λειτουργεί ως οικονομικό και όχι ως ποιοτικό κριτήριο.** Οι ώρες μετεκπαίδευσης αποτελούν, κατά το άρθρο 133, κριτήριο προαγωγής, ενώ κατά το παρόν άρθρο αποτελούν υποχρέωση διατήρησης της βαθμίδας. Ο διαμεσολαβητής καλείται δηλαδή να επενδύσει οικονομικά για να ανέλθει και, εν συνεχεία, πολλαπλάσια για να παραμείνει. Δεδομένου ότι τα προγράμματα παρέχονται από αδειοδοτημένους φορείς έναντι αμοιβής και ότι δεν προβλέπεται κανένα δωρεάν ή επιδοτούμενο πρόγραμμα, η μοναδική μεταβλητή που κρίνει

την επαγγελματική εξέλιξη και τη διατήρηση της ιδιότητας καθίσταται η οικονομική δυνατότητα του επαγγελματία. Το σύστημα δεν εξυπηρετεί επομένως τον θεσμό αλλά παράγει κόστος.

- **Συνταγματικό και ενωσιακό ζήτημα.** Ο επιδιωκόμενος σκοπός, δηλαδή η διατήρηση και επικαιροποίηση της επαγγελματικής επάρκειας, επιτυγχάνεται πλήρως με προδήλως ηπιότερο μέσο, δηλαδή με ενιαία υποχρέωση για όλους, όπως ίσχυε υπό τον ν. 4640/2019. Ελλείπει οποιουδήποτε στοιχείου που να τεκμηριώνει ότι η τριπλάσια διάρκεια συμβάλλει περισσότερο στον σκοπό αυτόν, ο περιορισμός δεν υπερβαίνει τον έλεγχο αναλογικότητας του άρθρου 25 παρ. 1 Σ. Η διαφοροποιημένη επιβάρυνση, μη συνδεδεμένη με διαφοροποιημένη ανάγκη, συνιστά επιπλέον άνιση μεταχείριση προσώπων που ασκούν το ίδιο λειτούργημα (άρθρο 4 παρ. 1 Σ) και περιορισμό της επαγγελματικής ελευθερίας (άρθρο 5 παρ. 1 Σ), ενώ εγείρει ζήτημα συμβατότητας με το άρθρο 15 της Οδηγίας 2006/123/EK.
- **Επανεξέταση της συχνότητας.** Να επανεξεταστεί και η συντόμευση του κύκλου από τριετία σε διετία, η οποία, σωρευόμενη με την αύξηση των ωρών, οδηγεί σε υπερτετραπλασιασμό της επιβάρυνσης για την Α' βαθμίδα. Η ετήσια ή διετής επανάληψη ύλης που παραμένει κατ' ουσίαν ταυτόσημη δεν προσφέρει εκπαιδευτικό όφελος και λειτουργεί ως τυπική προϋπόθεση με οικονομικό μόνο περιεχόμενο.
- **Αναγνώριση επιστημονικών εκδηλώσεων (παρ. 2).** Η δυνατότητα αναγνώρισης σεμιναρίων, εργαστηρίων και επιστημονικών εκδηλώσεων ως μετεκπαίδευσης είναι ορθή και παρέχει ευελιξία, δεν συνοδεύεται όμως από κριτήρια ή διαδικασία αναγνώρισης. Επισημαίνεται επίσης ασυνέπεια αρμοδιοτήτων, καθώς η παρ. 2 την αποδίδει στην Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης, ενώ το άρθρο 133 παρ. 5 στην Επιτροπή Ελέγχου Φορέων Κατάρτισης. Προτείνεται επίσης η ρητή αναγνώριση της διδακτικής και συγγραφικής δραστηριότητας στο πεδίο της διαμεσολάβησης ως μετεκπαίδευσης.

Άρθρο 152

Η θεσμική αναγνώριση των προγραμμάτων καθοδήγησης (mentoring) είναι θετική, καθώς απαντά σε πραγματικό κενό, αφού ο νεοδιαπιστευμένος διαμεσολαβητής αναλαμβάνει τις πρώτες του υποθέσεις χωρίς καμία μορφή υποστήριξης, σε διαδικασία εμπιστευτική όπου δεν δύναται καν να συζητήσει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει. Ορθές είναι και οι εγγυήσεις των παρ. 2 και 5, δηλαδή ο εθελοντικός χαρακτήρας της συμμετοχής και η ρητή πρόβλεψη ότι η καθοδήγηση δεν επηρεάζει την ανεξαρτησία του διαμεσολαβητή ούτε συνεπάγεται εποπτεία, η δε ευθύνη για κάθε διαδικασία παραμένει αποκλειστικά σε εκείνον που την αναλαμβάνει. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Σχέση με την εμπιστευτικότητα.** Το ζήτημα είναι το κρισιμότερο και παραμένει αρρύθμιστο. Η παρ. 4 προβλέπει ότι η καθοδήγηση περιλαμβάνει ανταλλαγή εμπειριών και υποστήριξη στην εφαρμογή των κανόνων δεοντολογίας, δηλαδή προϋποθέτει ότι ο καθοδηγούμενος θα αναφερθεί σε διαδικασίες τις οποίες διεξήγαγε. Τούτο όμως προσκρούει ευθέως στα άρθρα 78 παρ. 6 και 7, καθώς ο μέντορας αποτελεί τρίτο πρόσωπο και δεν δεσμεύεται από καμία υποχρέωση εχεμύθειας. Η ανάθεση, με την παρ. 6, του καθορισμού «κανόνων εμπιστευτικότητας» στον Φορέα Κατάρτισης δεν επαρκεί, διότι ιδιωτικός φορέας δεν δύναται να άρει με εσωτερικό κανονισμό υποχρέωση επιβαλλόμενη από τον νόμο. Προτείνεται ρητή διάταξη κατά την οποία η συζήτηση περιστατικών στο πλαίσιο προγράμματος καθοδήγησης διενεργείται αποκλειστικά

ανωνυμοποιημένα και ο μέντορας δεσμεύεται από υποχρέωση εχεμύθειας αντίστοιχη εκείνης του άρθρου 78, με αντίστοιχη πειθαρχική ευθύνη κατά το άρθρο 136.

- **Σύνδεση με τη μετεκπαίδευση.** Να αναγνωρίζεται η συμμετοχή σε πρόγραμμα καθοδήγησης, τόσο ως μέντορας, όσο και ως καθοδηγούμενου, ως ώρες μετεκπαίδευσης κατά το άρθρο 151. Άλλως ο θεσμός στερείται κάθε κινήτρου, ενώ πρόκειται για μηχανισμό που συμβάλλει στην ποιότητα ουσιαστικότερα από την επανάληψη ύλης σε τυπικά σεμινάρια.
- **Κριτήρια επιλογής των μεντόρων (παρ. 3).** Να προσδιοριστούν με μετρήσιμο τρόπο, καθώς η «αποδεδειγμένη εμπειρία, επαγγελματική επάρκεια και προσήλωση στις αρχές του παρόντος Κώδικα» δεν συνιστούν ελέγξιμα κριτήρια. Να διευκρινιστεί επίσης αν η ιδιότητα του μέντορα καταχωρίζεται στα Μητρώα του άρθρου 130.
- **Έλεγχος των προγραμμάτων.** Να προβλεφθεί ότι το πλαίσιο οργάνωσης που καταρτίζουν οι Φορείς κατά την παρ. 6 υποβάλλεται στην Επιτροπή Ελέγχου Φορέων Κατάρτισης, ιδίως ως προς τους κανόνες εμπιστευτικότητας, ώστε να διασφαλίζεται στοιχειώδης ομοιομορφία.
- **Έλεγχος των παραπομπών προς το παρόν άρθρο.** Το άρθρο 145 παρ. 8 παραπέμπει σε «περ. γ) του άρθρου 152», η οποία δεν υφίσταται, ενώ σειρά διατάξεων του Μέρους Γ' παραπέμπουν στο άρθρο 152 ενώ εννοούν προδήλως το άρθρο 154, όπου περιέχονται οι εξουσιοδοτικές διατάξεις. Η συστηματική αυτή σύγχυση καθιστά επιτακτικό τον συνολικό νομοτεχνικό έλεγχο του σχεδίου πριν από την ψήφιση.

Άρθρο 153

Η αναδιάρθρωση των εξετάσεων διαπίστευσης περιλαμβάνει σημαντικές βελτιώσεις. Ιδιαίτερως εύστοχες είναι η τυποποίηση της προφορικής δοκιμασίας με ρητή απαρίθμηση των πέντε αντικειμένων αξιολόγησης (παρ. 11), σε συνδυασμό με την απαίτηση ενιαίας εφαρμογής τυποποιημένων κριτηρίων (παρ. 12), ο επαναπροσανατολισμός των γραπτών εξετάσεων προς πρακτικά ζητήματα διεξαγωγής της διαδικασίας (παρ. 6) και η αναλυτική βαθμολόγηση με ελάχιστο ποσοστό ανά ενότητα (παρ. 8). Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Συχνότητα εξετάσεων (παρ. 2).** Να επανέλθει η πρόβλεψη του άρθρου 28 παρ. 2 ν. 4640/2019 περί διενέργειας των εξετάσεων τουλάχιστον δύο φορές ετησίως. Η μείωση σε μία εξεταστική περίοδο υποχρεώνει τον αποτυχόντα υποψήφιο σε αναμονή ενός έτους, επιβραδύνει την είσοδο νέων διαμεσολαβητών και αντιστρατεύεται τη δηλωμένη επιδίωξη ενίσχυσης του θεσμού, ιδίως ενόψει των αναγκών που δημιουργούν οι ειδικές μορφές διαμεσολάβησης των άρθρων 94, 99 και 102.
- **Επιτρεπόμενες αποτυχίες (παρ. 15).** Να επανέλθει ο αριθμός των τριών εξεταστικών περιόδων που προέβλεπε το άρθρο 28 Β η' ν. 4640/2019. Σε συνδυασμό με τη μείωση της συχνότητας, η προτεινόμενη ρύθμιση συνεπάγεται ότι μετά από διετία ο υποψήφιος υποχρεούται να επαναλάβει εξ ολοκλήρου εκπαίδευση ογδόντα ωρών, με την αντίστοιχη καταβολή διδάκτρων, ενώ για τους μη νομικούς το κόστος πολλαπλασιάζεται λόγω του πρόσθετου τμήματος νομικής κατάρτισης.
- **Διπλή δοκιμασία των μη νομικών (παρ. 2 και 7).** Να απαλειφθεί η χωριστή δοκιμασία αξιολόγησης επί της νομικής ύλης, η επιτυχής ολοκλήρωση της οποίας αποτελεί προϋπόθεση συμμετοχής στις κύριες εξετάσεις. Πρόκειται για αυτοτελές φράγμα εισόδου το οποίο, όπως

αναπτύσσεται και στο σχόλιο επί του άρθρου 150, εισάγει συγκεκριμένη διάκριση σε βάρος υποψηφίων που προέρχονται από άλλες επιστήμες, σε επάγγελμα το οποίο ο ίδιος ο Κώδικας δέχεται ότι δεν προϋποθέτει νομική ιδιότητα και στο οποίο, κατά το άρθρο 81 παρ. 3, ο διαμεσολαβητής απαγορεύεται να προβαίνει σε νομική αξιολόγηση των θέσεων των μερών.

- **Δυνατότητα επανεξέτασης και διατήρηση του αποδεικτικού υλικού (παρ. 16).** Να προβλεφθεί μηχανισμός επανεξέτασης της βαθμολογίας και να παραταθεί ο χρόνος διατήρησης των γραπτών και των φύλλων αξιολόγησης της προφορικής δοκιμασίας, ώστε να καθίσταται εφικτός ο δικαστικός έλεγχος. Η ταχεία καταστροφή του υλικού, σε συνδυασμό με τη μη καταγραφή της προφορικής δοκιμασίας, η οποία αξιολογείται από δύο μόνο μέλη της Επιτροπής, καθιστά τον έλεγχο πρακτικά ανέφικτο.
- **Παράβολο συμμετοχής.** Να διευκρινιστεί αν εξακολουθεί να οφείλεται παράβολο συμμετοχής στις εξετάσεις. Το άρθρο 28 Β β' ν. 4640/2019 προέβλεπε ρητά παράβολο εκατό ευρώ υπέρ του Δημοσίου, ενώ το άρθρο 153 δεν περιέχει καμία σχετική πρόβλεψη ούτε περιλαμβάνεται αντίστοιχη εξουσιοδότηση στο άρθρο 154.

Άρθρο 154

Η συγκέντρωση των εξουσιοδοτικών διατάξεων σε ενιαίο άρθρο διευκολύνει την εποπτεία του κανονιστικού πλαισίου. Το εύρος όμως των εξουσιοδοτήσεων και η απουσία εγγυήσεων κατά την έκδοση των κανονιστικών πράξεων εγείρουν σοβαρά ζητήματα. Προτείνονται τα εξής:

- **Ρύθμιση των ουσιαστών στοιχείων με τυπικό νόμο (παρ. 1 περ. δ' έως ζ' και παρ. 4).** Οι ειδικές σημάνσεις και τα κριτήρια χορήγησής τους, οι προϋποθέσεις πιστοποίησης των εκπαιδευτών, οι όροι των υποχρεωτικών σεμιναρίων για την προαγωγή, οι όροι αδειοδότησης των Φορέων Κατάρτισης και η εκπαίδευση των Συντονιστών αποτελούν όρους πρόσβασης και άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας, δηλαδή περιορισμούς της επαγγελματικής ελευθερίας (άρθρο 5 παρ. 1 Σ). Κατά το άρθρο 43 παρ. 2 Σ και την πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, τα ουσιαστικά στοιχεία τους πρέπει να τίθενται με τυπικό νόμο, καταλειπομένων στην κανονιστική πράξη μόνο των τεχνικών λεπτομερειών. Άλλως οι κανονιστικές πράξεις που θα εκδοθούν είναι ευάλωτες σε αίτηση ακυρώσεως, με αποτέλεσμα να τίθεται εν αμφιβόλω το κύρος των σημάνσεων, πιστοποιήσεων και αδειών που θα χορηγηθούν βάσει αυτών.
- **Ελευθερία επιλογής του φορέα των σεμιναρίων (παρ. 1 περ. στ').** Να οριστεί στον ίδιο τον νόμο ότι τα υποχρεωτικά επιμορφωτικά σεμινάρια του άρθρου 133 παρέχονται από οποιονδήποτε αδειοδοτημένο Φορέα Κατάρτισης της επιλογής του ενδιαφερομένου. Η προτεινόμενη διατύπωση, η οποία αναθέτει στην υπουργική απόφαση τον καθορισμό «του φορέα υλοποίησης» σε ενικό αριθμό και χωρίς κριτήρια, επιτρέπει τον ορισμό ενός μόνο φορέα και τη δημιουργία μονοπωλιακής θέσης σε ζήτημα από το οποίο εξαρτάται η επαγγελματική εξέλιξη του συνόλου του σώματος.
- **Προθεσμία έκδοσης των κανονιστικών πράξεων.** Να προβλεφθεί ρητά ότι κάθε κανονιστική πράξη του παρόντος άρθρου εκδίδεται πριν από την έναρξη ισχύος των διατάξεων τις οποίες εφαρμόζει κατά το άρθρο 204. Άλλως θεσμοί που τίθενται σε ισχύ καθίστανται ανεφάρμοστοι, όπως επισημαίνεται στα σχόλια επί των άρθρων 94, 99, 109, 130 και 131, και μάλιστα στην

περίπτωση της κτηματολογικής διαμεσολάβησης με άμεσο κίνδυνο για την πρόσβαση στο δικαστήριο.

- **Γνωμοδότηση της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης και διαβούλευση.** Να προβλεφθεί υποχρεωτική γνωμοδότηση της Κ.Ε.Δ. πριν από την έκδοση κάθε κανονιστικής πράξης της παρ. 1, καθώς και διαβούλευση με τους επαγγελματικούς φορείς των διαμεσολαβητών. Είναι αντιφατικό το όργανο το οποίο το άρθρο 128 παρ. 1 χαρακτηρίζει ως «συμβουλευτικό και γνωμοδοτικό όργανο» του Υπουργείου να αποκλείεται από τις πράξεις που διαμορφώνουν το επάγγελμα, οι οποίες εκδίδονται μόνο κατόπιν γνώμης του Ειδικού Γραμματέα, δηλαδή στελέχους του ίδιου του Υπουργείου.

Άρθρο 155

Οι μεταβατικές διατάξεις περιέχουν σημαντικές εγγυήσεις ασφάλειας δικαίου. Ιδιαίτερως ορθές είναι η αυτοδίκαιη μεταφορά των ήδη διαπιστευμένων διαμεσολαβητών στα νέα Μητρώα χωρίς νέα αίτηση ή εξέταση (παρ. 2), η ολοκλήρωση των εκκρεμών διαδικασιών κατά τον ν. 4640/2019 και η ρητή αναγνώριση του πρακτικού της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας ως προϋπόθεσης παραδεκτού (παρ. 7 και 8), καθώς και η εξαίρεση των προϋφιστάμενων ρητρών από τις παρ. 1 έως 4 του άρθρου 86 (παρ. 11), η οποία σέβεται την αρχή της μη αναδρομικότητας. Προτείνονται ωστόσο τα εξής:

- **Διόρθωση της παραπομπής της παρ. 3.** Η προθεσμία των δύο μηνών εκκινεί «από την ολοκλήρωση της διαδικασίας της παρ. 1», η οποία όμως αφορά την Ενιαία Ψηφιακή Πύλη και την κατάργηση της φυσικής κατάθεσης. Η παραπομπή αφορά προδήλως την παρ. 2. Ως έχει, η προθεσμία εξαρτάται από κανονιστική πράξη χωρίς χρονοδιάγραμμα, ενώ η μη εμπρόθεσμη υποβολή επισύρει αυτόματη κατάταξη στη Γ' βαθμίδα, χωρίς ο διαμεσολαβητής να δύναται να γνωρίζει πότε εκκινεί και πότε λήγει η προθεσμία. Επισημαίνεται πάντως ότι οι παρ. 3 και 4 υλοποιούν το σύστημα διαβάθμισης, του οποίου η απάλειψη προτείνεται στα σχόλια επί των άρθρων 123 και 133, οπότε πρέπει να απαλειφθούν και οι ίδιες.
- **Υποβολή πρακτικών διαμεσολάβησης (παρ. 3).** Εφόσον διατηρηθεί οποιαδήποτε διαδικασία κατάταξης, να απαλειφθεί η υποχρέωση υποβολής πρακτικών, έστω ανωνυμοποιημένων. Πρόκειται για έγγραφα που καλύπτονται από την εμπιστευτικότητα του άρθρου 78 και ενδέχεται να περιέχουν ευαίσθητα δεδομένα, η δε μαζική υποβολή τους σε διοικητικό όργανο, χωρίς ορισμό των μέτρων ανωνυμοποίησης, του υπευθύνου επεξεργασίας και του χρόνου διατήρησης, εγείρει ζητήματα προστασίας δεδομένων. Τα απαιτούμενα στοιχεία υπάρχουν ήδη στις εκθέσεις πεπραγμένων του άρθρου 142.
- **Ενδιάμεσο καθεστώς ανάρτησης και κατάθεσης (παρ. 1).** Να διευκρινιστεί ότι, κατά το διάστημα κατά το οποίο η Ενιαία Ψηφιακή Πύλη λειτουργεί αλλά η φυσική κατάθεση δεν έχει καταργηθεί, η κύρωση του άρθρου 84 παρ. 3 δεν εφαρμόζεται εφόσον το πρακτικό έχει κατατεθεί νομίμως στη γραμματεία του αρμόδιου δικαστηρίου.
- **Μεταβατική ρύθμιση για τις ειδικές σημάνσεις.** Να προστεθεί ρητή πρόβλεψη κατά την οποία, έως τη χορήγηση των πρώτων σημάνσεων του άρθρου 130 παρ. 7, η οικογενειακή και η κτηματολογική διαμεσολάβηση διεξάγονται από τους διαμεσολαβητές που είναι εγγεγραμμένοι στα υφιστάμενα μητρώα οικογενειακών και κτηματολογικών διαμεσολαβητών, με αυτοδίκαιη μετάπτωσή τους στις νέες σημάνσεις, σύμφωνα με τις προτάσεις που διατυπώνονται στα σχόλια επί των άρθρων 94 και 99.

- **Φορείς Κατάρτισης και εκπαιδευτές (παρ. 9 και 10).** Η προθεσμία ενός έτους της παρ. 9 είναι ανεπαρκής, δεδομένου ότι οι όροι αδειοδότησης θα καθοριστούν με υπουργική απόφαση χωρίς προθεσμία έκδοσης και ότι τα νέα προσόντα των εκπαιδευτών του άρθρου 146 δεν δύνανται να αποκτηθούν σε ένα έτος. Προτείνεται η προθεσμία να εκκινεί από την έκδοση της σχετικής κανονιστικής πράξης και να είναι τουλάχιστον διετής. Ως προς την παρ. 10, επισημαίνεται ότι η διασφάλιση μόνο των ήδη ασκούντων το έργο εκπαιδευτών εισάγει διάκριση σε βάρος των νεοεισερχομένων, όπως αναπτύσσεται στο σχόλιο επί του άρθρου 146, και προτείνεται η μετάθεση της έναρξης ισχύος των νέων προσόντων κατά δύο τουλάχιστον έτη.

Άρθρο 156

Οι τελικές διατάξεις εξυπηρετούν ορθά τη συνέχεια μεταξύ του προγενέστερου και του νέου καθεστώτος, ιδίως με τη διατήρηση σε ισχύ των υφιστάμενων κανονιστικών πράξεων μέχρι την έκδοση νέων (παρ. 1) και με την πρόβλεψη ότι, μέχρι την έναρξη λειτουργίας της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης, τα πρακτικά διατηρούν πλήρη αποδεικτική ισχύ χωρίς κωδικάριθμο (παρ. 3). Προτείνονται τα εξής:

- **Επιφύλαξη συμβατότητας (παρ. 1).** Να προστεθεί ότι οι κανονιστικές πράξεις του ν. 4640/2019 διατηρούνται σε ισχύ «στο μέτρο που δεν αντίκεινται στις διατάξεις του παρόντος», ώστε να μην ανακύπτει αβεβαιότητα σε περίπτωση σύγκρουσης, δεδομένου ότι ο Κώδικας μεταβάλλει ουσιωδώς πλείστα ζητήματα που αυτές ρύθμιζαν.
- **Πίνακας αντιστοιχίας (παρ. 2).** Να συνταχθεί πίνακας αντιστοιχίας μεταξύ των διατάξεων του ν. 4640/2019 και του Κώδικα, ως παράρτημα του νόμου ή τουλάχιστον της αιτιολογικής έκθεσης, καθώς αρκετές διατάξεις του προγενέστερου νόμου δεν έχουν αντίστοιχη, ενώ άλλες έχουν μεταβληθεί ουσιωδώς.
- **Διαπίστωση έναρξης λειτουργίας της Πύλης (παρ. 3).** Να προβλεφθεί ότι η έναρξη λειτουργίας της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης διαπιστώνεται με πράξη που δημοσιεύεται, κατ' αντιστοιχία προς την υπουργική απόφαση του άρθρου 155 παρ. 1, ώστε να προκύπτει με βεβαιότητα από ποιο χρονικό σημείο τα πρακτικά απαιτούν κωδικάριθμο για να διατηρούν την αποδεικτική τους ισχύ και την εκτελεστότητά τους.
- **Διόρθωση παραπομπής (παρ. 3).** Η παραπομπή στην «έκθεση πεπραγμένων του άρθρου 148» είναι εσφαλμένη, καθώς το άρθρο 148 ρυθμίζει την αδειοδότηση των Φορέων Κατάρτισης που είναι φυσικά πρόσωπα· η έκθεση πεπραγμένων ρυθμίζεται στο άρθρο 142.

Έναρξη ισχύος

Άρθρο 204 (ως προς το Μέρος Γ')

Η κλιμάκωση της έναρξης ισχύος είναι καταρχήν θεμιτή, καθώς επιτρέπει τη σταδιακή προετοιμασία των δομών. Η επιλογή όμως των ομάδων δημιουργεί περιόδους κατά τις οποίες ισχύουν ταυτοχρόνως αντιφατικά καθεστώτα ή κατά τις οποίες διατάξεις σε ισχύ παραπέμπουν σε διατάξεις που δεν ισχύουν ακόμη. Προτείνονται τα εξής:

- **Άρθρα που δεν αναφέρονται στην παρ. 3.** Τα άρθρα 85 και 86, τα άρθρα 97 έως 102, καθώς και οι διατάξεις του Μέρους Α' περί υποχρεωτικής προδικαστικής προσφυγής (άρθρα 16 έως 19) και του Μέρους Ε' (ιδίως τα άρθρα 180 και 186), δεν περιλαμβάνονται σε καμία περίπτωση της παρ. 3 και τίθενται επομένως σε ισχύ από τη δημοσίευση, κατά τον κανόνα της παρ. 1. Η παράλειψη είναι, κατά πάσα πιθανότητα, αβλεψία, όπως υποδηλώνει η διατύπωση της περ. α' («74 έως 83, 87 έως 96»), η οποία αφήνει κενό ακριβώς στα άρθρα 84 έως 86. Προτείνεται η ρητή ένταξή τους στην οικεία ημερομηνία.
- **Επικάλυψη καθεστώτων υποχρεωτικής προδικαστικής προσφυγής.** Το άρθρο 19 τίθεται σε ισχύ από τη δημοσίευση, ενώ τα άρθρα 79 και 80, τα οποία ρυθμίζουν τη διαδικασία της εισαγωγικής συνεδρίας, καθώς και η κατάργηση των άρθρων 6 και 7 ν. 4640/2019, από την 1η Ιανουαρίου 2027. Κατά το ενδιάμεσο διάστημα ισχύουν ταυτοχρόνως δύο καθεστώτα, με διαφορετικό πεδίο εφαρμογής, χωρίς να προκύπτει ποιο κρίνει το παραδεκτό της συζήτησης της αγωγής. Προτείνεται ο συγχρονισμός της έναρξης ισχύος των διατάξεων αυτών.
- **Κτηματολογική διαμεσολάβηση.** Τα άρθρα 97 έως 102 και το άρθρο 186, το οποίο καθιστά την εισαγωγική συνεδρία κτηματολογικής διαμεσολάβησης προϋπόθεση του παραδεκτού της συζήτησης των αγωγών διόρθωσης πρώτων εγγραφών, τίθενται σε ισχύ από τη δημοσίευση, ενώ το άρθρο 130 παρ. 7, το οποίο θεσπίζει την ειδική σήμανση που απαιτεί το άρθρο 99, από τη 16η Σεπτεμβρίου 2027. Κατά το διάστημα αυτό ο νόμος θα επιβάλλει επί ποινή απαραδέκτου διαδικασία αντικειμενικά αδύνατη, σε αγωγές που υπόκεινται σε αποκλειστικές προθεσμίες του ν. 2664/1998, με κίνδυνο οριστικής απώλειας εμπράγματων δικαιωμάτων. Προτείνεται ο συγχρονισμός της έναρξης ισχύος της κτηματολογικής διαμεσολάβησης με εκείνη των σημάνσεων, σε συνδυασμό με τη μεταβατική ρύθμιση που προτείνεται στο σχόλιο επί του άρθρου 99.
- **Γενική αρχή συγχρονισμού.** Να αναδιαρθρωθεί η παρ. 3 ώστε να καλύπτει ρητά το σύνολο των άρθρων του Μέρους Γ' και των συνδεδόμενων διατάξεων των Μερών Α' και Ε', με συγχρονισμό της έναρξης ισχύος των διατάξεων που αλληλοεξαρτώνται, ώστε καμία υποχρεωτική διαδικασία να μην τίθεται σε ισχύ πριν από την ύπαρξη των δομών και των προσώπων που είναι αναγκαία για τη διεξαγωγή της.

Δρ. Ρία Παπαδημητρίου

Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω, Γενική Διευθύντρια

για λογαριασμό του startADR | Ινστιτούτο Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών

Οκτώβριος 2026

Παράρτημα – Νομοτεχνικά σφάλματα

Τα σφάλματα που ακολουθούν επισημαίνονται και στα σχόλια των οικείων άρθρων. Συγκεντρώνονται εδώ για τη διευκόλυνση του τελικού νομοτεχνικού ελέγχου. Ιδιαίτερα η συστηματική παραπομπή στο άρθρο 152, που ρυθμίζει τα προγράμματα καθοδήγησης, αντί για το άρθρο 154, που περιέχει τις εξουσιοδοτικές διατάξεις, καθιστά αναγκαίο τον συνολικό έλεγχο των εσωτερικών παραπομπών του σχεδίου.

Διάταξη	Ως έχει στο σχέδιο	Προτεινόμενη διόρθωση
Άρθρο 19 παρ. 4	Παραπομπή στο άρθρο 158 για τη ρήτρα δικαστικής μεσολάβησης	Άρθρο 160
Άρθρο 77 παρ. 1 περ. β΄	Παραπομπή στην «παρ. 2»	«παρ. 3»
Άρθρο 83 παρ. 1	Περ. ζ΄ της παρ. 2 του άρθρου 904 ΚΠολΔ	Περ. γ΄, όπως στα άρθρα 183 και 170 παρ. 1 του σχεδίου
Άρθρο 84 παρ. 6	Άρθρο 152	Άρθρο 154 παρ. 3
Άρθρο 89 παρ. 1	«παρ. 5 του άρθρου 81»	«παρ. 6», όπως στο τελευταίο εδάφιο της ίδιας παραγράφου
Άρθρο 170 παρ. 5	«παρ. 5 του άρθρου 164»	«παρ. 6 του άρθρου 164»
Άρθρο 109 παρ. 1	Περ. α΄ της παρ. 4 του άρθρου 152	Περ. α΄ της παρ. 4 του άρθρου 154
Άρθρο 125 παρ. 6	Άρθρο 152	Άρθρο 154 παρ. 1 περ. α΄
Άρθρο 129 παρ. 6	Άρθρο 152	Άρθρο 154 παρ. 1 περ. β΄
Άρθρο 130 παρ. 6 και 7	Άρθρο 152	Άρθρο 154 παρ. 1 περ. γ΄ και δ΄ αντίστοιχα
Άρθρο 133 παρ. 3 και 4 περ. γ΄	«αίτηση της παρ. 7»	«αίτηση της παρ. 6»
Άρθρο 136 παρ. 3	Άρθρο 8 ν. 3528/2007 (αφορά κωλύματα διορισμού)	Αναδιατύπωση της παραπομπής
Άρθρο 145 παρ. 8	«περ. γ) του άρθρου 152» (το άρθρο δεν διαρθρώνεται σε περιπτώσεις)	Ορθή παραπομπή σε παράγραφο του άρθρου 152
Άρθρο 147 παρ. 10	Άρθρο 152	Άρθρο 154 παρ. 1 περ. ζ΄
Άρθρο 155 παρ. 3	«διαδικασίας της παρ. 1»	«παρ. 2»
Άρθρο 156 παρ. 3	«έκθεση πεπραγμένων του άρθρου 148»	Άρθρο 142
Άρθρο 204 παρ. 3	Δεν περιλαμβάνει τα άρθρα 85, 86 και 97–102 (η περ. α΄ αναφέρει «74 έως 83, 87 έως 96»)	Ρητή ένταξή τους στην οικεία ημερομηνία έναρξης ισχύος